

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Disertační práce

Právní úprava závazkových vztahů v mezinárodním obchodu

Knihovna UK PF

3125082544

Školitel:

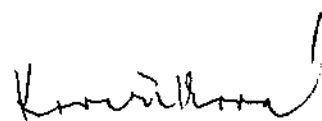
prof. JUDr. Monika Pauknerová, Csc.

Mgr. Hana Kovaříková

Žilinská 29, 779 00 Olomouc

červen, 2008

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Mgr. Hana Kovaříková

Tímto vyjadřuji poděkování školitelce prof. JUDr. Monice Pauknerové, Csc. za vstřícnost a cenné rady, které mi poskytla během zpracování disertační práce.

Mgr. Hana Kovaříková

Seznam použitých zkratek:

Komise UNCITRAL	- Komise OSN pro mezinárodního obchodní právo UNCITRAL
Obchodní zákoník	- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
Římská úmluva	- Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, která byla zveřejněna ve Sbírce mezinárodních smluv sdělením ministerstva zahraničních věcí č. 64/2006 Sb.m.s.
UNIDROIT	- Mezinárodní institut pro sjednocení soukromého práva
Úmluva o promlčení	- Úmluva o promlčení při mezinárodní koupi zboží z roku 1974, která byla zveřejněna ve Sbírce zákonů vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 123/1988 Sb.
Ústava	- ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva o zastoupení	- Úmluva o právu rozhodném pro smlouvy o zastoupení, která byla přijata v Haagu 14.března 1978 a vstoupila v platnost 1.května 1992 (Česká republika k Úmluvě o zastoupení nepřistoupila)

Vídeňská úmluva	- Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980, která byla zveřejněna ve Sbírce zákonů sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 160/1991 Sb.
Zákon o mezinárodním právu právu soukromém	- zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním soukromém
Zásady UNIDROIT	- Zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT

Obsah:

Úvod	8
1. Právní úprava práva mezinárodního obchodu a určení rozhodného hmotného práva pro závazkové právní vztahy v rámci mezinárodního obchodního styku.....	10
1.1. Právo mezinárodního obchodu a jeho právní úprava.....	10
1.2. Mezinárodní prvek obchodních vztahů.....	12
1.3. Volba práva.....	13
1.4. Prameny práva mezinárodního obchodu v České republice.....	18
1.4.1. Vnitrostátní právní předpisy.....	19
1.4.2. Mezinárodní úmluvy.....	21
1.5. Římská úmluva.....	23
1.5.1. Předmět právní úpravy.....	25
1.5.2. Určení rozhodného práva dle Římské úmluvy (volba práva, kolizní ustanovení Římské úmluvy týkající se obchodních vztahů)..	26
1.5.3. Výklad Římské úmluvy.....	34
1.5.4. Zákaz zpětné účinnosti.....	35
1.5.5. Přednost práva Evropského společenství.....	35
1.6. Obchodní zvyklosti.....	36
1.7. Lex mercatoria.....	41
2. Realizace mezinárodního obchodu - základní smluvní typy z pohledu českého právního řádu a jejich kolizní úprava dle mezinárodního práva soukromého.....	45
2.1. Realizace práva mezinárodního obchodu.....	45
2.1.1. Obligačněprávní a věcněprávní účinky smlouvy.....	47
2.2. Kupní smlouva.....	48
2.3. Smlouva o výhradním prodeji.....	49
2.4. Smlouva o obchodním zastoupení.....	49
2.4.1. Výhradní obchodní zastoupení.....	52
2.4.2. Nevýhradní obchodní zastoupení.....	53
2.4.3. Smlouva o obchodním zastoupení v mezinárodním obchodu.....	54
2.5. Smlouva mandátní.....	62
2.6. Smlouva o zprostředkování.....	63
2.6.1. Smlouva o zprostředkování v mezinárodním obchodu.....	64
2.7. Smlouva komisionářská.....	67
2.7.1. Smlouva komisionářská v mezinárodním obchodu.....	69
2.8. Smlouva licenční.....	70
2.8.1. Licenční smlouva v mezinárodním obchodu.....	72
3. Zvláštní ustanovení obchodního zákoníku pro obchodní závazkové vztahy s mezinárodním prvkem.....	77
3.1. Předmět právní úpravy.....	78
3.2. Obecná ustanovení.....	79
3.2.1. Zvyklosti.....	79
3.2.2. Úřední povolení.....	82
3.2.3. Měna peněžního závazku a přepočty měn.....	83
3.2.4. Obvyklá cena nebo úplata.....	85
3.2.5. Prodlení s plněním peněžitého závazku.....	86
3.2.6. Průměrný zisk a běžná cena.....	86

3.3.	Zvláštní ujednání v mezinárodním obchodu.....	87
3.3.1.	Zákaz dalšího vývozu	87
3.3.2.	Ujednání o omezení prodeje	89
3.3.3.	Měnová doložka	90
3.3.4.	Smlouva o výhradním prodeji.....	91
3.3.5.	Smlouvy o vázaných obchodech	96
4.	Kupní smlouva v rámci práva mezinárodního obchodu.....	100
4.1.	Unifikace úpravy mezinárodní kupní smlouvy.....	100
4.2.	Vídeňská úmluva	103
4.3.	Postavení Vídeňské úmluvy v českém právním řádu.....	104
4.4.	Předmět úpravy Vídeňské úmluvy.....	106
4.5.	Obecná ustanovení Vídeňské úmluvy.....	109
4.5.1.	Vymezení kupní smlouvy	109
4.5.2.	Otázky výslovně vyloučené z režimu Vídeňské úmluvy... ..	113
4.5.3.	Zásady Vídeňské úmluvy	115
4.6.	Kupní smlouva.....	117
4.6.1.	Vymezení smluvních stran, tzn. prodávajícího a kupujícího	118
4.6.2.	Vymezení předmětu smlouvy	119
4.6.3.	Sjednání kupní ceny	120
4.7.	Práva a povinnosti smluvních stran.....	123
4.7.1.	Povinnosti prodávajícího	124
4.7.2.	Povinnosti kupujícího.....	138
	Závěr	145
	Seznam použité literatury	148

Úvod

Cílem této disertační práce je přiblížit právní úpravu vybraných závazkových vztahů v mezinárodním obchodu se zaměřením na nejvyužívanější smluvní typ v rámci mezinárodního obchodního styku, tzn. se zaměřením na kupní smlouvu a její úpravu ve Vídeňské úmluvě.

Důvodem, proč jsem si pro svou diplomovou práci zvolila téma z oblasti práva mezinárodního obchodu je, že jsem se s právem mezinárodního obchodu setkala během své dosavadní praxe a zjistila jsem, že se jedná o velmi zajímavou problematiku, která skýtá pro podnikatele mnohá úskalí spočívající nejen v různých právních úpravách právních řádů států odkud pocházejí subjekty smluvních vztahů, ale i ve správné volbě odpovídajícího smluvního vztahu pro realizaci samotného obchodu. Mezinárodní obchod se neustále vyvíjí a s rozvojem techniky a telekomunikací je schopen překonávat stále větší a větší vzdálenosti a proto je nutné zvážit vždy veškerá rizika smluvních vztahů a vyhnout se případným sporům podrobnou úpravou práv a povinností smluvních stran v rámci smluvních ujednání. Nejvíce využívaným smluvním typem, který jako téměř jediný je upraven v rámci mezinárodní úmluvy, je kupní smlouva. Nutnost unifikovat právní úpravu kupní smlouvy vedla k přijetí Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, ke které přistoupilo již celkem 63 států a její význam je v rámci práva mezinárodního obchodu nepochybný.

V první kapitole této disertační práce podávám ucelený výklad pojmu práva mezinárodního obchodu v právním řádu České republiky včetně nejdůležitějších pramenů práva mezinárodního obchodu a jejich postavení. Poukazuji na mezinárodní úmluvy, jejichž je Česká republika signatářem a které se staly součástí českého právního řádu. Dále pak přibližuji odlišné postavení právních norem upravující mezinárodní právo soukromé obecně a jejich členění na normy přímé a kolizní.

V kapitole druhé se již zabývám vybranými smluvními typy práva mezinárodního obchodu, které je možné v současné době využívat, poukazuji

na jejich právní úpravu v České republice a jejich kolizní úpravu v rámci práva mezinárodního obchodu, snažím se upozornit na úskalí jednotlivých smluvních typů z hlediska právního a rovněž na jejich výhody. Další kapitola přibližuje zvláštní ustanovení obchodního zákoníku týkající se obchodních závazkových vztahů s mezinárodním prvkem. I když se jedná o národní právní úpravu, která bude aplikována na soukromoprávní vztah s mezinárodním prvkem pouze za podmínek stanovených v mezinárodním právu soukromém, je tato úprava významná, její jednotlivá ustanovení bývají v rámci mezinárodního obchodu rovněž využívána a pro ucelený výklad o realizaci práva mezinárodního obchodu je nutné se touto úpravou zabývat.

Čtvrtá kapitola této práce pak přibližuje úpravu kupní smlouvy v rámci práva mezinárodního obchodu se zaměřením na její úpravu ve mezinárodní Úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980. U právní úpravy kupní smlouvy, ostatně jako i u předcházejících smluvních typů, jsem se zaměřila na základní právní otázky vyvstalé při uzavírání kupních smluv, tzn. na obsah kupní smlouvy, její náležitosti a úpravu práv a povinností smluvních stran, neboť toto jsou základní otázky, které podnikatelé řeší při realizaci mezinárodního obchodního styku. Z praktického hlediska se snažím upozornit na možná úskalí jednotlivých smluvních ujednání a nutnost úpravy vzájemných práv a povinností smluvních stran, jejichž podrobná úprava může v rámci budoucí spolupráce předcházet vzniku soudních sporů.

V závěru své disertační práce poukazuji na současný význam práva mezinárodního obchodu a jeho neustálý vývoj a zamýšlím se nad dalším vývojem práva mezinárodního obchodu.

1. Právní úprava práva mezinárodního obchodu a určení rozhodného hmotného práva pro závazkové právní vztahy v rámci mezinárodního obchodního styku

1.1. Právo mezinárodního obchodu a jeho právní úprava

Pro vymezení předmětu této práce zabývající se právní úpravou realizace práva mezinárodního obchodu, je nejprve nutné vymezit pojem právo mezinárodního obchodu.

V literatuře je právo mezinárodního obchodu vymezeno tak, že se jím rozumí *účelově uspořádaný soubor právních norem z různých právních odvětví a různého původu, které spojuje jejich společný účel upravovat právní vztahy vznikající při uskutečňování mezinárodního obchodu a mezinárodního hospodářského styku vůbec*¹. Právo mezinárodního obchodu tedy nelze oproti např. právu obchodnímu, jednoduše charakterizovat jako odvětví práva, nýbrž jako soubor právních norem, které jsou obsaženy v různých právních předpisech, a to zákonech, mezinárodních úmluvách nebo jejich částech, a spojuje je pouze rozsah a předmět právní úpravy, tzn. jejich aplikace na právní vztahy mezinárodního obchodu.

Právní normy upravující právo mezinárodního obchodu lze členit na právní normy dvojího druhu, a to:

- kolizní normy

Kolizní normy stanoví pravidla, na jejichž základě dochází k určení rozhodného práva, které bude na daný právní vztah aplikováno. Kolizní normy neupravují práva a povinnosti účastníků mezinárodních obchodních vztahů, ale pouze určují rozhodné právo;

---

¹ Kučera Z., Pauknerová M., Růžička K., Zunt V. Úvod do práva mezinárodního obchodu. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2003, s. 15.

- **přímé normy**

Přímé normy jsou obsaženy v mezinárodních úmluvách, které se staly součástí národních právních řádů, mají přednost před vnitrostátní úpravou a obsahují přímo aplikovatelné normy na daný právní vztah. Přímé normy tedy neodkazují na použití rozhodného právního řádu, ale samy obsahují právní normy, které lze bez dalšího na obchodně právní vztahy použít, tzn. obsahují hmotněprávní úpravu².

V rámci rozvíjejících se obchodních vztahů, které přecházejí hranice států, tzn. závazkových smluvních vztahů v mezinárodním obchodu, se stává stále významnější otázka, zda bude na daný právní vztah aplikována mezinárodní úmluva obsahující právní úpravu daného smluvního typu, tzn. přímá právní úprava, nebo zda na základě kolizních pravidel obsažených v mezinárodní úmluvě nebo v národním právním řádu bude stanoven rozhodný právní řád, který bude na daný smluvní vztah aplikován. Na tuto otázku nelze bez znalosti okolností konkrétního obchodního vztahu položit jednoznačnou odpověď. Nejprve je vždy třeba zjistit, zda daný smluvní vztah neupravuje mezinárodní úmluva obsahující přímé právní normy, která bude mít vždy přednost před kolizními pravidly mezinárodního práva soukromého, nebo zda daný smluvní vztah není upraven v rámci přímo aplikovatelného Evropského mezinárodního práva soukromého. Pokud není obsažena úprava daného smluvního vztahu v mezinárodní úmluvě nebo v přímo aplikovatelných právních předpisech práva Evropského společenství, ať již ve formě přímé právní úpravy nebo ve formě úpravy kolizní, bude nutné učinit kroky k nalezení rozhodného práva, které bude na daný smluvní vztah aplikováno. Dále je rovněž třeba zjistit, zda účastníci mezinárodního právního vztahu neučinili volbu rozhodného práva, tzn. zda předmětem jejich smluvního ujednání nebylo mimo jiné i ujednání o tom, jaký právní řád bude na daný právní vztah aplikován. Pokud zjistíme, že volba práva učiněna nebyla, pak je třeba zkoumat právní řády (včetně mezinárodních úmluv) států, na jejichž území dochází k obchodní transakci nebo na jejichž území mají sídla nebo místa podnikání účastníci obchodního vztahu, a to z hlediska, zda tyto právní řády stanoví pravidla pro určení

---

² Kučera Z. Mezinárodní právo soukromé, 6. opravené a doplněné vydání. Nakladatelství Doplněk, Brno 2004, s. 24.

rozhodného práva. Právní úpravu daného smluvního vztahu, resp. rozhodný právní řád, lze stanovit až po zodpovězení výše uvedených otázek.

1.2. Mezinárodní prvek obchodních vztahů

Vzhledem k tomu, že se tato práce zabývá právem mezinárodního obchodu, je nutné nejprve vymežit, které obchodní vztahy obsahují mezinárodní prvek.

Mezinárodní charakter obchodních závazkových vztahů je obecně dán, jestliže je vztah k zahraničí u:

- subjektu právního vztahu (místa podnikání nebo sídla účastníků obchodního vztahu se nachází na území jiných států, pro určení mezinárodního prvku obchodního vztahu není většinou podstatná otázka státní příslušnosti účastníků obchodního vztahu);
- předmětu právního vztahu (věci, práva a nehmotné výsledky lidské činnosti, jichž se týká chování účastníků právního vztahu, je-li tento předmět umístěn v cizině nebo jinak lokalizován či vázán na oblast cizího státu nebo ho má být dosaženo v cizině, např. pokud zboží přechází v rámci obchodní transakce hranice států);
- skutečnosti právně významné pro vznik a existenci právního vztahu (právně významná skutečnost nastala nebo má nastat v zahraničí; může jít o právní úkon nebo jinou událost nebo chování účastníka právního vztahu, např. zařízení obchodní záležitosti na území cizího státu, v jiném, cizím státě se nachází místo plnění smlouvy nebo v cizím státě došlo ke vzniku škody);
- právního vztahu, který právně souvisí nebo je právně závislý (akcesorický) na jiném právním vztahu, jestliže se tento vztah (základní, hlavní) řídí cizím právním řádem³.

---

³ Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé, 6. opravené a doplněné vydání. Nakladatelství Doplněk, Brno 2004, s. 19.

Mezinárodní prvek musí být pro daný smluvní vztah relevantní, nikoliv zanedbatelný. Zanedbatelným je mezinárodní prvek např. tehdy, pokud půjde o spor v důsledku nezaplacení kupní ceny polským občanem bydlícím na území ČR ohledně kupní smlouvy uzavřené v ČR⁴.

Vzhledem k tomu, že právo mezinárodního obchodu je v České republice upraveno ve více právních předpisech, stanoví každý právní předpis vlastní definici závazkového vztahu s mezinárodním prvkem, příp. vlastní výklad k mezinárodnímu prvku smluvního vztahu. Obecnou definici závazkového vztahu s mezinárodním prvkem právní řád České republiky neobsahuje. Z tohoto důvodu je při posuzování mezinárodního charakteru závazkového vztahu (v některých případech je mezinárodní charakter daného vztahu zcela zřejmý) nejprve nutné zvážit, který právní předpis (mezinárodní úmluva nebo zákon) by na daný právní vztah měl být aplikován a poté zkoumat, jaká pravidla upravuje tento právní předpis pro určení mezinárodního prvku daného smluvního vztahu, tzn. zda aplikovaný právní předpis považuje daný právní vztah za vztah s mezinárodním prvkem či nikoliv. Jednotlivá pravidla jsou rozvedena u jednotlivých pramenů práva mezinárodního práva soukromého v České republice.

1.3. Volba práva

Mezinárodní úmluvy, jakož i národní právo České republiky, připouští autonomii vůle účastníků smluvního vztahu spočívající ve volbě rozhodného práva pro daný smluvní vztah. Volbou práva se rozumí shodný projev vůle účastníků smluvního vztahu o tom, že jejich právní vztah se má řídit určitým právním řádem, tzn. rozhodným právním řádem. Možnost volby práva je v rámci českého právního řádu upravena pouze pro vztahy s mezinárodním prvkem. Volbu práva tedy nelze provést pro čistě vnitrostátní právní vztahy.

---

⁴ *Pauknerová M.* Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 4.

Ujednání účastníků o volbě práva je samostatné smluvní ujednání právně nezávislé na smlouvě, kterou smluvní strany založily právní vztah, pro nějž volí rozhodné právo. Volba práva je čistě v autonomii smluvních stran a v případě, že účastníci smluvních vztahů učiní volbu práva, má tato přednost před použitím přímé právní úpravy obsažené v mezinárodní úmluvě a rovněž před kolizními ustanoveními mezinárodního práva soukromého. Smluvní strany mohou učinit volbu práva jednak tím, že zvolí rozhodný právní řád nebo podřídí smluvní vztah úpravě mezinárodní úmluvy, která by s ohledem na podmínky v ní obsažené nebyla na daný smluvní vztah aplikována.

V případě, že smluvní strany přistoupí k volbě rozhodného práva pro daný smluvní vztah a bez bližšího určení zvolí právní řád určitého státu, pak se na předmětný smluvní vztah bude aplikovat právní řád daného státu v celém rozsahu, tzn. včetně mezinárodně právních závazků, kterými je daný stát vázán⁵. Z tohoto hlediska by měly tedy smluvní strany vždy zvážit rozhodné právo jako celek, případně pak uvést výjimky z volby rozhodného právního řádu nebo pouze odkázat na určité právní předpisy daného státu, dle kterých má být smluvní vztah posuzován. Pokud by takovou omezenou volbou práva, tzn. volbou práva pouze určité části právních předpisů, nikoliv právního řádu jako celku, nedošlo k pokrytí právní úpravy celého smluvního vztahu, budou smluvní ujednání, jejichž právní úprava nebude obsažena ve zvolené části právního řádu, příp. ve zvolených právních předpisech, řešena na základě kolizních ustanovení mezinárodního práva soukromého.

I když je volba práva ponechána v autonomii smluvních stran, stanoví mezinárodní právo soukromé určitá pravidla omezující rozsah volby práva ze strany účastníků smluvního vztahu. Volbou práva tak zejména nelze obcházet kogentní ustanovení národních právních řádů, dále pak musí jít o volbu práva platného na určitém území, i kdyby toto území nebylo ostatními státy za stát uznáváno. Není však možné zvolit si právo zaniklého státu ani stanovit, že se

---

⁵ *Bělohlávek, A.* Volba práva v závazkových vztazích. Právní fórum, ASPI, a.s., 3/2006, s. 82.

daný právní vztah bude řídit pravidly slušnosti nebo poctivého obchodního styku⁶.

Volba práva, tzn. možnost daná stranám zvolit si právní řád, kterým se bude řídit jejich smlouva, je sice obecně známým institutem jednotlivých právních řádů, ale v jednotlivých právních řádech lze nalézt určité odlišnosti tohoto institutu. Ne vždy je např. přípustná neomezená volba práva - tj. volba právního řádu, který je bez jakékoli vazby na regulovaný vztah, existují výrazná omezení v případě smluv se spotřebiteli či pracovních smluv, některé úpravy nesměřují nutně k volbě práva státu, ale umožňují i volbu jiných právních pravidel. Obvykle je volba práva - přípustnost, meze atd. - spojena přímo s místem rozhodování, nepřímo s místem možného budoucího nuceného výkonu rozhodnutí soudu či rozhodčího nálezu. Tedy tam, kde smluvní strany půjdou nad běžný rámec volby práva nebo budou mít obavy z omezené volby práva, je nutné, aby obezřetně zvolily i místo rozhodování sporu a zohlednily i místo budoucího nuceného výkonu rozhodnutí či rozhodčího nálezu⁷.

Dle českého právní řádu lze volbu práva učinit dle

- ust. § 9 Zákona o mezinárodním právu soukromém (*Účastníci smlouvy mohou si zvolit právo, jímž se mají řídit jejich vzájemné majetkové vztahy; mohou tak učinit i mlčky, není-li vzhledem k okolnostem o projevené vůli pochybnost. Pokud z projevu vůle účastníků nevyplývá nic jiného, nepřihlíží se ke kolizním ustanovením zvoleného právního řádu.*);
- článek 3 Římské úmluvy (*Smlouva se řídí právem, které si strany zvolí. Volba musí být vyjádřena výslovně nebo vyplývat s dostatečnou jistotou z ustanovení smlouvy nebo okolností případu. Svou volbou mohou strany zvolit právo rozhodné pro celou smlouvu, nebo pouze pro její část*) – viz článek 1.6.2. této práce.

⁶ Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé, 6. opravené a doplněné vydání, Nakladatelství Doplněk, Brno 2004, s. 131.

⁷ Rozehnalová, N. Doložky o právním režimu a řešení sporů v případě smluv v mezinárodním obchodním styku. Právní praxe v podnikání, 1/1998, s. 5.

Dle českého práva je volba práva koncipována jako neomezená volba, což znamená, že smluvní strany si mohou zvolit kterýkoli existující platný právní řád. Volba práva tedy není omezena pouze na právní řád mající vztah k danému smluvnímu vztahu. Volbu práva lze učinit nejen při uzavírání smlouvy, ale i dodatečně, prakticky až do okamžiku, než v případném sporu začne být jednáno ve věci samé. Dále je možné zvolit aplikaci různých právních řádů pro jednotlivé složky právního vztahu, tzv. štěpení obligačního statutu. JUDr. Rozehnalová se zamýšlí nad otázkou volby více právních řádů upravujících jeden a tentýž smluvní vztah, přičemž k určení rozhodného právního řádu má dojít např. v závislosti na místo řešení sporů. Jde např. o doložky, podle kterých v případě, že bude žalovat jedna strana, musí žalovat u soudu v místě sídla žalovaného a smlouva se potom řídí tímto právním řádem a naopak. Dle jejího názoru se jedná z hlediska teorie o velmi sporné doložky, které se však v praxi objevují a jsou přijímány⁸. Domnívám se, že takové doložky týkající se volby různých právních řádů pro jeden smluvní vztah jako celek, kdy rozhodný právní řád je z těchto právních řádů vybrán až na základě nastalé skutečnosti, nelze z hlediska českého práva připustit, neboť takové ujednání nezakládá právní jistotu smluvních stran ohledně obsahu jejich závazků, jednotlivé právní úkony pak mohou být v návaznosti na žalující a žalovanou stranu posuzovány zcela odlišně, a to včetně jejich případné platnosti či neplatnosti, a může dojít i ke zneužívání tohoto způsobu volby práva ze strany smluvní strany, která předvídá řádné neplnění svých závazků.

Český právní řád dále nepřipouští volbu právních pravidel nestátního původu, tzn. právních pravidel, jejichž tvůrci nejsou státy nebo stát. V koncepci ust. § 9 Zákona o mezinárodním právu soukromém se jedná o volbu právního řádu jako práva státu. Toto ustanovení tedy neumožňuje volbu např. dále zmiňovaného *lex mercatoria* anebo v současné době často zmiňovaných zásad mezinárodních smluv vypracovaných organizací UNIDROIT. Přípustnost jejich aplikace bude z pohledu českého práva vždy omezena právním řádem

---

⁸ Rozehnalová, N. Doložky o právním režimu a řešení sporů v případě smluv v mezinárodním obchodním styku. Právní praxe v podnikání, 1/1998, s. 5.

jinak aplikovatelným, v českých podmínkách určeným podle ustanovení Zákona o mezinárodním právu soukromém.

V mezinárodní praxi je vedena na toto téma poměrně široká diskuse o tom, zda a do jaké míry lze zvolit pouze existující pozitivní právní řád konkrétního státu nebo zda a do jaké míry se strany mohou dohodnout i na použití pravidel, která nejsou výsledkem normotvorby jako projevu státní moci a suverenity, tj. do jaké míry vykládat pojem „právo“ ve smyslu „volby práva“. Převažující tuzemské názory stejně jako i tuzemská právní praxe přisvědčují první z uvedených možností, tj. tomu, že se musí jednat o konkrétní platný právní řád existujícího státu. Mezinárodní praxe však již tak jednoznačná není⁹.

Domnívám se, že tento právní závěr byl v zahraničí překonán a účastníci smluvních vztahů jsou oprávněni podřít smluvní vztah i těmto „nestátním“ právním pravidlům. Ostatně jak bude dále uvedeno *lex mercatoria* je některými autory považováno za samotný pramen práva, i když s tímto právním názorem se neztotožňují. V poslední době došlo s uvolněním práva mezinárodního obchodu a přeshraničních obchodních vztahů vůbec k nárůstu významu „nestátních“ dokumentů upravujících právní pravidla obchodních vztahů vznikajících mezi účastníky s místem podnikání na území jiných států, a to nejen v oblasti práva mezinárodního obchodu (*lex mercatoria*, zásady mezinárodních smluv vypracované organizací UNIDROIT), ale i jiných oblastech (např. v oblasti silniční přepravy a zasilatelství). Je však otázkou, zda by provedená volba práva těchto „nestátních“ dokumentů nebyla považována spíše než za volbu rozhodného práva za odkaz na určité všeobecné smluvní podmínky, které smluvní strany učinily součástí jejich smluvního ujednání a kterým má být jejich smluvní vztah podřízen. Do jaké míry je přípustná volba jiných „nestátních“ pravidel, lze posoudit většinou teprve na přístupu *lex fori* (rozhodného práva místa řešení sporu) a na přístupu konkrétního soudu k řešení této otázky. Ve svém důsledku, pokud strany zvolily jako rozhodné právo některý z těchto „nestátních“ dokumentů, bez ohledu na jeho právní kvalifikaci, však vždy dojde nejprve k aplikaci

---

⁹ *Bělohávek, A.* Volba práva v závazkových vztazích s mezinárodním prvkem. Právní fórum, ASPI, a.s., 3/2006, s. 82.

zvolených právních pravidel a až v případě nedostatečné úpravy daného smluvního vztahu tímto „nestátním“ dokumentem bude aplikována mezinárodní úmluva obsahující přímou právní úpravu, příp. rozhodný právní řád určený na základě kolizních ustanovení mezinárodního práva soukromého. Bude tedy postupováno obdobně jako kdyby byl zvolen platný právní řád nebo pouze jeho část a zvolený právní řád by neobsahoval komplexní úpravu daného smluvního vztahu. I v případě přípustnosti takové volby „nestátního“ systému pravidel a norem nemohou smluvní strany zvolit použití výlučně takovýchto norem (např. učinit výlučnou volbu *lex mercatoria*) a vyloučit naopak použití právního řádu všech států.

Bez ohledu na výše uvedenou polemiku nad možností volby právních pravidel obsažených v „nestátních“ dokumentech, lze na závěr uvést příklad doložky volby českého práva, která je v praxi běžně používána a jejíž platnost v tomto znění není zpochybňována: *"Veškeré spory vyplývající z výše uvedené smlouvy, včetně otázek její platnosti či následků neplatnosti, jakož i otázky se smlouvou související se budou řídit českým právem"*.

Přípustnost, rozsah a platnost volby práva však bude posuzována pouze v případě sporu mezi účastníky závazkového vztahu, a to podle *lex fori*, tzn. rozhodného práva místa řešení sporu, neboť do doby sporu je otázka přípustnosti, platnosti a rozsahu volby práva mezi smluvními stranami bezpředmětná. Pokud bude soudem shledána učiněná volba práva jako neplatná, rozhodne soud na základě kolizních norem *lex fori* o určení rozhodného právního řádu.

1.4. Prameny práva mezinárodního obchodu v České republice

Právo mezinárodního obchodu v České republice upravují následující prameny.

1.4.1. Vnitrostátní právní předpisy

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Zákon o mezinárodním právu soukromém obsahuje kolizní normy mezinárodního práva soukromého. Účelem Zákona o mezinárodním právu soukromém je dle ust. § 1 *stanovit, kterým právním řádem se řídí občanskoprávní, rodinné, pracovní a jiné podobné vztahy s mezinárodním prvkem, upravit právní postavení cizinců, jakož i stanovit postup českých (československých) justičních orgánů při úpravě těchto vztahů a rozhodování o nich a tím napomáhat mezinárodní spolupráci.* Zákon o mezinárodním právu soukromém tedy upravuje kolizní ustanovení pro mezinárodní občanskoprávní, rodinné, pracovní, ale i obchodní vztahy.

Zákon o mezinárodním právu soukromém neobsahuje bližší určení mezinárodního prvku v rámci mezinárodních vztahů, ale dle výkladu k zákonu o mezinárodním právu soukromém se za vztahy s mezinárodním prvkem v rámci mezinárodního obchodu považují obchodní závazkové vztahy, jejichž účastníkem je zahraniční fyzická osoba – podnikatel nebo zahraniční právnická osoba, nebo je-li předmětem právního vztahu movitá věc (zboží) v zahraničí a také v případech, v nichž ke vzniku, změně nebo zániku obchodního vztahu došlo v zahraničí¹⁰.

Pro mezinárodní obchodní vztahy je nejdůležitější ust. § 9 Zákona o mezinárodním právu soukromém, které upravuje možnost volby práva a dále ust. § 10, které stanoví kolizní pravidla pro určení rozhodného práva v mezinárodním obchodním styku.

Zákon o mezinárodním právu soukromém umožňuje v ust. § 9 účastníkům smluvního vztahu zvolit si právo, jímž se mají řídit jejich vzájemné majetkové vztahy. Takto upravená volba práva se považuje za kolizní volbu práva, na jejímž základě se právo účastníky zvolené aplikuje právě tak, jako se v případě

---

¹⁰ Pokorný, M. Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, Komentář. C.H.Beck, Praha, 1998, s. 15.

jiných kolizních norem aplikuje právo určené za pomoci jiných hraničních určovatelů¹¹.

Pokud smluvní strany rozhodné právo nezvolí, předvídá řešení § 10 Zákona o mezinárodním právu soukromém. Toto ustanovení obsahuje kolizní pravidla pro určení rozhodného práva v mezinárodním obchodním styku, z nichž lze z hlediska mezinárodního obchodu poukázat zejména na následující:

- smlouvy kupní a smlouvy o dílo se řídí právem místa, kde je sídlo (bydliště) prodávajícího nebo zhotovitele díla v době uzavření smlouvy;
- smlouvy příkazní a jim podobné se řídí právem místa, kde má sídlo (bydliště) ten, kdo provádí příkaz, v době uzavření smlouvy;
- smlouvy o obchodním zastoupení a smlouvy o zprostředkování se řídí právem místa, kde má sídlo (bydliště) osoba, pro kterou zástupce nebo zprostředkovatel vykonává činnost, v době uzavření smlouvy.

Rozhodným právním řádem tak bude především právní řád, jehož aplikace odpovídá rozumnému uspořádání právního vztahu, tedy zpravidla právní řád podle sídla, či bydliště smluvní strany, jejíž plnění je pro daný smluvní typ charakteristické, přičemž Zákon o mezinárodním právu soukromém v ust. § 10 výslovně uvádí kolizní pravidla pro nejvýznamnější smluvní typy. Důležité je rovněž připomenout, že takto určený právní řád platí za podmínek ust. § 11 Zákona o mezinárodním právu soukromém i pro změny a následky porušení závazku, tedy i pro náhradu škody ex contractu¹².

Zákon o mezinárodním právu soukromém byl po dlouhou dobu důležitou součástí našeho právního řádu a stanovil jednotná pravidla pro určení rozhodného práva v rámci mezinárodního práva soukromého. Vzhledem k tomu, že však dne 1.7.2006 vstoupila pro Českou republiku v platnost Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, pozbyl Zákon o

¹¹ *Růžička, K.* Volba práva. ASPI, Právo a podnikání, 1/1996, s. 11.

¹² *Pauknerová, M.* K některým stále aktuálním otázkám obchodních smluv s mezinárodním prvkem, II. část. Právní praxe a podnikání, 12/1994, s. 22.

mezinárodním právem soukromém na významu a k jeho užití dochází jen zřídka, a to v případech a za podmínek stanovených u výkladu k Úmluvě o právu rozhodném pro smluvní a závazkové vztahy v rámci článku 1.6. této kapitoly.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „obchodní zákoník“) v Části III. Hlavě III. obsahuje **Zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu**, která se použijí na závazkové vztahy uvedené v ust. § 261 a 262 obchodního zákoníku, na jejichž vzniku se podílí alespoň jeden účastník, který má sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území jiného státu než ostatní účastníci, jestliže se tyto vztahy řídí českým právním řádem.

V obchodním zákoníku je vymezen mezinárodní prvek obchodních závazkových vztahů tak, že ustanovení této hlavy se použijí na obchodní závazkové vztahy, na jejichž vzniku se podílí alespoň jeden účastník, který má sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území jiného státu než ostatní účastníci.

Pokud tedy dojde na základě volby práva účastníků smluvního vztahu nebo na základě kolizních pravidel mezinárodního práva soukromého k použití českého právního řádu, budou na daný smluvní vztahy aplikována i zvláštní ustanovení obchodního zákoníku pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu.

1.4.2. Mezinárodní úmluvy

Mezinárodní smlouvy jsou součástí českého právního řádu a tedy i pramenem práva v případě, že k nim dal parlament souhlas a byly vyhlášeny ve Sbírce mezinárodních smluv. Ke všem níže uvedeným mezinárodním úmluvám dal parlament souhlas a byly vyhlášeny ve Sbírce mezinárodních smluv, čímž se staly součástí právního řádu České republiky a mají přednost před zákonem, tzn. v případě, že má na daný právní vztah být aplikována mezinárodní

úmluva, má její použití přednost před úpravou stanovenou ve vnitrostátních předpisech, stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží

Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980, která byla zveřejněna ve Sbírce zákonů sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 160/1991 Sb. (dále též jen „Vídeňská úmluva“). Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží obsahuje přímo aplikovatelné normy upravující kupní smlouvu, a to její vznik, realizaci a další otázky související.

Vídeňská úmluva se použije na smlouvy o koupi zboží, tzn. kupní smlouvy, mezi stranami, které mají místa podnikání v různých státech. Pro vznik kupní smlouvy s mezinárodním prvkem je tak rozhodující pouze místo podnikání nebo sídlo účastníků smluvního vztahu. Jestliže účastníci smluvního vztahu mají místa podnikání na území různých smluvních států Vídeňské úmluvy (nebo jiných států za podmínek stanovených ve Vídeňské úmluvě), jedná se o obchodní vztah s mezinárodním prvkem, na nějž bude Vídeňská úmluva aplikována. Vídeňské úmluvě je věnována celá čtvrtá kapitola této práce, proto bude ponechán bližší výklad této kapitole.

Úmluva o promlčení při mezinárodní koupi zboží

Úmluva o promlčení při mezinárodní koupi zboží z roku 1974, která byla zveřejněna ve Sbírce zákonů vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 123/1988 Sb. (dále jen „Úmluva o promlčení“)

Úmluva o promlčení byla stejně jako Vídeňská úmluva připravena v rámci aktivit UNCITRAL a přijata v roce 1974. V souvislosti s přijetím Vídeňské úmluvy bylo třeba uvést znění Úmluvy o promlčení do souladu se zněním Vídeňské úmluvy, především co se týče vymezení kupních smluv, kterých se týká. To bylo provedeno v roce 1980, kdy byla Úmluva o promlčení změněna a doplněna Dodatkovým protokolem. Úmluva o promlčení upravuje přímé

normy stanovící promlčecí lhůty pro koupi zboží v mezinárodním obchodu, a to zejména promlčení vzájemných práv a povinností kupujícího a prodávajícího, vyplývající ze smlouvy, jejího porušení, ukončení její platnosti anebo neplatnosti.

Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy

Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy byla zveřejněna ve Sbírce mezinárodních smluv sdělením ministerstva zahraničních věcí č. 64/2006 Sb.m.s. (dále jen „Římská úmluva“).

Římská úmluva sjednocuje kolizní normy mimo jiné v rámci mezinárodního obchodního styku a má tedy přednost přes úpravou kolizních norem obsaženou v zákoně o mezinárodním právu soukromém, který pozbyl po přistoupení České republiky k Římské úmluvě na významu.

1.5. Římská úmluva

Římská úmluva obsahuje jednotnou kolizní úpravu mezinárodního práva soukromého. Přes několikeré snahy o unifikaci hmotněprávních norem, tzn. norem přímých, nedošlo až na některé výjimky (Vídeňská úmluva a Úmluva o promlčení) k jejich unifikaci, a to zejména vzhledem k rozdílnému kontinentálnímu a anglosaskému přístupu k jednotné hmotněprávní úpravě jednotlivých typů smluvních vztahů. Argumenty proti unifikaci hmotněprávních norem byly založeny na tom, že jednotná mezinárodní úprava hmotněprávních norem není schopna reagovat na rychlý vývoj v oblasti obchodních vztahů, které podléhají častým změnám spojeným s rozvojem mezinárodního obchodu, využitím stále novějších technologií, prostředků a způsobu dopravy, telekomunikačních služeb, aj.

S ohledem na rozdílné přístupy anglosaského a kontinentálního práva k povaze jednotné právní úpravy lze považovat přijetí Římské úmluvy na poli mezinárodního práva soukromého za velký úspěch vedoucí ke sjednocení kolizních pravidel, který přispívá k právní jistotě subjektů smluvních vztahů.

Římská úmluva pro smluvní závazkové vztahy byla vytvořena v rámci působnosti Evropského společenství, a to nikoliv jako nařízení nebo směrnice, tzn. jako primární či sekundární pramen evropského práva, ale jakožto pramen terciární upravující pouze možnost (nikoliv tedy povinnost) přistoupení k Římské úmluvě ze strany členských států Evropského společenství. Římská úmluva je tedy unifikovanou kolizní normou přijatou ve formě mezinárodní smlouvy. Dle hlavy I. se však Římská úmluva, co do určení rozhodného práva neomezuje pouze na členské státy Evropského společenství. V případě volby práva stranami nebo při určení rozhodného práva na základě kolizních ustanovení může dojít k aplikaci právního řádu státu, který není členským státem Evropského společenství. Pro aplikaci Římské úmluvy je tedy jediným teritoriálním kritériem to, zda rozhoduje soud státu, který je smluvním státem Římské úmluvy. Tento soud pak Římskou úmluvu aplikuje jako součást svého národního právního řádu.

Římská úmluva byla otevřena k podpisu členskými státy (ratifikaci) Evropského společenství v Římě („státům, které jsou smluvními stranami Smlouvy o založení Evropského hospodářského prostoru“) dne 19. června 1980. Čl. 28 a článek 29 Římské úmluvy upravují možnost přistoupení k Římské úmluvě a stanoví, že Římská úmluva vyžaduje ratifikaci, přijetí a schválení signatářskými státy. Římská úmluva vstoupí v platnost prvním dnem třetího měsíce následujícího po uložení sedmé listiny o ratifikaci, přijetí nebo schválení. Na základě těchto článků Římská úmluva vstoupila v platnost prvním dnem třetího měsíce následujícího po uložení listiny o ratifikaci, přijetí nebo schválení ze strany sedmi členských států (chronologicky: Francie, Itálie, Dánsko, Lucembursko, Spolková republika Německo a Velká Británie), tzn. dnem 1.4.1991.

S Římskou úmluvou vyslovil souhlas Parlament České republiky a prezident České republiky Římskou úmluvu ratifikoval. Ratifikační listina České republiky byla uložena u generálního tajemníka Rady Evropské unie dne 6. dubna 2006. Římská úmluva se tak stala součástí českého právního řádu dne 1.7.2006, a od tohoto dne je pro Českou republiku závazná a ustanovení

Římské úmluvy musí být za podmínek stanovených českým právním řádem bez dalšího aplikována.

Přestože Římská úmluva stanoví jednotná kolizní pravidla a její přijetí je významnou událostí, není její postavení v rámci práva Evropského společenství a jiných mezinárodních úmluv tak silné, neboť v člancích 20 a 21 stanoví Římská úmluva přednost použití samotného práva Evropského společenství a jiných mezinárodních úmluv obsahujících přímé normy, jichž je smluvní stát stranou nebo se jí stane v budoucnu. Přednost má tedy vždy úmluva obsahující přímo použitelné normy před úmluvou obsahující unifikované kolizní normy.

1.5.1. Předmět právní úpravy

V článku 1 Římské úmluvy je vymezen předmět právní úpravy tak, že Římská úmluva se použije na závazky ze smluv, které mají vztah k právu různých zemí. Ve zprávě *Giuliano – Lagarde* k článku 1 – předmět právní úpravy je zdůrazněna aplikace Římské úmluvy pouze v případě, kdy účastníci smluvního vztahu jsou oprávněni učinit svobodnou volbu rozhodného pro daný smluvní vztah. Pokud jim však právní úprava, ať již národní či mezinárodní, brání takovou svobodnou volbu práva učinit, nebude Římská úmluva aplikována.

Římská úmluva se tedy bude aplikovat na smluvní závazky mající vztah k právu různých zemí. Pojem smluvní závazek však není v Římské úmluvě definován. K aplikaci Římské úmluvy však dojde nejen v případě vzniku sporu ohledně smluvních závazků mezi účastníky, ale i ohledně mimosmluvních závazků vznikajících mezi účastníky smluvních vztahů (např. vznik škody). Pojem smluvní závazek je tedy nutné vykládat extenzivně za aplikace pravidel uvedených v odst. 2 obsahujících negativní vymezení pojmu smluvní závazek.

V článku 1 odst. 2 jsou vymezeny smluvní vztahy na než se Římská úmluva nepoužije, z nichž lze ve vztahu k obchodním vztahům zmínit zejména závazkové vztahy ze směnek a šeků a jiných převoditelných cenných papírů, otázky týkající se založení a právní způsobilosti obchodních společností a

jiných právnických osob, otázky týkající se oprávnění zmocněnce zavazovat vůči třetí osobě osobu, na jejíž účet tvrdí, že jedná, a dále oprávnění orgánu obchodní společnosti, sdružení nebo právnické osoby zavazovat tuto společnost, sdružení nebo osobu vůči třetí osobě.

Římská úmluva vylučuje pro oblast smluvních závazků zpětný i další odkaz. Podle článku 15 Římské úmluvy *se použitím práva země určeným na základě Římské úmluvy rozumí použití v této zemi platných právních norem, s výjimkou jejich norem mezinárodního práva soukromého*. Normami mezinárodního práva soukromého se rozumí kolizní normy. Zpětný odkaz je případ, kdy kolizní norma odkáže na zahraniční právo a kolizní norma tohoto zahraničního práva odkáže zpět na právo tuzemské. Obdobně další odkaz znamená, že kolizní norma určeného zahraničního práva odkáže na právo dalšího zahraničního státu. Nepřihlíží se tedy ke kolizním normám práva určeného podle kolizních norem Římské úmluvy¹³.

1.5.2. Určení rozhodného práva dle Římské úmluvy (volba práva, kolizní ustanovení Římské úmluvy týkající se obchodních vztahů)

Římská úmluva obsahuje kolizní normy upravující mimo jiné mezinárodní obchodní vztahy a stanoví tak pravidla pro určení rozhodného právního řádu, který bude aplikován na daný obchodní vztah. Římská úmluva vychází spíše z kontinentálního řešení kolizí právních řádů, kdy k určení rozhodného práva dochází na základě objektivních kritérií stanovených v Římské úmluvě a soud sám má pouze omezenou možnost odchýlit se od těchto obecných pravidel.

Jako základní pravidlo pro stanovení rozhodného práva platí **volba práva**. Římská úmluva umožňuje subjektům smluvního vztahu volbu práva, a to dle Článku 3 Římské úmluvy. Volba musí být vyjádřena výslovně nebo vyplývat s dostatečnou jistotou z ustanovení smlouvy nebo okolností případu. Volbu práva lze tedy provést výslovně v doložce o rozhodném právu, která je

¹³ Pocta Martě Knappové k 80. narozeninám. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 265. (článek: *Kučera Z. Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy a zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním*).

zpravidla součástí smlouvy nebo se může jednat o volbu práva, kterou strany provedly fakticky aniž by byla výslovně ve smlouvě vyjádřena¹⁴. Prof. Pauknerová ve své publikaci uvádí, že u volby práva, která byla provedena fakticky, se může jednat např. o volbu provedenou ve formulářové smlouvě, která má pro konkrétní kontrakt určitou relevanci, nebo v předcházející smlouvě, jde-li o dlouhodobou praxi mezi stranami, pokud okolnosti nenaznačují změnu postoje smluvních stran, apod. Pozastavila jsem se nad druhou možností faktické volby práva, která může přinášet řadu otázek pro stranu smlouvy, která se ocitne v pozici, kdy je povinna obrátit se svým nárokem na příslušný soud. I když tato problematika je rozebrána pouze u volby práva, takový výklad by se měl týkat i volby rozhodného soudu. V praxi jsem se setkala s případem, kdy v roce 2000 byla uzavřena rámcová smlouva s platností na 1 rok pro realizaci obchodů mezi polským prodávajícím a českým kupujícím. Součástí této smlouvy byla volba rozhodného práva, kterým bylo polské právo, a volba rozhodného soudu, kterým byl rozhodčí soud v Polsku. Rámcová smlouva nebyla po uplynutí její platnosti prodloužena a ani nebyla uzavřena smlouva nová, avšak obchod mezi smluvními stranami pokračoval dále. V roce 2004 došlo mezi smluvními stranami ke sporu ohledně kvality zboží, který nebyl smírně vyřešen, a prodávající se rozhodl žalovat kupujícího na zaplacení kupní ceny. Měl se tedy obrátit na polský rozhodčí soud, který by aplikoval polské právo na základě smlouvy z roku 2000, která již před 4 lety pozbyla platnosti? V tomto případě dospěl prodávající k závěru, že nikoliv a obrátil se se svým nárokem na příslušný soud dle sídla kupujícího v České republice s tím, že bude aplikováno rozhodné právo určené na základě kolizních ustanovení mezinárodního práva soukromého. Bohužel tento spor dosud nebyl u soudu řešen, proto nelze uvést názor českého soudu. Domnívám se však, že tato otázka faktické volby práva je značně problematická a měla by být vždy vykládána podle konkrétních okolností případu a měla by zejména vyplývat z vůle stran. Je pak otázkou, zda samotný postup prodávajícího podáním žaloby u českého soudu nebyl dostatečným vyjádřením toho, že k faktické volbě práva a volbě rozhodného soudu nedošlo.

---

¹⁴ *Pauknerová M.* Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 221.

Samotná volba rozhodujícího soudu, bez současné volby rozhodného práva, patrně nebude dostatečná k určení rozhodného práva na základě volby smluvních stran, ledaže by bylo možné s ohledem na ostatní okolnosti případu dospět k závěru, že rozhodné právo je právo této země. Smluvní strany mohou již provedenou volbu dodatečně změnit, mohou rovněž přistoupit k dodatečné volbě práva. Jakákoliv změna použitelného práva učiněná po uzavření smlouvy se nedotýká ani její platnosti, co do formy, ani práv třetích osob¹⁵. Smluvní strany také mohou zvolit rozhodné právo pro celou smlouvu nebo pouze pro část smlouvy, dokonce jsou oprávněny s ohledem na ust. čl. 2 Římské úmluvy zvolit právní řád státu, jež není stranou Římské úmluvy.

Strany si mohou zvolit kterýkoliv platný právní řád bez ohledu na vztah tohoto právního řádu k jejich smlouvě či plnění. Výjimky z neomezené volby práva jsou stanoveny pro případy, kdy zjevná ekonomická převaha jednou ze stran by byla omezujícím faktorem pro svobodnou volbu práva druhou stranou. Toto omezení se však vztahuje na smlouvy spotřebitelské a pracovní, nikoliv obchodní smlouvy, kdy ekonomická převaha jedné smluvní strany je často charakteristickým rysem obchodních vztahů, který vyplývá z jejich obchodní povahy a různého postavení podnikatelů na trhu.

Další omezení volby práva vyplývají z výslovných ustanovení Římské úmluvy, a to zejména čl. 3 odst. 3, který neumožňuje obcházet kogentní ustanovení právního řádu, který by se na daný právní vztah dle aplikovaných kolizních ustanovení bez učinění volby práva použil. Ust. čl. 3 odst. 3 výslovně uvádí: *v případě, že všechny ostatní okolnosti v okamžiku volby souvisejí pouze s jednou zemí, nesmí být skutečností, že si strany zvolily cizí právo, ať již je volba práva spojena s volbou zahraničního soudu či nikoli, dotčeno použití právních ustanovení, od nichž se podle práva dotyčné země nelze smlouvou odchýlit ("imperativní ustanovení")*. Zde je nutné upozornit, že se jedná o nesprávný úřední překlad, který uvádí „imperativní ustanovení“,

¹⁵ Pocta Martě Knappové k 80. narozeninám. Praha: ASPI, a.s., 2005, str. 269. (článek: Kučera Z.: Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy a zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním).

přítom se však zřejmě jedná o ustanovení kogentní, tzn. donucující ustanovení soukromého práva, od nichž se nelze odchýlit. Pokud se tedy strany smlouvy, která souvisí pouze s jedinou zemí, dohodnou na tom, že rozhodným právem bude cizí právo, budou na daný právní vztah bez ohledu na zvolené právo aplikována kogentní ustanovení právního řádu, s nímž smlouva souvisí. Jedná se zde o tzv. materiální volbu práva, kdy strany takovou volbou odvracejí pouze dispozitivní ustanovení práva, které by se použilo, kdyby k volbě práva nedošlo, nemohou však pomocí této volby „uniknout“ jeho kogentním ustanovením¹⁶.

Dle výkladu k článku 3 dále musí být volba práva učiněna v dobré víře a nesmí obcházet právo. Volbou práva tedy nelze obcházet kogentní ustanovení národních právních řádů, za účelem vyloučení jejich působnosti. Vždy však bude záviset na posouzení konkrétních okolností, zda se jednalo o účelovou volbu práva a jeho obcházení či nikoliv. V této věci bylo při aplikaci Římské úmluvy francouzským soudem judikováno v rozhodnutí sp. zn. 11-98-000244 ze dne 1. července 1998 (Tribunal d'Instance de Niort) ve věci manželé *Rousseau –v- Commerzbank*, že ačkoliv byla mezi smluvními stranami ve smlouvě o úvěru učiněna volba německého práva, má být na daný smluvní vztah aplikováno francouzské právo spotřebitelů. Volba německého práva, jako práva rozhodného, byla shledána v rozporu s právem („fraudulent“), neboť jejím účelem bylo vyloučit aplikaci kogentních ustanovení francouzského práva na ochranu spotřebitelů¹⁷.

Vedle výše uvedeného omezení je volba práva omezena i dopadem jiných institutů. Jedná se zejména o:

- článek 16 Římské úmluvy obsahující výhradu veřejného pořádku (použití ustanovení práva určeného na základě Římské úmluvy, tzn. tedy i určeného na základě volby práva v souladu s Římskou úmluvou,

¹⁶ Pauknerová M. Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 224.

¹⁷ <http://www.rome-convention.org/>

může být odmítnuto, jen jestliže je toto použití zjevně neslučitelné s veřejným pořádkem státu, v němž má rozhodující soud sídlo);

- článek 7 Římské úmluvy obsahující omezení daná dopadem imperativních norem (nutně použitelných norem), kdy posuzovaný právní vztah je s těmito normami úzce spjat. V případě aplikace jsou tyto normy aplikovány dle práva třetího státu bez ohledu na to, jakým právem se daný vztah řídí. Zpravidla mají tyto nutně použitelné normy veřejnoprávní charakter a jejich posláním je ochrana určitých zvláště důležitých zájmů státu, který tyto normy vydává. Např. při regulaci zahraničního obchodu jsou to normy, které vyžadují povolení k vývozu či dovozu zboží. Pokud by byla kupní smlouva uzavřena bez takového povolení, byla by neplatná, a to z důvodu, že takový právní úkon odporuje zákonu¹⁸. Ani volbou rozhodného práva se nelze vyhnout aplikaci nutně použitelných norem, neboť, jak již samo označení naznačuje, tyto normy musí být nutně použity bez ohledu na zvolený rozhodný právní řád. Dle článku 22 Římské úmluvy však mohou smluvní státy učinit k článku 7 Římské úmluvy výhradu.

Při neexistenci volby práva je z hlediska práva mezinárodního obchodu nejvýznamnější čl. 4 Římské úmluvy, který stanoví kolizní pravidlo pro určení rozhodného práva. Jako rozhodné právo se použije právo země s níž **smlouva nejúžeji souvisí**. V článku 4 je tak vyjádřena zásada nejužšího spojení. Rozhodným právem je právní řád státu, k němuž má smlouva nejužší vztah. Princip nejužšího spojení vychází z common law, které za takové úzké spojení považuje např. místo uzavření smlouvy nebo místo plnění smlouvy, sídlo, bydliště nebo místo provozovny smluvních stran, povahu a předmět smlouvy apod.¹⁹

V článku 4 odst. 2 Římské úmluvy je stanovena domněnka, že smlouva nejúžeji souvisí se zemí, v níž má strana, která je povinna plnit předmět

¹⁸ *Pauknerová M.* Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 243.

¹⁹ *Pauknerová M.* Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 226.

smlouvy (charakteristické plnění předmětu smlouvy) v době uzavření smlouvy:

- sídlo („ústředí“), jedná-li se o obchodní společnost nebo jinou právnickou osobu, nebo
- hlavní provozovnu, jedná-li se o fyzickou osobu – podnikatele podnikající na základě živnostenského oprávnění, příp. jinou provozovnu, má-li být v souladu s podmínkami smlouvy plněno v jiné než hlavní provozovně.

Tato domněnka se vždy vztahuje ke skutkovému stavu v okamžiku uzavření smlouvy. Pokud následně dojde ke změně sídla nebo místa hlavní provozovny, nedojde ke změně kritérií pro určení rozhodného práva. Tímto článkem Římská úmluva upřednostňuje sídlo, příp. místo hlavní provozovny, smluvní strany, která poskytuje charakteristické plnění, před místem plnění smlouvy, které v praxi může být často odlišné od místa sídla smluvní strany, která poskytuje charakteristické plnění.

Ze zprávy *Giuliano – Lagarde*²⁰ vyplývá, že charakteristickým plněním předmětu smlouvy je dodání zboží nebo provedení služeb, a nikoliv úhrada kupní ceny zboží nebo služeb, tzn. peněžité plnění. Pokud však z okolností smlouvy jako celku vyplývá, že smlouva úžeji souvisí s jinou zemí, pak se za rozhodné právo použije právního řádu této země a k výše uvedenému pravidlu ohledně určení rozhodného práva se nepřihlíží. Většina smluv totiž obsahuje závazek jedné smluvní strany dodat určité charakteristické plnění jako dodat zboží, poskytnout služby nebo vyvíjet určitou činnost a druhá smluvní strana se zavazuje poskytnout plnění peněžité. Pokud je však mezi smluvními stranami uzavřena např. směnná smlouva nelze uplatnit domněnku charakteristického plnění a rozhodné právo bude určeno na základě pravidla nejužšího spojení. Takto se postupuje rovněž v případě, že není možné určit předmět plnění. Domněnek uvedených v článku 4 odst. 2 Římské úmluvy se tedy nepoužije, jestliže nelze určit příznačné plnění, nebo, jestliže ze souhrnu

---

²⁰ Zpráva *Giuliano – Lagarde*, k článku 4 odst. 2 Římské úmluvy.

okolností vyplývá, že smlouva je v užším vztahu s jiným státem (článek 4 odst. 5 Římské úmluvy: *odstavec 2 se nepoužije, není-li možné určit předmět plnění. K domněnkám uvedeným v odstavci 2, 3 a 4 se nepřihlíží, vyplývá-li z okolností jako celku, že smlouva úzeji souvisí s jinou zemí*). V těchto případech se určení rozhodného práva opírá o základní ustanovení, že se smlouva řídí právem státu, se kterým je v nejužším vztahu²¹. Ustanovení článku 4 odst. 5 Římské úmluvy se označuje jako úniková doložka, která umožňuje ve stanovených případech odchýlit se od kolizních pravidel uvedených v článku 4 Římské úmluvy. V praxi se objevil problém, jaký je vztah generální klauzule určující rozhodné právo podle článku 4 odst. 2 Římské úmluvy a únikovou doložkou podle článku 4 odst. 5 Římské úmluvy. Podle praxe některých kontinentálních států je základním pevným pravidlem generální klauzule (obsažená v článku 4 odst. 2 Římské úmluvy), podle jiných zejména Británie a severských států je kladen větší důraz na únikovou doložku²². Avšak jak uvádí Peter Stone (viz dále) ani v judikatuře anglických soudů není jejich přístup k této problematice zcela jednotný.

Praxe přináší celou řadu otázek týkajících se pravidla nejužšího spojení, které musí být ze strany aplikujících soudů vyřešeny dle stanovených zásad. Určitá rozhodnutí jsou však podrobována kritice. Takto lze poukázat na kritiku rozhodnutí anglického odvolacího soudu (Court of appeal) ve věci *Print Concept GmbH –v- GEW (EC) Limited* ze strany Petra Stona. V tomto řízení byl řešen spor vyplývající z distribuční smlouvy uzavřené mezi smluvními stranami, u níž považuje Peter Stone za charakterické plnění marketingovou propagací zboží distributorem. Anglický soud však dospěl k závěru, že v případě distribuční smlouvy je charakteristickým plněním povinnost výrobce vyrobit a dodat zboží než závazek distributora zboží propagovat. Tak dospěl anglický odvolací soud k závěru, že rozhodným právním řádem je právní řád státu, na jehož území má výrobce své sídlo²³. I když lze považovat za

²¹ Pocta Martě Knappové k 80. narozeninám. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 270 (článek: *Kučera Z. Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy a zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním*).

²² *Pauknerová M. Evropské mezinárodní právo soukromé. I. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 229.*

²³ *Stone P. EU Private International Law: Harmonization of Laws. London: Elgar European Law Publishing, 2007, s. 286.*

charakteristické plnění závazek výrobce zboží vyrobit a prodat v rámci uzavřené kupní smlouvy, nelze tento závazek považovat za charakteristický ve smlouvě uzavřené mezi výrobcem a distributorem zboží, neboť plnění distributora je marketingová propagace zboží a plněním výrobce je realizace distributorem zprostředkovaných či uzavřených obchodů. I když se v tomto případě tedy jednalo o reciproční plnění, kdy *Print Concept GmbH* se zavázala vyvinout veškeré úsilí pro zvýšení prodeje zboží v německy mluvících zemích a *GEW (EC) Limited* vyrobit a dodat zboží v případě, že bude objednáno, nelze distribuční smlouvu zaměňovat za běžnou kupní smlouvu a v tomto případě se ztotožňují s kritikou rozhodnutí Peterem Stonem.

I když byla výše uvedena přednost sídla nebo místa hlavní provozovny smluvní strany, která poskytuje charakteristické plnění, při určení rozhodného práva před místem plnění smlouvy, je nutné tento závěr brát pouze jako domněnku v kontextu hlavního pravidla určení rozhodného práva, a to pravidla nejvyššího spojení. Takto přináší i praxe závěry aplikujících soudů. Peter Stone poukazuje na dva případy řešené anglickými soudy:

- v případě *Grant v Bizard* anglický soud dospěl k závěru, že i když se jednalo o kupní smlouvu představující dlouhodobou spolupráci, jejímž předmětem byl výhradní prodej zboží na území kupujícího, nepřevážil tento fakt domněnku obsaženou v článku 4 odst. 2 Římské úmluvy a rozhodným právem tak bylo právo místa sídla prodávajícího.
- naopak ve sporu *Ferguson Shipbuilders v Voith Hydro* považoval anglický soud k překonání domněnky obsažené v článku 4 odst. 2 za dostačující skutečnost, že předmětem kupní smlouvy byl prodej součásti lodě, kterou měl německý prodávající dodat skotskému kupujícímu a učinit součástí lodi při její výrobě skotským kupujícím (společnosti vyrábějící lodě) na území Skotska²⁴.

Při aplikaci Římské úmluvy a jejích kolizních ustanovení se tedy budou vždy vyskytovat případy určení rozhodného práva zcela zřejmé, která bude možné

---

²⁴ Stone P. *EU Private International Law: Harmonization of Laws*. London: Elgar European Law Publishing, 2007, s. 287.

subsumovat pod výše uvedená obecná pravidla výkladu Římské úmluvy, a zároveň případy velmi komplikované, které bude vždy nutné posuzovat na základě konkrétních okolností daného případu a konkrétní závěr o aplikaci rozhodného práva bude na uvážení rozhodujícího soudu.

1.5.3. Výklad Římské úmluvy

Článek 18 Římské úmluvy stanoví pravidlo pro jednotný výklad Úmluvy takto: *při výkladu a používání výše uvedených jednotných norem Úmluvy je třeba brát v úvahu jejich mezinárodní povahu a přání dosáhnout při jejich výkladu a používání jednoty.*

Toto ustanovení, převzaté s drobnou úpravou z Vídeňské úmluvy o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980, připomíná, že mezinárodní charakter Římské úmluvy má zásadní význam nesrovnatelný s vnitrostátními předpisy. Procesní strany se na základě tohoto ustanovení mohou dovolávat před soudy jednoho státu judikatury, kterou k této Římské úmluvě vytvořily soudy jiného státu²⁵.

Jednotnou interpretaci Římské úmluvy Evropským soudním dvorem obsahuje První protokol o výkladu Římské úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy Soudním dvorem Evropských společenství a Druhý protokol o přenesení určitých pravomocí ve věci výkladu Římské úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy na Soudní dvůr Evropských společenství, k nimž Česká republika rovněž přistoupila.

Na základě těchto protokolů má Soudní dvůr Evropských Společenství pravomoc rozhodovat o výkladu Římské úmluvy a soudy smluvních států jsou oprávněni požádat Soudní dvůr o rozhodnutí o předběžné otázce, která vyvstane v průběhu řízení před těmito soudy a která se týká výkladu Římské úmluvy. V České republice se stakovou žádostí mohou na Soudní dvůr Evropských společenství obrátit Nejvyšší soud České republiky, Nejvyšší

²⁵ Pauknerová M. Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 250.

správní soud České republiky, jakož i další soudy, rozhodují-li jako soudy odvolací.

1.5.4. Zákaz zpětné účinnosti

Zákaz zpětné účinnosti je stanoven v čl. 17 Úmluvy, který vylučuje retrospektivní použití Římské úmluvy ve vztahu ke smluvním státům přistupujícím k Římské úmluvě po datu její účinnosti. Na smluvní vztahy vzniklé před tím než vstoupila Římská úmluva v platnost pro Českou republiku, tzn. stala se součástí našeho právního řádu, se tedy nadále použijí kolizní ustanovení mezinárodního práva soukromého.

V této souvislosti vyvstává zajímavá otázka týkající se rámcových obchodních smluv s mezinárodním prvkem uzavřených mezi smluvními stranami ještě předtím než Česká republika přistoupila k Římské úmluvě, přičemž dílčí smlouva, pro níž je nutné nalézt rozhodné právo, již byla uzavřena poté, co pro Českou republiku již platila Římská úmluva.

Domnívám se, že v takovém případě by bylo nutné postupovat při určení rozhodného práva již podle Římské úmluvy, neboť samotný smluvní vztah vznikl, bez ohledu na rámcovou smlouvu, která stanoví pouze pravidla pro vznik jednotlivých dílčích smluv, až poté, co Česká republika přistoupila k Římské úmluvě a stala se pro Českou republiku závazná.

1.5.5. Přednost práva Evropského společenství

Přednost práva Evropského společenství před Římskou úmluvu je zakotvena v článku 20, podle něhož Římskou úmluvou není dotčeno použití kolizních norem pro smluvní závazkové vztahy ve zvláštních oblastech, které jsou nebo budou obsaženy v právních aktech orgánů Evropského společenství nebo ve vnitrostátních právních předpisech, které byly při provádění takových právních aktů harmonizovány.

Toto ustanovení má vyloučit možnost vzniku konfliktu mezi Římskou úmluvou a právními akty jednotlivých institucí Evropského společenství. Količní normy přijaté pro smluvní závazkové vztahy v rámci Evropského společenství se tak budou aplikovat přednostně před ustanoveními Římské úmluvy. Přednostní použití však v tomto článku není přiznáno pouze právním aktům jednolitéch institucí Evropského společenství, tzn. přijatým nařízením a směrnicím a mezinárodním úmluvám přijatým na poli Evropského společenství, ale rovněž národními právními řádům, které harmonizovaly své národní právní řády implementací těchto právních předpisů. Přednost použití práva Evropského společenství se nevztahuje pouze na právní předpisy platné a účinné ke dni nabytí účinnosti Římské úmluvy, ale přijaté i poté, co Římská úmluva vstoupila v platnost²⁶.

1.6. Obchodní zvyklosti

Obchodní zvyklosti jsou obecně zachovávané zvyklosti v určitém obchodním odvětví. Pro jejich aplikaci na daný smluvní vztah je nutné, aby tyto zvyklosti byly obecně známé a zachovávané obchodními partnery v daném obchodním odvětví. V rámci práva mezinárodního obchodu však pro aplikaci a závaznost obchodních zvyklostí většinou nestačí pouze jejich obecná povaha, ale je nutné se na tyto obchodní zvyklosti výslovně ve smlouvě odkázat nebo je učinit součástí smlouvy, neboť v rámci práva mezinárodního obchodu mohou být v různých státech zachovávány jiné obchodní zvyklosti a obecně známé a zachovávané obchodní zvyklosti na území jednoho státu nemusí být známé účastníkovi smluvního vztahu z jiného státu. Odkazem na všeobecně známé obchodní zvyklosti ve smlouvě nebo jejich vtělením do smlouvy se pak tyto stávají součástí smluvního ujednání a vzniklý závazkový vztah je jim podřízen.

Mezinárodní obchodní zvyklosti nejsou právními normami. Uplatňují se v konkrétním právním poměru, jestliže se strany na ně odvolaly nebo jestliže z okolností případu vyplývá, že je měly na mysli při uzavírání smlouvy. V pochybnostech se má obvykle za to, že účastníci určitého právního poměru

---

²⁶ Zpráva *Giuliano-Lagarde*, k čl. 20 Římské úmluvy.

v mezinárodním obchodu se jimi chtěli řídit, pokud nedali najevo něco jiného²⁷.

Použití mezinárodních obchodních zvyklostí bude odvislé od postavení mezinárodních obchodních zvyklostí v rámci národního právního řádu určeného na základě kolizních ustanovení mezinárodního práva soukromého. V právním řádu ČR je na obchodní zvyklosti v mezinárodním obchodu odkazováno v ust. § 730 obchodního zákoníku, který stanoví, že podle § 264 se přihlédne k obchodním zvykostem obecně zachovávaným v mezinárodním obchodě v příslušném obchodním odvětví²⁸. Ust. § 264 pak uvádí: *při určení práv a povinností ze závazkového vztahu se přihlíží i k obchodním zvykostem zachovávaným obecně v příslušném obchodním odvětví, pokud nejsou v rozporu s obsahem smlouvy nebo se zákonem.*

V praxi je často problematické stanovit jaké obchodní zvyklosti měli účastníci smluvního vztahu na mysli, případně jaké obchodní zvyklosti považovali za obecně zachovávané. S ohledem na tento problematický přístup k „obecně zachovávaným obchodním zvykostem“ lze v rámci mezinárodního obchodu zaznamenat četné snahy o unifikaci obchodních zvyklostí ve formě jednotných pravidel.

V této souvislosti je třeba poukázat na jednu z nejznámějších institucí podílející se na unifikaci standardních obchodních podmínek, formulářových smluv a jiných dokumentů, a to na Mezinárodní obchodní komoru v Paříži. Tato nevládní organizace vydala nejznámější a nejpoužívanější doložky práva mezinárodního obchodu, a to **doložky INCOTERMS**, které byly poprvé vydány v roce 1936 a několikrát revidovány, aby reagovaly na změny způsobu a praxe mezinárodního obchodu, přičemž poslední verze je z roku 2000.

---

²⁷ Kučera Z. Mezinárodní právo soukromé, 6. opravené a doplněné vydání. Nakladatelství Doplněk, Brno 2004, s. 218.

²⁸ Ust. § 730 zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Tato unifikovaná pravidla (doložky INCOTERMS) považují někteří autoři za zcela samostatný pramen práva²⁹, nikoliv za součást obchodních zvyklostí. Domnívám se, že se jedná o určitou specifickou skupinu obecně uznávaných pravidel, které nelze považovat ze obecně zachovávané obchodní zvyklosti v daných odvětvích, neboť jejich postavení v rámci smluvního vztahu vzniká až v okamžiku, kdy je smluvní strany učiní součástí jejich smluvního vztahu. Narozdíl od obecně zachovávaných obchodních zvyklostí, které upravují daný smluvní vztah již samy o sobě, je u unifikovaných pravidel vždy nutné, aby je smluvní strany učinily součástí smlouvy, jinak aplikovány nebudou. Tyto znaky tedy stanoví povahu obchodních zvyklostí a unifikovaných pravidel poněkud odlišně a nelze je tak zařadit do jedné skupiny pramene práva.

Z dalších snah o unifikaci mezinárodních obchodních pravidel zachovávaných v rámci jednotlivých právních odvětví lze poukázat na následující.

Zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT (The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts), které byly vytvořeny v roce 1994 Mezinárodním ústavem pro sjednocení soukromého práva v Římě. Jedná se o ucelený soubor zásad, které se týkají mezinárodních obchodních smluv (jejich platnosti, nesplnění smluvních povinností, nároků vzniklých v souvislosti s nesplněním smluvních povinností apod.). Zásady UNIDROIT budou na daný smluvní vztah aplikovány pouze tehdy, pokud se strany dohodnou na jejich použití.

Tyto zásady mají nezávaznou povahu a jsou označovány za všeobecné zásady závazkového práva. Zásady UNIDROIT jsou zformulovány přibližně ve 120 člancích rozdělených do 7 kapitol. Prvá kapitola je nazvána Všeobecná ustanovení, druhá je věnována uzavírání smluv, třetí obsahuje ustanovení o platnosti resp. neplatnosti smluv. Kapitola čtvrtá je věnována výkladu smluv, pátá pak jejich obsahu. Kapitola šestá se nazývá Plnění a závěrečná pak Nesplnění.

---

²⁹ *Marek, K.* K závazkovým vztahům v mezinárodním obchodu. Právní fórum (ASPI, a.s.), 9/2007, s. 339.

Jak vyplývá z preambule Zásad UNIDROIT, k jejich aplikaci dojde za následujících podmínek:

- pokud se strany dohodly, že smlouva se jimi bude řídit,
- pokud se strany dohodly, že smlouva se bude řídit obecnými zásadami právními (*lex mercatoria*),
- pokud se ukáže jako nemožné stanovit příslušné pravidlo rozhodného práva,
- za účelem interpretace nebo k doplnění dalších instrumentů mezinárodního jednotného práva.

Co se týče obsahu Zásad UNIDROIT je nezbytné zmínit zásadu dobré víry a slušného chování, které jsou smluvní strany v rámci mezinárodního obchodu povinny zachovávat. Tato zásada je obsažena v čl. 1.7 a v čl. 17.2 je pak vyjádřena kogentnost této zásady. Další ze zásad, na které je třeba upozornit, je zásada smluvní svobody obsažená v čl. 1.1. Omezení autonomie vůle stran je dáno ustanoveními Zásad UNIDROIT, které mají kogentní charakter a smluvní strany je nemohou vyloučit ani se od nich odchýlit. Se zásadou autonomie projevující se v principu smluvní svobody souvisí i zásada bezformálnosti, která je také v Zásadách UNIDROIT obsažena.

Principy evropského smluvního práva byly vytvořeny v rámci tzv. Landovy Komise pro evropské smluvní právo, jejíž vedoucí osobností je právě *Ole Lando*. Landova Komise se pokusila na základě analýzy a následné komparace nalézt určité společné znaky soukromého práva jednotlivých členských států a vytvořila tak Principy evropského smluvního práva, které se skládají ze tří částí. V roce 1995 byly poprvé vydány jako tzv. *Zásady – Principy evropského smluvního práva (Part I)*. Jejich první část obsahovala otázky plnění a neplnění smlouvy a prostředky právní ochrany. O tři roky později byly Evropské zásady revidovány (*Part I, II*) a doplněny o otázky uzavírání, výkladu a obsahu smluv a o úpravu zmocnění zástupce zavazovat zmocnitele, tato revize byla zveřejněna v roce 2000. A v roce 2003 byla vydána třetí část (*Part III*), která obsahuje pravidla započtení, postoupení pohledávky, převzetí

dluhu atd.³⁰ V 17 kapitolách jsou tak shrnuty základní otázky smluvního práva, a to problematika procesu při uzavírání smlouvy, výklad smlouvy, její obsah a plnění, odpovědnost za porušení smlouvy, práva věřitelů a povinnosti dlužníků, obligační právní úkony, promlčení a některé méně důležité smluvně právní otázky.

Studijní skupina pro Evropský občanský zákoník a Skupina pro výzkum evropského soukromého práva zrevidovaly Principy evropského smluvního práva a doplnily je o principy, definice a vzorová pravidla evropského smluvního práva v podobě, v jaké byly prozatím přijaty v rámci těchto odborných skupin, čímž došlo k vytvoření **Návrhu společného referenčního rámce** (*Draft Common Frame of Reference, DCFR*).

DCFR je první akademický Návrh společného referenčního rámce a představuje ve své podstatě komplexní projekt závazkové části občanského zákoníku, a to smluvních i mimosmluvních závazků. Vychází zčásti z revidované verze Principů evropského smluvního práva a obsahuje principy, definice a vzorová pravidla moderního smluvního práva, které jsou určitým kompromisem mezi různými právními systémy kontinentální i ostrovní Evropy. Plná a finální verze DCFR má být předložena Evropské komisi koncem prosince 2008.

Vzorová pravidla jsou rozčleněna do sedmi knih, dále rozdělených na kapitoly a ty na oddíly a případně pododdíly a jednotlivé články. Kniha I. obsahuje Obecná ustanovení, kniha II. Smlouvy a jiné právní úkony, kniha III. Závazky a práva, kniha IV. Smlouvy – zvláštní část, kniha V. Zásahy ve prospěch jiného, kniha VI. Mimosmluvní odpovědnost za škodu, kniha VII. Bezdůvodné obohacení. Za tímto textem vzorových pravidel jsou připojeny jako Příloha I. Definice, které lze nepochybně využívat již dnes. Přílohou II jsou ustanovení o počítání času³¹.

³⁰ Myšáková, P. Principy evropského smluvního práva. <http://www.e-polis.cz/mezinarodni-pravo/>

³¹ Pauknerová, M. Recenze ke knize Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Interim Outline Edition, Sellier, European Law Publisher, Mnichov, 2008, Právník, č. 7/2008, s. 817 a následující.

Přestože Principy evropského smluvního práva a DCFR jsou „pouze“ výsledkem prací skupiny profesorů a akademiků ze všech členských států Evropské unie a z hlediska jejich použitelnosti se tedy nejedná o právní normu, ale pouze o unifikovaná pravidla, které smluvní strany mohou učinit součástí smlouvy, je jejich význam pro praxi i budoucí kodifikaci evropského smluvního práva značný.

I když Principy evropského smluvního práva a DCFR představují velký počín na poli unifikace mezinárodního práva soukromého v rámci Evropské společnosti, nejedná se o dokumenty, které by byly v rámci smluvních vztahů využívány, neboť se doposud nedostaly do podvědomí subjektů obchodních vztahů a nadále jsou nejvyužívanějšími právními dokumenty doložky INCOTERMS a zásady UNIDROIT.

1.7. Lex mercatoria

Lex mercatoria je označováno jako nadnárodní právo mezinárodního obchodu, tzn. právo mezinárodního obchodu, které není obsaženo v mezinárodních smlouvách a ani v právních řádech jednotlivých států. Přestože se tedy nejedná o pramen práva v pravém slova smyslu, nabývá v posledním období v rámci práva mezinárodního obchodu na významu a v rámci některých právních řádů je dokonce považováno za součást mezinárodního práva soukromého.

Historie pojmu lex mercatoria uvádí, že se jedná o systém norem a principů vytvořených samotnými obchodníky za účelem regulace obchodních vztahů mezi nimi vznikajících. Tento systém byl postaven na obyčejovém základě a skládal se ze zvyklostí a zavedené praxe obchodníků v rámci mezinárodního obchodu na území Evropy. Systém norem a principů byl všeobecný, s drobnými místními odchylkami. Důvodem vzniku těchto pravidel bylo to, že právní řády jednotlivých států, natož mezinárodní úmluvy, nebyly schopné reagovat na potřeby rostoucího obchodu. Velkou předností lex mercatoria byla skutečnost, že tato pravidla se vyvinula z obchodní praxe jako důsledek potřeb

a požadavků obchodníků, pro které byla akceptovatelná právě z důvodu, že je sami vytvořili a přijali za své. Hlavním znakem těchto pravidel je to, že nevznikly v rámci legislativní činnosti států, ale mimo právní rámec tvorby pramenů práva, z iniciativy samotných obchodníků odrážející praxi mezi nimi zavedenou. V poslední době se pak na vývoji lex mercatoria podílejí nejen samotní obchodníci, ale je vytvářeno i „uměle“ v rámci činnosti mezinárodních obchodních organizací a mezinárodních obchodních komor.

Za jednotlivé součásti lex mercatoria bývají považovány:

- mezinárodní obchodní zvyklosti, které se dělí na zvyklosti formulované mezinárodními obchodními organizacemi (např. Mezinárodní obchodní komora v Paříži) a zvyklosti neformulované (resp. písemně nezachycené a uměle nevypracované);
- obecně uznávané právní principy či zásady (jejich rozsah je vykládán různě široce. Za základní principy lze považovat princip autonomie vůle promítnutý do oblasti závazkového práva principem smluvní svobody stran);
- institucionalizované produkty smluvní svobody (jedná se o formulářové smlouvy či obchodní podmínky vytvářené nikoliv na úrovni dvou smluvních stran a pro jejich konkrétní vztah, nýbrž pro obecné použití a nekonkretizované případy);
- uměle vzniklé soubory zásad mezinárodních smluv či smluvního práva vytvářené nikoliv na bázi zástupců států, nýbrž soukromě (Principy evropského smluvního práva či Zásady mezinárodních obchodních smluv vypracované organizací UNIDROIT³²).

Lex mercatoria je rovněž označováno jako *světové mezinárodní obchodní právo*, jehož význam je vyzdvihován ze strany odborníků, kteří mají zájem na odbourání kolizních ustanovení mezinárodního práva soukromého a na unifikaci hmotněprávních norem. Český právní řád pojem lex mercatoria neuznává a ani jej blíže ve svých pramenech nevymezuje. Někteří autoři tedy

---

³² Rozehnalová, N. Právo mezinárodního obchodu. Praha: ASPI, a.s., 2006, s. 207 a násl.

považují výsledky úsilí o unifikaci hmotněprávních norem mezinárodního práva soukromého, např. obchodní zvyklosti, doložky INCOTERMS, zásady UNIDROIT, aj. (viz výše), právě za primární prameny lex mercatoria, ale domnívám se, že je třeba přiklonit se k závěru, že lex mercatoria je v současné době spíše jen určitou teoretickou cestou k pojetí mezinárodního práva soukromého než samotným pramenem práva a mezinárodní unifikovaná pravidla a obchodní zvyklosti je nutné považovat za samostatný pramen práva mezinárodního obchodu.

V mezinárodní rozhodovací praxi soudů (státních i rozhodčích) lze zaznamenat různé přístupy k aplikaci lex mercatoria. Jedná se o:

- subsidiární aplikaci lex mercatoria (aplikace lex mercatoria v mezích daných kogentními normami práva určeného kolizní normou);
- aplikaci, kdy je lex mercatoria rovnocenné s aplikací národního práva některého státu;
- přednostní aplikaci lex mercatoria (na soukromoprávní vztahy obsahující mezinárodní prvek budou aplikovány tyto normy bez dalšího)³³. Na podporu výkladu tohoto přístupu poukazuje JUDr. Rozehnalová na konečný rozhodčí nálezní Rozhodčího soudu u Mezinárodní obchodní komory v Paříži v případě č. 9246 z 8.3.1996, kdy předmětem řízení byl nárok na zaplacení provize ze smlouvy mezi principalem (Egypt) a výlučným obchodním zástupcem (Rakousko) jako žalujícím. Mezi smluvními stranami nebylo zvoleno rozhodné právo a žalující strana dospěla k závěru, že pokud smlouva byla uzavřena v Egyptě, částečně tam byla i plněna a jedna ze smluvních stran je z Egypta, má být uplatněno egyptské právo. *Rozhodci však nepřijali argumenty žalující strany a dospěli k závěru, že na daný smluvní vztah bude aplikováno lex mercatoria.*

Domnívám se, a to v návaznosti na výše uvedený právní názor ohledně postavení lex mercatoria v českém právním řádu, že přednostní aplikace lex

---

³³ Rozehnalová, N. Právo mezinárodního obchodu. Praha: ASPI, a.s., 2006, s. 209 a násled.

mercatoria nepřichází v České republice v úvahu, a to ani při rozhodování rozhodčími soudy. V českém právním řádu tedy dochází pouze k subsidiární aplikaci lex mercatoria, tzn. v mezích daných kogentními normami práva určeného na základě kolizních norem mezinárodního práva soukromého a za předpokladu, že smluvní strany zvolily jako rozhodné právo lex mercatoria, příp. „mezinárodní obchodní zvyklosti“ nebo „právo platné mezi mezinárodními obchodníky“.

2. Realizace mezinárodního obchodu - základní smluvní typy z pohledu českého právního řádu a jejich kolizní úprava dle mezinárodního práva soukromého

2.1. Realizace práva mezinárodního obchodu

V rámci úpravy práva mezinárodního obchodu se setkáváme s řadou smluvních typů, které lze využít v případě záměru společnosti proniknout se svými výrobky (zbožím) na zahraniční trhy.

Vzhledem k tomu, že hlavním tématem mé disertační práce je realizace práva mezinárodního obchodu, jsou jednotlivé smluvní typy a jejich charakteristické znaky přiblíženy převážně z pohledu subjektu, jež má zájem expandovat na zahraniční trhy. Pro subjekt českého práva je pak úprava obsažená v českém právním řádu většinou primárním pramenem pro zjištění obsahu daného smluvního vztahu a nastínění možnosti spolupráce, a to i když na daný právní vztah nebude v konečném důsledku český právní řád aplikován. Subjekt českého práva však bude většinou usilovat o podřízení daného smluvního typu právu České republiky, a to zejména sjednáním rozhodného práva v rámci samotného smluvního vztahu (volba práva), příp. rovněž sjednáním rozhodného soudu v případě vzniku sporu mezi smluvními stranami. Rozhodným soudem bude v rámci obchodních vztahů většinou soud rozhodčí. Úspěch či neúspěch subjektu českého práva ve věci dosažení volby práva České republiky bude záviset na obchodní diplomacii, přístupnosti smluvních partnerů a rovněž na jeho postavení v rámci obchodní transakce, tzn. zda např. druhá strana usiluje o získání obchodního zastoupení či licence k danému výrobku. Zcela jistě bude situace příznivější, pokud výrobkem či zbožím bude např. český pivovarnický výrobek, jejichž produkcí je Česká republika proslulá, než jiné méně specifické zboží pro Českou republiku, i když vždy bude záležet na zaměření země, kam má být daný výrobek exportován.

Při realizaci obchodních vztahů prostřednictvím mezinárodního obchodu je třeba vzít v úvahu kromě obchodní stránky věci, tzn. finanční a administrativní náročnosti, i stránku právní, neboť jak jsem již nastínila v první kapitole této

práce, přináší právo mezinárodního obchodu řadu aspektů, ke kterým je třeba přihlídnout a zhodnotit je před zahájením samotné mezinárodní obchodní činnosti podnikatele. Zhodnocení právní stránky mezinárodního obchodu bude spočívat ve volbě odpovídajícího smluvního vztahu, úpravě vzájemných práv a povinností v rámci smluvních ujednání, zvážení možnosti volby rozhodného práva, možnosti volby rozhodného soudu, aj.

K realizaci práva mezinárodního obchodu dochází zejména v rámci následujících smluvních vztahů:

- smlouva kupní,
- smlouva o výhradním prodeji,
- smlouva o obchodním zastoupení,
- smlouva mandátní,
- smlouva o zprostředkování,
- smlouva komisionářská,
- smlouva licenční.

Kromě volby jednoho z výše uvedených smluvních typů lze na zahraniční trhy expandovat rovněž jiným obchodním způsobem než smluvním, a to:

- založením organizační složky, dceřiné společnosti nebo provozovny na území daného smluvního státu³⁴, což by sice bylo administrativně, finančně i personálně náročné, ale tento způsob by vedl k možnosti vlastního průzkumu místního trhu a zajištění jeho pokrytí prostřednictvím vlastních zdrojů, k získání potřebných informací pro další rozvoj na daném území a možnosti kontroly veškerého zahraničního obchodu přímo v místě realizace obchodů, aniž by do transakcí zasahovala třetí osoba a v případě založení dceřiné společnosti, aniž by do realizovaných transakcí zasahoval mezinárodní prvek;

---

³⁴ *D'Arcy L., Murray C., Cleave B. Schmitthoff's Export Trade: The Law and Practice of International Trade. London, Sweet & Maxwell, 2000, s. 45.*

- spojením (ve formě splynutí, sloučení, převzetí jmění, koupě obchodního podílu, nabytí akcií, aj.) se zahraniční právnickou osobou působící v daném obchodním odvětví na zahraničního trhu, což by vedlo k získání silného obchodního partnera se znalostí místních poměrů a specifik a zajištění veškeré kontroly formou společného řízení či správy dané společnosti.

Výše uvedené formy jsou jednou z dalších možností exportu na zahraniční trhy, ale jedná se o formy nikoliv smluvní, ale společenstevní s využitím mezinárodního korporátního práva, jež není předmětem této práce, proto je zde nastíněna pouze možnost využití jednotlivých typů formy exportu bez bližšího výkladu. Další výklad se již věnuje jednotlivým smluvním typům a jejich úpravě z hlediska mezinárodního práva soukromého.

2.1.1. Obligačněprávní a věcněprávní účinky smlouvy

Pro ucelený výklad jednotlivých smluvních vztahů v rámci práva mezinárodního obchodu, je nutné poukázat na rozlišování obligačněprávních a věcněprávních účinků smlouvy. Na mezinárodní závazkové vztahy se použije přímá právní úprava obsažená v mezinárodní úmluvě a chybí-li tato přímá právní úprava, dojde na základě kolizních ustanovení mezinárodního práva soukromého k určení rozhodného právního řádu. Vzhledem k tomu, že u některých závazkových vztahů nevznikají jejich uzavřením pouze práva a povinnosti účastníkům smluvních vztahů, ale na jejich základě dochází k převodu vlastnického práva k věcem, které jsou předmětem smlouvy, má smlouva účinky nejen mezi smluvními stranami, ale i vůči třetím osobám. Z tohoto důvodu je tedy třeba rozlišovat věcněprávní a obligačněprávní účinky smlouvy, které se zásadně řídí jinými kolizními pravidly. V případě, že je daný smluvní typ upraven v mezinárodní úmluvě, která obsahuje přímé právní normy aplikovatelné na daný právní vztah, k rozlišování věcněprávních a obligačněprávních účinků smlouvy nedochází.

Z níže uvedených smluvních typů, tak bude přicházet v úvahu rozlišení obligačněprávních a věcněprávních účinků pouze u smlouvy komisionářské

(přechod vlastnického práva) a licenční smlouvy k předmětům průmyslového vlastnictví (převod oprávnění na základě zápisu do příslušné evidence). U ostatních smluv existuje buď přímá právní úprava (kupní smlouva, smlouva o výhradním prodeji v části týkající se prodeje zboží), nebo smlouva má pouze obligačněprávní účinky (smlouvy o výhradním prodeji v části týkající se výhradnosti, smlouva o obchodním zastoupení, smlouva o zprostředkování, smlouva mandátní).

2.2. Kupní smlouva

Kupní smlouva je v ust. § 410 obchodního zákoníku definována tak, že *kupní smlouvou se prodávající zavazuje dodat kupujícímu movitou věc (zboží) určenou jednotlivě nebo co do množství a druhu a převést na něho vlastnické právo k této věci a kupující se zavazuje zaplatit kupní cenu.*

Prodávající tedy vyhledá v zemi, na jejíž trhy má zájem expandovat, kupujícího, který je ochoten si zboží od prodávajícího koupit a zaplatit za něj sjednanou kupní cenu. Při výběru vhodného obchodního partnera by měl prodávající vzít v úvahu kupní sílu kupujícího (determinující schopnost kupujícího uhradit cenu zboží), eliminovat rizika spojená s dodáním a přepravou zboží, příp. přenést jednotlivá rizika v rámci smluvních ujednání na kupujícího, a učinit součástí kupní smlouvy další ujednání upravující práva a povinnosti smluvních stran. Kupující buď zboží využije k vlastní spotřebě, a to např. v rámci další výroby jiných produktů, nebo je pouze prostředníkem při dalším prodeji zboží, které dále dodává na území daného státu dalším odběratelům, přičemž však nese veškerá rizika dalšího prodeje, neboť se stal vlastníkem zboží a je povinen uhradit jeho kupní cenu.

Kupní smlouvě je věnována 4. kapitola této disertační práce, a to převážně z hlediska právní úpravy obsažené v mezinárodní Úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží.

2.3. Smlouva o výhradním prodeji

Smlouva o výhradním prodeji je vlastně kupní smlouva o prodeji zboží obsahující doložku o exkluzivitě, neboť ve smlouvě o výhradním prodeji se dodavatel zavazuje, že zboží určené ve smlouvě nebude v určité oblasti dodávat jiné osobě než odběrateli. Často bývá součástí těchto smluv i reciproční ujednání obsahující závazek odběratele neodebírat zboží stejného druhu, tzn. zboží konkurenční, od jiného dodavatele a ani takové konkurenční zboží dále neprodávat či propagovat.

Smlouva o výhradním prodeji je rovněž dále podrobněji rozebrána v rámci této disertační práce (viz ustanovení 3.3.4. této práce).

2.4. Smlouva o obchodním zastoupení

V případě, že prodávající nemá zájem nést veškerá rizika a administrativu spojenou s přímým prodejem zboží do zahraničí, využívá pro expanzi na zahraniční trhy obchodní zástupce, kteří znají obchodní situaci v dané zemi, možnosti trhu a v neposlední řadě příslušné právní předpisy vztahující se k realizovaným obchodním transakcím, a to nejen předpisy mezinárodního práva obchodního, ale i předpisy mezinárodního práva veřejného upravující povinnost zajištění vývozních a dovozních povolení, proclení zboží, aj.

Dle ust. § 652 obchodního zákoníku se obchodní zástupce, jako nezávislý podnikatel, ve smlouvě o obchodním zastoupení zavazuje dlouhodobě pro zastoupeného vyvíjet činnost směřující k uzavírání určitého druhu smluv nebo sjednávat a uzavírat obchody jménem zastoupeného a na jeho účet. Smlouva o obchodním zastoupení musí být mezi smluvními stranami uzavřena písemně.

Na základě smlouvy o obchodním zastoupení tedy obchodní zástupce vyvíjí obchodní činnosti pro zastoupeného spočívající v průzkumu trhu v dané zemi, ve vyhledávání obchodních partnerů, posuzování rizik prováděné obchodní transakce a jejich eliminace. V některých případech je obchodní zástupce dokonce zmocněn (na základě plné moci, která je součástí smlouvy o

obchodním zastoupení anebo, a to i z praktického hlediska, je vtělena do zvláštního dokumentu, který obchodní zástupce předkládá vyhledaným obchodním partnerům) k sjednávání a uzavírání obchodních smluv jménem zastoupeného a na jeho účet. Obchodnímu zástupci náleží za jeho činnost provize, a to provize, jejíž výše je výslovně sjednána ve smlouvě, nebo provize obvyklá.

Tento smluvní typ je v mezinárodním obchodu využíván velmi často pokud má zastoupený sice zájem rozvinout zahraniční obchod své společnosti, tzn. expandovat na zahraniční trhy, ale nemá personální a ani administrativní kapacitu pro zajištění veškeré agendy spojené s propagací a následným prodejem zboží na daném území. Zastoupený však v tomto případě nese veškerá rizika spojená s realizovanou obchodní transakcí, neboť obchodní zástupce je pouze prostředníkem, jehož odpovědnost je vymezena právním pojmem „povinnost vyvíjet činnost s odbornou péčí“. Obchodní zákoník sice stanoví další povinnosti obchodního zástupce:

- obchodní zástupce je povinen uskutečňovat činnost, k níž je zavázán, poctivě, s vynaložením odborné péče, v dobré víře, je povinen dbát zájmů zastoupeného, jednat v souladu s pověřením a rozumnými pokyny zastoupeného a sdělovat zastoupenému nutné informace, které má k dispozici;
- obchodní zástupce podává zastoupenému zprávu o vývoji trhu a všech okolnostech důležitých pro zájmy zastoupeného, zejména pro jeho rozhodování související s uzavíráním obchodů;
- zahrnuje-li smlouva i uzavírání obchodů obchodním zástupcem jménem zastoupeného, je obchodní zástupce povinen uzavírat tyto obchody jen za obchodních podmínek stanovených zastoupeným, neprojevil-li zastoupený souhlas s jiným postupem, aj.;

avšak tyto povinnosti neumožňují zastoupenému přenést rizika obchodní transakce na obchodního zástupce, který v případě neúspěšného obchodu, při němž nebude prokázáno porušení povinnosti na straně obchodního zástupce, může přijít pouze o stanovenou provizi. Z tohoto důvodu je nutné při výběru

obchodního zástupce volit rovnocenného obchodního partnera, který má na daném trhu zkušenosti, kontakty a dobré reference od ostatních obchodních konkurentů či partnerů. Pokud by takového obchodního zástupce nebylo možné nalézt a na straně zastoupeného by existovaly jakékoliv pochybnosti o jeho odbornosti a dostatečných zkušenostech, lze eliminovat rizika obchodu neudělením plné moci, tzn. nezmocněním k uzavírání smluv, a tedy ani k realizování obchodních transakcí.

V případě zvolení smlouvy o obchodním zastoupení je však třeba zvážit vždy veškeré důvody, které společnost vedou k výběru obchodního zástupce, aniž by se pokusila na trh expandovat sama vlastními zaměstnanci, a to i s ohledem na právo odškodnění obchodního zástupce stanovené v ust. § 669 obchodního zákoníku, které uvádí: *obchodní zástupce má v případě ukončení smlouvy právo na odškodnění, jestliže*

a) zastoupenému získal nové zákazníky nebo rozvinul významně obchod s dosavadními zákazníky a zastoupený má dosud podstatné výhody vyplývající z obchodů s nimi, a

b) placení tohoto odškodnění je spravedlivé, jsou-li vzaty v úvahu všechny okolnosti, zejména provize, kterou obchodní zástupce ztrácí a která vyplývá z obchodů uskutečněných s těmito zákazníky

a od něž se nelze odchýlit v neprospěch obchodního zástupce. Toto ustanovení bylo do obchodního zákoníku implementováno v souladu s právem Evropského společenství, a to dle článku 17 a 18 směrnice Rady č. 86/653/EHS.

Pokud tedy dojde k ukončení spolupráce ze strany zastoupeného a jsou zároveň splněny obě podmínky stanovené v ust. § 669 pod bodem a) i b), pak vzniká obchodnímu zástupci právo na odškodnění. Od tohoto ustanovení se nelze po dobu platnosti smlouvy o obchodním zastoupení odchýlit v neprospěch obchodního zástupce (ust. § 669 odst. 6). Právo obchodního zástupce na odškodnění je zcela jistě adekvátní přínosu, který jeho činnost má

za splnění podmínek stanových v bodě a) i b) pro zastoupeného a zastoupený by měl vždy zvážit, zda nebude pro zastoupeného výhodnější expandovat na zahraniční trhy prostřednictvím svých vlastních zaměstnanců. Tuto otázku však musí zastoupený zvážit i z hlediska případné odpovědnosti (v návaznosti na porušení povinnosti) obchodních zástupců za vzniklou škodu v plném rozsahu dle obchodního zákoníku, příp. dle práva jiného státu (na základě kolizních pravidel mezinárodního práva soukromého), a omezenou odpovědnost za vzniklou škodu zaměstnanců zastoupeného dle zákoníku práce.

Ve smlouvě o obchodním zastoupení se sjednává územní oblast, ve které obchodní zástupce vyvíjí svou činnost pro zastoupeného. Pokud není územní oblast sjednána, má se za to, že touto územní oblastí je Česká republika. Tato úprava se týká vnitrostátních obchodních vztahů. Má-li však obchodní zástupce sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště, mimo území České republiky, bude touto územní oblastí území státu, na jehož území má obchodní zástupce v době uzavření smlouvy o obchodním zastoupení sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště³⁵.

V případě, že však má podnikatel v úmyslu expandovat na zahraniční trhy, pak je zcela jistě žádoucí, bez ohledu na sídlo nebo místo podnikání obchodního zástupce, sjednat konkrétní územní oblast, ve které bude obchodní zástupce obchodní činnost pro zastoupeného vyvíjet. Tato územní oblast může být sjednána v rozsahu území celého zahraničního státu nebo jen určité části území daného zahraničního státu, která může být vymezena uvedením města, kraje, regionu, aj., dle územního uspořádání nebo členění v dané zemi.

2.4.1. Výhradní obchodní zastoupení

Obchodní zastoupení může být sjednáno jako výhradní nebo nevýhradní. Bylo-li sjednáno výhradní obchodní zastoupení, je zastoupený povinen ve stanovené územní oblasti a pro určený okruh obchodů nevyužívat jiného

---

³⁵ Ust. § 738 obchodního zákoníku

obchodního zástupce a obchodní zástupce není oprávněn v tomto rozsahu vykonávat obchodní zastoupení pro jiné osoby nebo uzavírat obchody na vlastní účet nebo účet jiné osoby.

Při zahájení obchodní spolupráce je třeba vždy zvážit, co od spolupráce s obchodním zástupcem očekáváme a zda je pro nás výhodnější výhradní obchodní zastoupení (smlouvu lze nejprve uzavřít na kratší časové období a eliminovat tak riziko nefungující spolupráce nebo stanovit určité minimální hodnoty prodeje, jakožto podmínku pro ponechání exkluzivity) nebo obchodní zastoupení nevýhradní.

2.4.2. Nevýhradní obchodní zastoupení

Dle ust. § 664 obchodního zákoníku upravujícího nevýhradní obchodní zastoupení může zastoupený pověřit i jiné osoby obchodním zastoupením, jež sjednal s obchodním zástupcem, a obchodní zástupce může vykonávat činnost, ke které se zavázal vůči zastoupenému, i pro jiné osoby nebo uzavírat obchody, jež jsou předmětem obchodního zastoupení, na vlastní účet nebo účet jiné osoby.

Pokud zastoupený pro oblast spolupráce zvolí nevýhradní obchodní zastoupení, pak je zastoupený oprávněn expandovat na daný trh ve vymezené oblasti prostřednictvím dalších obchodních zástupců. Nevýhradní obchodní zastoupení tedy ponechává pro zastoupeného možnost vstoupit do stejného nebo obdobného smluvního vztahu na určeném území s jiným obchodním partnerem. I když nevýhradní obchodní zastoupení zcela jistě skýtá tuto možnost a nesvazuje ruce pro možnost vstupu dalších obchodních partnerů na daný trh, je nutné upozornit i na nevýhody této spolupráce, neboť nevýhradní obchodní zástupce je oprávněn působit jako obchodní zástupce i pro další obchodní partnery expandující na daný trh, kteří mohou být přímými konkurenty zastoupeného.

Toto oprávnění obchodního zástupce může vést k tomu, že pokud bude vyvíjet činnost obchodního zástupce pro konkurenčního podnikatele a tento

podnikatel nabízí pro koncového odběratele výhodnější podmínky, může se stát, že koncoví odběratelé budou vyžadovat zboží za výhodnějších podmínek bez ohledu na případný rozdíl v kvalitě.

2.4.3. Smlouva o obchodním zastoupení v mezinárodním obchodu

Smlouva o obchodním zastoupení na území jiného státu může být uzavřena:

- a) s obchodním zástupcem s místem podnikání nebo sídlem na území České republiky

V takovém případě však většinou nedojde ke vzniku smluvního vztahu s mezinárodním prvkem, neboť smlouva i přes to, že bude docházet k činnosti na území jiného státu, se bude téměř vždy řídit právním řádem České republiky, neboť účastníci smluvních vztahů, tzn. jak zastoupený, tak i obchodní zástupce, mají místo podnikání nebo sídlo na území České republiky. Mezinárodní prvek pak budou obsahovat samotné kupní či jiné smlouvy uzavírané zastoupeným s obchodními partnery vyhledanými obchodním zástupcem. Za určitých podmínek by mohl i do smlouvy o obchodním zastoupení vstoupit mezinárodní prvek, a to pokud by činnost obchodního zástupce na území třetího státu byla tak významná pro daný smluvní vztah, že by vykazovala znaky nejužšího spojení s územím třetího státu;

- b) s obchodním zástupcem s místem podnikání nebo sídlem mimo území České republiky.

Narozdíl od kupní smlouvy neexistuje pro smlouvu o obchodním zastoupení mezinárodní úmluva platná na území České republiky, která by obsahovala přímé normy mezinárodního práva soukromého, tzn. přímé normy aplikovatelné na smlouvu o obchodním zastoupení s mezinárodním prvkem. V případě uzavírání smlouvy o obchodním zastoupení s mezinárodním prvkem, je na tuto skutečnost vždy třeba pamatovat a zvážit, zda není vhodné si určit již v rámci smluvního ujednání rozhodné právo, příp. i místo řešení sporu.

Pokud tedy nevyužijeme této možnosti a rozhodné právo nezvolíme, pak je nutné stanovit rozhodné právo na základě kolizních ustanovení mezinárodního práva soukromého.

Zákon o mezinárodním právu soukromém stanoví kolizní pravidlo pro určení rozhodného práva u obchodního zastoupení zcela odlišně než Římská úmluva. Zákon o mezinárodním právu soukromém totiž stanoví, že smlouvy o obchodním zastoupení a smlouvy o zprostředkování se řídí právem místa, kde má sídlo (bydliště) osoba, pro kterou zástupce nebo zprostředkovatel vykonává činnost, v době uzavření smlouvy. Rozhodným právem tak bude právní řád státu, na jehož území má místo podnikání nebo sídlo zastoupený.

Na základě Římské úmluvy, která má přednost před úpravou obsaženou v Zákoně o mezinárodním právu soukromém, se však na smlouvu o obchodním zastoupení s mezinárodním prvkem použije právní řád země s níž smlouva nejúžeji souvisí, přičemž smlouva nejúžeji souvisí se zemí, v níž má strana, která je povinna plnit předmět smlouvy, v době uzavření smlouvy provozovnu, příp. sídlo nebo místo podnikání (viz kap. 1 této práce). U smlouvy o obchodním zastoupení tak bude zcela odlišně od kolizního pravidla stanoveného v Zákoně o mezinárodním právu soukromém rozhodným právem právo státu, na jehož území má místo podnikání nebo sídlo obchodní zástupce, neboť činnost obchodního zástupce lze považovat za charakteristické plnění předmětu smlouvy.

Pokud by ale obchodní zástupce s místem podnikání nebo sídlem na území cizího státu vykonával činnost pro zastoupeného na území jiného státu, pak by bylo na místě posoudit, zda nejužší spojení obchodního vztahu nenalezneme k právnímu řádu státu, na jehož území vyvíjí obchodní zástupce činnost pro zastoupeného. K tomuto případu bude v praxi docházet pouze výjimečně a byl by posuzován na základě konkrétních okolností daného obchodního vztahu.

Další případ by mohl nastat, pokud by obchodní zástupce s místem nebo sídlem podnikání na území cizího státu vykonával pro zastoupeného činnost na

území státu, ve kterém má místo podnikání nebo sídlo zastoupený. Pak by bylo možné spatřovat nejužší spojení s právním řádem státu, ve kterém vyvíjí činnost obchodní zástupce a ve kterém má sídlo nebo místo podnikání zastoupený. Tento princip je uveden i v níže zmíněné mezinárodní úmluvě, kterou však Česká republika není vázána. I v tomto případě by však bylo nutné pro určení rozhodného práva dle Římské úmluvy zkoumat veškeré okolnosti daného smluvního vztahu ve vzájemných souvislostech.

Římská úmluva se však bude týkat pouze samotné obchodní spolupráce mezi obchodním zástupcem a zastoupeným nikoliv oprávněním zástupce jednat za a zavazovat zastoupeného, neboť Římská úmluva výslovně vylučuje ze své působnosti v čl. 1 odst. 2 písm. f) otázku, zda je či není zástupce způsobilý zavazovat osobu, na jejíž účet jedná, ve vztahu k třetí osobě. Na posouzení způsobilosti zástupce zavazovat zastoupeného tak budou aplikována kolizní pravidla právního řádu státu, ve kterém bude případně řešen soudní spor.

V tomto smyslu judikovaly i evropské soudy při výkladu Římské úmluvy v následujících rozhodnutích, i když v těchto případech se nejednalo o smlouvu o obchodním zastoupení, ale o zastoupení na základě zmocnění k právním úkonům za zastoupeného. Jednalo se o rozhodnutí

- Spolkového soudního dvora sp. zn. III ZR 70/93 ze dne 17. listopadu 1994, ve kterém německý soud dospěl k závěru, že *otázka zda zástupce ("agent") je oprávněn zavazovat zastoupeného ("principal") není upravena v rámci ustanovení Římské úmluvy*³⁶;
- stejný závěr byl judikován Vrchním zemským soudem v Karlsruhe dne 8. května 1998 pod sp. zn. 10 U 259/97.

Římská úmluva se však bude vztahovat na samotnou smlouvu o obchodním zastoupení a na práva a povinnosti smluvních stran z ní vyplývající. Dle výkladu *Petera Stonea* nejsou z aplikace Římské úmluvy vyloučeny pouze otázky týkající se jednání obchodního zástupce jménem zastoupeného, ale i

---

³⁶ <http://www.rome-convention.org/>

- spory vznikající mezi zastoupeným a třetí osobou, tzn. spory vyplývající z hlavní smlouvy, jejíž platnost je ohrožena rozsahem oprávnění obchodního zástupce zavazovat zastoupeného,
- spory vznikající mezi obchodním zástupcem a třetí osobou, která žaluje obchodního zástupce z důvodu porušení či překročení oprávnění obchodního zástupce uděleného zastoupeným³⁷.

Odlišně od názoru *Petera Stonea* však považují autoři zprávy *Giuliano-Lagarde* za otázky vyloučené z aplikace Římské úmluvy pouze otázky týkající se rozsahu oprávnění obchodního zástupce zavazovat zastoupeného (vztahy mezi zastoupeným a třetí osobou), a to otázky, zda je zastoupený vázán vůči třetí osobě jednáním obchodního zástupce. Tato výluka je opodstatněna tím, že je velmi těžké z hlediska zastoupeného a z hlediska obchodních jednání realizovaných jeho jménem obchodním zástupcem akceptovat ve vztahu k zastoupenému smluvní volnost stran. Toto ustanovení eliminující aplikaci Římské úmluvy se však nevztahuje na další právní vztahy vznikající na základě obchodního zastoupení mezi obchodním zástupcem a zastoupeným a mezi zastoupeným a třetí osobou, neboť podstatou těchto vztahů je jejich smluvní základ. Autoři tak podřizují všechny ostatní vztahy vyplývající z obchodního zastoupení Římské úmluvě, tzn. na rozdíl od *Petera Stonea* i vztahy vznikající přímo mezi zastoupeným a třetí osobou³⁸.

V této souvislosti je nutné se přiklonit k závěru vyplývajícímu ze zprávy *Giuliano-Lagarde*, neboť vyloučení vztahů či sporů z aplikace Římské úmluvy mezi zastoupeným a třetí osobou sebou nese opodstatněnost výluky uvedené v čl. 1 odst. 2 písm. f) Římské úmluvy.

³⁷ *Stone P.* EU Private International Law: Harmonization of Laws. London: Elgar European Law Publishing, 2007, s. 299.

³⁸ Zpráva *Giuliano-Lagarde*, k čl. 1 odst. 2 písm. e).

Oprávnění obchodního zástupce zavazovat zastoupeného a s tím související výše rozebrané otázky vynětí z aplikace Římské úmluvy se tak budou vztahovat na veškeré další smluvní typy, z nichž vyplývá oprávnění jedné smluvní strany (komisionáře, mandatáře, zprostředkovatele) smluvně zavazovat stranu druhou (komitenta, mandanta, zájemce). Oprávnění komisionáře, mandatáře nebo zprostředkovatele zavazovat komitenta, mandanta nebo zájemce je tedy rovněž vyloučeno z aplikace Římské úmluvy a bude vyplývat z právní úpravy samotného smluvního typu v právním řádu státu, jež bude na daný smluvní vztah dle kolizních pravidel mezinárodního práva soukromého aplikován nebo bude vyplývat z písemného zmocnění obsaženého ve smluvním ujednání.

K úplnému výkladu aplikace kolizní úpravy obsažené v Římské úmluvě je nutné poukázat na velmi zajímavé rozhodnutí Evropského soudního dvora č. C-381/98 ze dne 9.11.2000 ve věci *Ingmar Ltd. –v- Eaton Leonard Technologies* o předběžné otázce týkající se volby rozhodného právního řádu a vyloučení práva obchodního zástupce na odškodnění. Britská společnost Ingmar a kalifornská společnost Eaton uzavřely smlouvu o obchodním zastoupení, dle které měl Ingmar vyvíjet činnost obchodního zástupce pro zastoupeného Eaton na území Velké Británie a Irsku. Ve smlouvě bylo sjednáno jako rozhodné právo, právo kalifornské, tzn. právo státu, kde má sídlo zastoupený. Eaton posléze smlouvu vypověděl a Ingmar požádal o úhradu odměny za odškodnění v souvislosti s ukončením smlouvy o obchodním zastoupení, tak jak ji předvídá právo Evropského společenství, tj. čl. 17 a 18 směrnice Rady č. 85/653/EHS, kterou provedly členské státy do svého vnitrostátního práva. Britský Court of Appeal nakonec položil Evropskému soudnímu dvoru předběžnou otázku, zda jsou použitelná ustanovení této Směrnice, zejména pokud se týkají odškodnění zástupců po vypovězení smlouvy o obchodním zastoupení i v případech, kdy anglické právo dává přednost tomu, aby se právní režim těchto odškodnění řídil právem rozhodným pro smlouvu o obchodním zastoupení, jestliže si smluvní strany samy zvolily rozhodné právo. Evropský soudní dvůr dospěl k závěru, že čl. 17 a 18 směrnice č. 86/653/EHS, které se týkají právních

nároků obchodních zástupců po ukončení smluvního vztahu, jsou použitelné a účinné pro obchodního zástupce působícího v členském státě EU, ačkoliv zastupovaná společnost není příslušníkem členského státu, a to i tehdy, když se smlouva o obchodním zastoupení řídí právem nečlenského státu. Účelem režimu čl. 17 až 19 směrnice č. 86/653/EHS, které lze považovat dle své povahy za kogentní ustanovení (*mandatory rule*), je pro všechny obchodní zástupce, stanovit jednotné soutěžní podmínky v rámci vnitřního trhu, a proto musí být aplikovány, pokud je založený právní vztah v těsném spojení s Evropskou unií³⁹ (v tomto případě se jednalo o činnost obchodního zástupce na území EU). Evropský soudní dvůr tento rozsudek odůvodnil tím, že smluvní svoboda a právo na volbu rozhodného práva patří k základním principům mezinárodního práva soukromého a pouze kogentní pravidla mohou stanovit případná omezení. Je nutno vzít v úvahu, že účelem směrnice č. 86/653/EHS je poskytnout ochranu obchodním zástupcům po ukončení smluvního vztahu. Z hlediska práva Evropského společenství je důležité vyloučit možnost, aby cizí obchodní společnost, která má svého obchodního zástupce v členských státech, mohla na základě doložky o právu rozhodném pro smlouvu o obchodním zastoupení eliminovat účel směrnice č. 86/653/EHS⁴⁰.

Výše uvedené soudní rozhodnutí je zcela jistě významné pro podnikatele, jež mají zájem proniknout na vnitřní trh EU prostřednictvím obchodních zástupců, neboť názor Evropského soudního dvora lze považovat za závazný pro aplikaci článků 17 a 18 směrnice č. 86/653/EHS na další obdobné obchodní případy. V teoretické rovině se však v literatuře objevuje diskuse nad tím, zda se Evropský soudní dvůr při omezení smluvní svobody stran řídil ustanovením článku 3 Římské úmluvy⁴¹ nebo měl na mysli imperativní ustanovení z pohledu článku 7 odst. 2 Římské úmluvy⁴². Domnívám se, že učinit jednoznačný závěr ohledně povahy omezení autonomie vůle stran za

³⁹ <http://eur-lex.europa.eu/>

⁴⁰ *Pauknerová M.* Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 247.

⁴¹ *Bogdan, M.* Concise Introduction to EU Private International Law. Gronigen: Europa Law Publishing, s. 125.

⁴² *Pauknerová M.* Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 248.

situace, kdy se hodnocení tohoto závěru vyhnul i samotný Evropský soudní dvůr, je velmi složité. Pro oba závěry lze najít argumenty pro i proti. Pokud se zaměřím na povahu právních norem, kterými byly do českého právního řádu implementovány články 17 a 18 směrnice č. 86/653/EHS, jedná se o normy kogentní, od nichž se smluvní strany nemohou odchýlit, nikoliv o „imperativní“ normy stanovené veřejným právem. Současně však nelze v daném případě nalézt argumentaci při aplikaci článku 3 Římské úmluvy, dle kterého mají všechny okolnosti v okamžiku volby rozhodného práva souviset pouze s jednou zemí. S ohledem na výše uvedené se tedy neodvážím hodnotit povahu norem, které měl Evropský soudní dvůr na mysli, ale zcela se ztotožňuji s obecným závěrem Evropského soudního dvora ohledně nutnosti poskytnutí ochrany obchodním zástupcům po ukončení smluvního vztahu, což je účelem směrnice č. 86/653/EHS, a nutnosti vyloučení možnosti, aby cizí obchodní společnost, která má svého obchodního zástupce v členských státech EU, mohla na základě doložky o právu rozhodném pro smlouvu o obchodním zastoupení eliminovat účel směrnice č. 86/653/EHS. S ohledem na výše uvedené tak považuji dané rozhodnutí Evropského soudního dvora za zcela odůvodnitelné, které v budoucnu neumožní obchodním partnerům účelové obcházení práva obchodního zástupce na odškodnění např. zakládáním společností mimo území EU a podřízení smluv právním předpisům jiného státu než státu EU.

I když Česká republika nepřistoupila k mezinárodní úmluvě obsahující kolizní normy upravující obchodní zastoupení, je nutné na ni upozornit pro srovnání kolizních pravidel této právní úpravy. Jedná se o **Úmluvu o právu rozhodném pro smlouvy o zastoupení** (dále též jen „Úmluva o zastoupení“), která byla přijata v Haagu 14.března 1978. Tato úmluva vstoupila v platnost dne 1.května 1992 a smluvními státy se staly Argentina, Francie, Nizozemí a Portugalsko. Tato Úmluva o zastoupení upravuje nejen otázky týkající se smluvních vztahů mezi obchodním zástupcem a zastoupeným, ale i otázky týkající se toho, zda je obchodní zástupce oprávněn zavazovat zastoupeného. Úmluva o zastoupení se sice bude aplikovat na obchodní zastoupení v mezinárodním obchodním styku, avšak

povaha mezinárodního obchodního zastoupení není v Úmluvě o zastoupení definována, a to ani v podrobné zprávě k Úmluvě o zastoupení. Úmluva o zastoupení upravuje následující případy

- *vztahy mezi zastoupeným a obchodním zástupcem*

Úmluva o zastoupení stanoví kolizní pravidla pro určení rozhodného práva následovně. Pokud nedojde k dohodě smluvních stran o rozhodném právním řádu, bude na smlouvu o obchodním zastoupení aplikováno právo státu, na jehož území má obchodní zástupce sídlo nebo místo podnikání. Pokud však (toto pravidlo je velmi zajímavé) obchodní zástupce vykonává činnost na území, na kterém má sídlo nebo místo podnikání zastoupený, bude rozhodným právním řádem právo státu, na jehož území je vyvíjena činnost obchodního zástupce a zároveň toto území je sídlem nebo místem podnikání zastoupeného. Dle takto určeného rozhodného práva budou posuzovány existence a rozsah oprávnění obchodního zástupce jednat jménem/za zastoupeného a následky toho, že obchodní zástupce překročil nebo dokonce zneužil své oprávnění;

- *vztahy mezi zastoupeným a třetí osobou*

Pro vztahy vznikající mezi zastoupeným a třetí osobou, a s tím související existence a rozsah oprávnění obchodního zástupce zavazovat zastoupeného ve vztahu k třetím osobám, stanoví Úmluva o zastoupení kolizní pravidlo určení rozhodného právního řádu jako právního řádu státu, na jehož území má obchodní zástupce sídlo nebo místo podnikání ke dni učinění takového úkonu. Toto kolizní pravidlo bude nahrazeno určením rozhodného právního řádu státu místa, ve kterém obchodní zástupce vykonává činnost pro zastoupeného, pokud současně v tomto státě má zastoupený sídlo nebo místo podnikání nebo má v tomto státě sídlo nebo místo podnikání třetí osoba;

- *vztahy mezi obchodním zástupcem a třetí osobou*

Vztahy mezi obchodním zástupcem a třetí osobou, pokud obchodní zástupce překročil své oprávnění nebo dokonce jednal jménem/za zastoupeného bez jakéhokoli oprávnění se budou řídit stejnými kolizními pravidly jako vztahy mezi zastoupeným a třetí osobou⁴³.

I když Česká republika není Úmluvou o zastoupení vázána, lze se výše uvedeným výkladem k Úmluvě o zastoupení nechat inspirovat při aplikaci Římské úmluvy a zvážit možné výklady kolizního pravidla nejužšího spojení u smlouvy o obchodním zastoupení.

2.5. Smlouva mandátní

Dle ust. 566 obchodního zákoníku se mandátní smlouvou zavazuje mandatář, že pro mandanta na jeho účet zařídí za úplatu určitou obchodní záležitost uskutečněním právních úkonů jménem mandanta nebo uskutečněním jiné činnosti, a mandant se zavazuje zaplatit mu za to úplatu.

Mandátní smlouvy se využívá spíše jen pro ojedinělou spolupráci smluvních stran spočívající v zařizení určité obchodní záležitosti nebo uskutečnění jiné činnosti. Podstatu smlouvy mandátní lze charakterizovat jako smlouvu o vynaložení úsilí, nikoli „smlouvu o výsledku“⁴⁴, neboť předmětem smlouvy mandátní není docílit uzavření smlouvy, ať již ve formě obstarání příležitosti či skutečného uzavření smlouvy, ale pouze zařizení určité obchodní záležitosti či jiné činnosti.

Z hlediska práva mezinárodního obchodu může spočívat činnost mandatáře např. ve zjištění potenciálních konkurentů v daném obchodním odvětví na území jiného státu, vyhledání objektu na území jiného státu, kterého by bylo možné využít pro skladování zboží, příp. pro dokončení výroby zboží, aj. Bude se jednat tedy o obchodní činnost, která s obchodováním na zahraničních

---

⁴³ *Koppenol-Laforce M. et al.* International Contracts: Aspects of Jurisdiction, Arbitration and Private International Law. London, Sweet & Maxwell, 1996, s. 159.

⁴⁴ *Marek, K.* Smlouva mandátní a smlouva komisionářská. Právní fórum, 8/2006, s. 283.

tržích souvisí, avšak nevede k uzavírání samotných obchodních smluv. Nelze však říci, že by závazek mandátáře v rámci práva mezinárodního obchodu nemohl spočívat v uzavření obchodní smlouvy, avšak tyto případy se vyskytují spíše ojediněle, neboť tento druh spolupráce obchodních vztahů bývá upraven jinými smluvními typy, a to nejen smlouvou o obchodním zastoupení, ale z hlediska jednorázovosti obchodní spolupráce především smlouvou o zprostředkování.

Vzhledem k tomu, že jiné právní řády ne vždy rozlišují mezi mandátní smlouvou a smlouvou o zprostředkování, a považují tak smlouvu o jednorázové činnosti „zástupce“ za „zastoupeného“ spočívající v zařizení určité obchodní záležitosti za jeden smluvní typ, zabývám se řešením mezinárodního aspektu tohoto smluvního typu v rámci mezinárodní jurisdikce soudů u smlouvy zprostředkovatelské.

2.6. Smlouva o zprostředkování

Pokud má podnikatel zájem využít k uzavření smlouvy třetí osobu a jedná se spíše jen o jednorázovou činnost, zvolí pro tento druh spolupráce uzavření smlouvy o zprostředkování. K praxi však velmi často dochází k uzavírání zprostředkovatelských smluv namísto smluv o obchodním zastoupení, neboť ty umožňují zastoupeným, příp. zájemcům, ukončit spolupráci bez jakéhokoliv vyrovnání vůči obchodním zástupcům či zprostředkovatelům. Vzhledem k tomu, že se dle obecných zásad posuzuje právní úkon podle obsahu a nikoliv podle označení, byly by takové zprostředkovatelské smlouvy v případě sporu posuzovány jako smlouvy o obchodním zastoupení spolu se všemi právy a povinnostmi smluvních stran z tohoto závazkového vztahu vyplývající.

Obchodní zákoník v ust. § 642 uvádí podstatné náležitosti smlouvy o zprostředkování následovně:

- závazek zprostředkovatele vyvíjet činnost směřující k tomu, aby zájemce měl příležitost uzavřít určitou smlouvu s třetí osobou, a
- závazek zájemce zaplatit zprostředkovateli úplatu (provizi).

Předmětem závazku zprostředkovatele je vytvoření podmínek pro zájemce tak, aby měl možnost uzavřít určitou smlouvu s třetí osobou. Činnost zprostředkovatele bude tedy směřovat k vytvoření příležitosti pro zájemce k uzavření smlouvy s třetí osobou. Ve smlouvě pak bude konkretizována jak činnost, kterou zprostředkovatel bude provádět (např. vyhledávání potenciálních obchodních partnerů, osobní jednání s vytipovanými klienty), tak smlouva, jejíž uzavření má být zprostředkováno⁴⁵ (např. zprostředkování uzavření kupní smlouvy).

Z hlediska vzniku nároku na provizi platí, že zprostředkovateli vzniká nárok na provizi, je-li uzavřena smlouva, jež je předmětem zprostředkování, příp. může být mezi smluvními stranami sjednáno, že nárok na provizi vzniká, je-li ze strany třetí osoby splněn závazek. Obchodní zákoník dále umožňuje, aby ve smlouvě o zprostředkování bylo sjednáno, že nárok na úplatu vznikne zprostředkovateli již tím, že obstará pro zájemce příležitost uzavřít s třetí osobou smlouvu s určitým obsahem.

Dle obchodního zákoníku má zprostředkovatel vedle provize nárok na náhradu nákladů spojených se zprostředkováním, jen když to bylo výslovně sjednáno, a v pochybnostech jen při vzniku nároku na provizi. Součástí úpravy smlouvy o zprostředkování v rámci obchodního zákoníku není ustanovení (na rozdíl od smlouvy mandátní či smlouvy o obchodním zastoupení) o jednání zprostředkovatele za zájemce, jež však může být upraveno ve smlouvě, ať již ve formě výslovně uvedeného zákazu takového jednání nebo ve formě udělení zmocnění již v samotné smlouvě o zprostředkování nebo uvedení možnosti jednání na základě zvláštní plné moci.

2.6.1. Smlouva o zprostředkování v mezinárodním obchodu

Z hlediska mezinárodního obchodu bude předmětem smlouvy o zprostředkování nejčastěji zajištění realizace jednorázového prodeje na

---

⁴⁵ Švarc, Z. Mandátní smlouva, komisionářská, smlouva o zprostředkování, smlouva o obchodním zastoupení. *Ekonomický a právní poradce podnikatele*, 10/1995, s. 191.

zahraniční trhy nebo vyhledání vhodného potenciálního partnera. Určitá smlouva, k jejímuž uzavření má směřovat činnost zprostředkovatele může být např. kupní smlouva, rámcová kupní smlouva nebo i smlouva o obchodním zastoupení. Smlouva o zprostředkování nebude zpravidla využívána pro samotnou realizaci obchodních transakcí na území daného státu.

Co se týče dalších ujednání souvisejících s mezinárodní smlouvou o zprostředkování, lze se nechat inspirovat úpravou obchodního zákoníku a učinit tak veškerá výše uvedená ustanovení součástí smlouvy, čímž se předejde sporům vyplývajícím z neznalosti kolizní úpravy nebo úpravy národního právního řádu jiného státu. V takovém případě, je tedy zcela jistě na místě učinit součástí smlouvy o zprostředkování ujednání o provizi, nákladech zprostředkovatele a možnosti jednání zprostředkovatele jménem/za zájemce.

Z hlediska ujednání o provizi nelze jednoznačně určit, která ze dvou variant vzniku nároku na provizi je výhodnější. Zcela jistě bychom raději hradili zprostředkovateli provizi až v okamžiku, kdy budeme mít uzavřenou smlouvu a zprostředkovaný obchodní vztah tedy jistý, ale bude záležet na konkrétních okolnostech zprostředkování s ohledem na nutně vynaložené náklady a úsilí zprostředkovatele při zajišťování příležitosti, které může být značné již v okamžiku obstarání příležitosti uzavřít smlouvu a výše provize bude takové činnosti zprostředkovatele zcela adekvátní.

Vedle provize lze zprostředkovateli přiznat nárok na úhradu nutných nákladů. V takovém případě by bylo spravedlivé ujednání o vzniku nároku na provizi až v případě uzavření či dokonce splnění smlouvy. Toto však bude předmětem samotného smluvního ujednání a bude záležet na přístupu obou smluvních stran. Pokud by na základě kolizních ustanovení došlo k použití národního právního řádu byla by tato ujednání zkoumána z hlediska jejich souladu s národním právním řádem a jeho kogentní úpravou.

Mezinárodní prvek do zprostředkovatelské smlouvy vstupuje jednak v případě, kdy smluvní strany mají místo podnikání nebo sídlo na území jiného státu, a rovněž, pokud je zprostředkovatelská činnost vyvíjena na území jiného

státu než místa podnikání smluvních stran, tzn. tedy i v případě, pokud obě smluvní strany mají místa podnikání na území jednoho státu, ale k vyvíjení činnosti zprostředkovatele pro zájemce dochází na území cizího státu.

V rámci českého právního řádu není právní úprava smlouvy o zprostředkování unifikována v mezinárodní úmluvě obsahující přímé právní normy a je tedy nutné určit rozhodné právo na základě kolizních pravidel, která doznala vstoupením Římské úmluvy v platnost zcela zásadní změny oproti pravidlům upraveným v Zákoně o mezinárodním právu soukromém. I když Česká republika není signatářem Úmluvy o zastoupení, je nutné zmínit, že pro smluvní státy Úmluvy o zastoupení se bude tato úmluva aplikovat i na právní vztahy vznikající mezi zprostředkovatelem a zájemcem, a to dle stejných pravidel (viz čl. 2.4.3 této kapitoly) jako na právní vztahy vznikající mezi obchodním zástupcem a zastoupeným.

Dle kolizní normy obsažené v Zákoně o mezinárodním právu soukromém, se, na rozdíl od většiny zahraničních úprav, smlouva o zprostředkování řídí zpravidla právem státu, v němž má v době uzavření smlouvy sídlo nebo bydliště osoba, pro kterou je činnost vykonávána, tzn. zájemce. Nyní se však na smlouvu o zprostředkování bude aplikovat v rámci Evropského unie, tzn. téměř na všechny obchodní vztahy realizované v rámci Evropy, Římská úmluva.

Narozdíl od Zákona o mezinárodním právu soukromém stanoví Římská úmluva pro určení rozhodné právo kolizní pravidlo nejužšího spojení. Za nejužší spojení bude v případě zprostředkovatelské smlouvy považován zpravidla právní řád státu, na jehož území má místo podnikání zprostředkovatel nebo na jehož území dochází ke zprostředkovatelské činnosti. Pro uvedení příkladu pravidla nejužšího spojení lze poukázat na judikaturu *Kasačního soudu ve Francii při rozhodování sporu M.R.Bismuth –v- Association L'Avenir Sportif de La Marsa a Société Olympique de Marseille, kde byl řešen spor mezi zájemcem o zprostředkování (fotbalový klub se sídlem v Tunisku) a zprostředkovatelem s místem podnikání na území Francie, přičemž předmětem smlouvy o zprostředkování mělo být vyjednání přestupu*

fotbalového hráče z francouzského klubu Société Olympique de Marseille do fotbalového klubu se sídlem v Tunisku. V této věci dospěl Kasační soud k závěru, že za nejužší spojení tohoto smluvního vztahu lze považovat zemi, ve které je smluvní strana zavázána a povinna poskytnout hlavní plnění sjednané ve smlouvě. Kasační soud tedy stanovil, s ohledem na povinnost plnění zprostředkovatele na území Francie, jako rozhodné právo, právo francouzské⁴⁶. Toto rozhodnutí zcela odpovídá obecným pravidlům výkladu Římské úmluvy, kdy za nejužší spojení lze považovat rozhodné právo sídla smluvní strany, která poskytuje charakteristické plnění (činnost zprostředkovatele lze v tomto případě považovat za charakteristické plnění), a navíc v tomto případě toto místo bylo shodné i s místem plnění. I když se jednalo o vyjednání přestupu do tuniského klubu, hlavní činností zprostředkovatele bylo vyjednání přestupu na území Francie.

2.7. Smlouva komisionářská

Smlouva komisionářská je klasickým smluvním typem obchodní smlouvy, jež je upraven ve všech právních řádech kontinentální Evropy. Smlouva komisionářská je v obchodním zákoníku upravena v ust. § 577 a následující. V těchto ustanoveních jsou upraveny základní práva a povinnosti smluvních stran při zvolení tohoto typu spolupráce, včetně podstatných náležitostí smlouvy, jimiž jsou:

- závazek komisionáře zařídit vlastním jménem pro komitenta a na jeho účet určitou obchodní záležitost; a
- závazek komitenta zaplatit komisionáři úplatu.

Komisionář tedy narozdíl od smlouvy zprostředkovatelské nejen vyvíjí činnost směřující k uzavření smlouvy, ale zařizuje vlastním jménem určitou obchodní záležitost pro komitenta a na jeho účet. Hlavní rozdíl oproti předcházejícím smluvním typům, jejichž hlavním znakem je existence určitého prostředníka při realizaci samotného obchodního vztahu (smlouva o obchodním zastoupení,

---

⁴⁶ <http://www.rome-convention.org>

smlouva mandátní a smlouva zprostředkovatelská) tedy spatřujeme v činnosti komisionáře vlastním jménem nikoliv jménem zastoupeného či mandanta.

Ze zařízené obchodní záležitosti, tzn. z uzavřené smlouvy, nevznikají práva a povinnosti přímo komisionáři, ale komitentovi. Komitent se může domáhat uspokojení těchto práv na třetí osobě (smluvním partnerovi komisionáře) pouze za předpokladu, že tak nemůže učinit komisionář sám pro okolnosti, které se týkají jeho osoby. Vzhledem k tomu, že ze zákona nevyplývá povinnost komisionáře informovat třetí osoby o jeho jednání na účet komitenta, mohou se v praxi vyskytnout případy, kdy třetí osoba si nebude vědoma toho, že se celé obchodní transakce účastní komitent a že tedy všechna jednání jsou činěna v jeho prospěch. Pokud tedy třetí osoba nebude již v rámci obchodního vztahu s komisionářem informována o existenci komitenta a o důsledcích s tím spojených, bude na komitentovi, aby tuto skutečnost třetí osobě prokázal. Jediným relevantním dokladem o této skutečnosti pak bude komisionářská smlouva, proto se doporučuje učinit určitá ujednání, jež mají zůstat důvěrná nebo která by neměla být třetím stranám známa (výše úplaty a jiné podmínky spolupráce), součástí komisionářské smlouvy ve formě příloh, kdy pro prokázání existence smluvního vztahu mezi komisionářem a komitentem postačí předložení samotné smlouvy bez příloh.

Dále budou v komisionářské smlouvě upraveny podmínky a okolnosti zařízení obchodní záležitosti mimo jiné ve formě pokynů komitenta, od nichž by se neměl komisionář odchýlit. Komisionář by měl respektovat zájmy komitenta a při zařizování obchodní záležitosti by si měl být vědom všech okolností, které vedly komisionáře ke zvolení tohoto obchodního typu, aniž by si celou záležitost zařídil sám.

Po zařízení záležitosti je komisionář povinen bez zbytečného odkladu převést na komitenta práva získaná při zařizování záležitosti a vydat mu vše, co při zařizování záležitosti získal. I když komisionář uzavírá obchodní smlouvy vlastním jménem, nikdy se nestává vlastníkem komisního zboží a nemůže tak na komitenta převádět vlastnická práva, ale pouze pohledávky. Vlastnické

právo ke zboží přechází na komitenta okamžikem odevzdání věci třetí osobou komisionáři, příp. jiným okamžikem dle ujednání ve smlouvě s třetí osobou.

V případě, že je předmětem závazku komisionáře trvalá činnost, použijí se dle obchodního zákoníku na vztah mezi komisionářem a komitentem přiměřeně též ustanovení upravující smlouvu o obchodním zastoupení.

2.7.1. Smlouva komisionářská v mezinárodním obchodu

Do smlouvy komisionářské vstupuje mezinárodní prvek, jestliže komisionář a komitent mají místa podnikání nebo sídla na území různých států. Pokud komisionář zařizuje obchodní záležitost na území státu, ve kterém má místo nebo sídlo podnikání, a smlouvu s třetí osobou uzavírá vlastním jménem, dojde ke vzniku vztahu s mezinárodním prvkem pouze mezi komisionářem a komitentem, nikoliv mezi komisionářem a třetí osobou.

Rozhodný právní řád bude určen na základě kolizních pravidel obsažených v Římské úmluvě, příp. v Zákoně o mezinárodním právu soukromém. Dle Zákona o mezinárodním právu soukromém se řídí právní vztahy právním řádem, jehož použití odpovídá rozumnému uspořádání daného vztahu. Domnívám se, že kolizní pravidlo určení rozhodného práva pro komisionářskou smlouvu lze odvodit od pravidla stanoveného pro smlouvu o obchodním zastoupení a smlouvu o zprostředkování, přičemž rozhodným právním řádem bude dle Zákona o mezinárodním právu soukromém právo místa, kde má v době uzavření smlouvy sídlo (místo podnikání) osoba, pro kterou komisionář vykonává činnost. Rozhodným právním řádem tak bude právní řád státu, na jehož území má sídlo (místo podnikání) komitent.

Oproti tomu dle Římské úmluvy bude rozhodným právem právo státu, na jehož území má místo nebo sídlo podnikání komisionář, neboť komisionář je ve smyslu článku 4 odst. 2 stranou, která je povinna plnit předmět smlouvy, tzn. poskytuje charakteristické plnění.

V praxi však může dojít k situaci, kdy komisionář a komitent mají místo podnikání nebo sídlo na území stejného státu, a komisionář zařizuje pro komitenta obchodní záležitost na území jiného státu. V otázkách obligačněprávních účinků smlouvy se bude jednat o čistě vnitrostátní vztah bez nutnosti aplikace mezinárodního práva soukromého. Mezinárodního prvek však vstupuje do smluv uzavíraných mezi komisionářem a třetími osobami na území cizího státu. Komisionář sice jedná vlastním jménem, tedy vstupuje do smluvních vztahů s třetími osobami, avšak na účet komitenta. V tomto případě tedy bude část komisionářské smlouvy podřízena mezinárodnímu právu soukromému, a to část upravující věcněprávní účinky smlouvy, tzn. otázku přechodu vlastnického práva ke zboží, které přechází přímo na komitenta (nikoliv na komisionáře). Veškeré obligačněprávní účinky smlouvy zůstávají podřízeny právu národnímu.

2.8. Smlouva licenční

Obecně se mezi licenční smlouvy řadí veškeré smlouvy, jejichž předmětem je právo nejen z průmyslového, ale i z jiného duševního vlastnictví. Obchodní zákoník však upravuje pouze licenční smlouvu k předmětům průmyslového vlastnictví. Licenční smlouva k právům jiného duševního vlastnictví než průmyslového vlastnictví (s výjimkou práv autorských) by byla dle českého práva uzavírána jako smlouva nepojmenovaná (ust. § 269 obchodního zákoníku).

Vzhledem k tomu, že v této kapitole se zabýváme možností podnikatelů expandovat na zahraniční trhy, skýtá licenční smlouva pro podnikatele – výrobce zboží určitou specifickou možnost proniknutí na zahraniční trhy za velmi nízkých nákladů, avšak bez možnosti širší kontroly daného trhu (viz níže).

Obchodní zákoník upravuje licenční smlouvu k předmětům průmyslového vlastnictví, na jejímž základě dochází k poskytování licence k předmětům průmyslového vlastnictví, které jsou chráněny zvláštními zákony.

Licenční smlouvou k předmětům průmyslového vlastnictví opravňuje poskytovatel nabyvatele ve sjednaném rozsahu a na sjednaném území k výkonu práv z průmyslového vlastnictví a nabyvatel se zavazuje k poskytování určité úplaty, nebo jiné majetkové hodnoty. Licenční smlouva vyžaduje písemnou formu.

Licenční smlouva k předmětům průmyslového vlastnictví uzavřená podle obchodního zákoníku umožňuje výkon práv z průmyslového vlastnictví jiným osobám než těm, kterým tato práva náleží (vlastníkům), přičemž k převodu práv průmyslového vlastnictví na nabyvatele nedochází. Z uvedeného tudíž vyplývá, že licenční smlouva ve smyslu obchodního zákoníku je určitou obdobou nájemní smlouvy⁴⁷.

K podstatným náležitostem licenční smlouvy k předmětům průmyslového vlastnictví tedy náleží:

- přesné určení práva průmyslového vlastnictví, které je předmětem smlouvy. Předmětem průmyslového vlastnictví jsou práva k nehmotným statkům průmyslově využitelná (vynálezy, užité vzory, průmyslové vzory, topografie polovodičových výrobků, aj.), a práva na ochranné označení (ochranné známky, obchodní firma);
- určení rozsahu výkonu práv z průmyslového vlastnictví (např. možnost vyrábět a prodávat zboží pod ochrannou známkou);
- stanovení území, na němž je nabyvatel oprávněn práva z průmyslového vlastnictví vykonávat;
- forma a výše úplaty, kterou se nabyvatel zavazuje zaplatit za možnost výkonu práva z průmyslového vlastnictví (jako odměna ve formě licenčních poplatků, které mohou být stanoveny paušální částkou nebo jako procento z hodnoty vyrobeného zboží nebo realizovaného prodeje, příp. jiná majetková hodnota, např. poskytnutí vzájemné licence). Pokud by měla být licence poskytnuta jako bezplatná, pak by musely

---

⁴⁷ Nesnídal J. Licenční smlouva k předmětům průmyslového vlastnictví. Právní rádce, 2/2000, s. 41.

smluvní strany uzavřít smlouvu nepojmenovanou podle ust. § 269 odst. 1 obch. zák. (inominátní smlouva).

Licenční smlouvu k předmětům jiného duševního vlastnictví lze uzavřít dle ust. § 269 odst. 1 obchodního zákoníku, které nestanoví podstatné náležitosti nepojmenovaných smluv, ale uvádí, že závazky smluvních stran musí být v inominátní smlouvě upraveny dostatečně určitým způsobem. Licenční smlouva k předmětům jiného duševního vlastnictví by tedy měla obsahovat následující podstatné náležitosti (odvozeně od ust. § 508 obchodního zákoníku):

- určení práva jiného duševního vlastnictví, které je předmětem smlouvy. Jedná se o jiná duševní vlastnictví, která nepožívají veřejnoprávní ochrany, ale k jejich užití lze uzavřít nepojmenovanou („licenční“) smlouvu. Předmětem jiného duševního vlastnictví mohou být obchodní tajemství, know-how, aj. (např. znalosti a poznatky různých vývojových řešení, technologických postupů, výrobních programů);
- rozsah výkonu práv z duševního vlastnictví;
- území, na němž je nabyvatel oprávněn práva z jiného duševního vlastnictví vykonávat;
- forma a výše úplaty, kterou se nabyvatel zavazuje zaplatit za možnost výkonu práv z jiného duševního vlastnictví.

Výhody uzavření licenční smlouvy lze spatřovat v minimálních nákladech pro expandování na zahraniční trhy, neboť poskytovatel licence poskytuje pouze nehmotné statky, ať už ve formě průmyslového práva nebo jiného práva k duševnímu vlastnictví, a nabyvatel se pak na své náklady ujímá veškeré výroby a pokrytí trhu v daném území, a to v rozsahu sjednaném v licenční smlouvě.

2.8.1. Licenční smlouva v mezinárodním obchodu

U licenční smlouvy připadají v úvahu následující způsoby vstupu mezinárodního prvku do závazkového vztahu:

- licence bude poskytnuta subjektu se sídlem nebo místem podnikání na území jiného státu,
- území, na němž má být právo k předmětu licence vykonáváno, je území jiného státu, bez ohledu na povahu subjektů závazkového vztahu.

Pokud se podnikatel rozhodne využít pro expandování na zahraniční trhy licenční smlouvu, je třeba zvážit veškeré důsledky této mezinárodní spolupráce a v rámci smluvního vztahu eliminovat veškerá rizika spojená mimo jiné se svěřením práva k nehmotným statkům třetímu subjektu.

V rámci práva mezinárodního obchodu existují v oblasti licenčních ujednání následující unifikované mezinárodní úmluvy obsahující kromě ochrany práv průmyslového vlastnictví rovněž ujednání o poskytování licencí k právům průmyslového vlastnictví, tzn. přímé právní normy licenčních ujednání. Jedná se zejména o následující úmluvy:

- Pařížská úmluva na ochranu duševního vlastnictví sjednaná v Paříži roku 1983 (vyhl. č. 64/1975 Sb.);
- Madridská dohoda o mezinárodním zápisu ochranných známek z roku 1891 (vyhl. č. 65/1975 Sb.).

V těchto mezinárodních úmluvách, které obsahují způsoby registrace a ochrany práv k průmyslovému vlastnictví, jsou mimo jiné obsaženy přímé právní normy upravující licenční smlouvu a způsoby její registrace u mezinárodních úřadů.

V případě jiných práv k duševnímu vlastnictví neexistuje v rámci mezinárodního obchodu mezinárodní úmluva upravující jednotnou právní úpravu licenční smlouvy, proto bude rozhodné právo určováno na základě kolizních ustanovení Zákona o mezinárodním právu soukromém nebo Římské úmluvy. Dle Zákona o mezinárodním právu soukromém bude aplikováno kolizní pravidlo, na základě kterého se licenční smlouva bude řídit právním

řádem, jehož použití odpovídá rozumnému uspořádání daného vztahu. Vzhledem k tomu, že Zákon o mezinárodním právu soukromém nestanoví pravidlo pro určení rozhodného právního řádu pro licenční smlouvu, bude nutno vždy posuzovat na základě konkrétních okolností daného případu, který právní řád odpovídá rozumného uspořádání daného vztahu.

Obdobně tomu bude při určení rozhodného právního řádu dle Římské úmluvy, kdy se bude postupovat na základě pravidla nejúžšího spojení. Je však otázkou, které z plnění lze u licenční smlouvy považovat za charakteristické plnění předmětu smlouvy, tzn. zda je tímto plněním poskytnutí licence poskytovatelem nebo užití licence nabyvatelem, např. ve formě výroby zboží dle licenčního ujednání. Domnívám se, že vždy bude záviset na konkrétních okolnostech daného případu, neboť licenční smlouva je tak specifickým smluvním instrumentem, že nelze zcela jednoznačně určit charakteristické plnění.

V této souvislosti lze poukázat na rozhodnutí italského Kasačního soudu ze dne 30. června 1999 Ets. Payen Cie S.A. –v- FKI-FAI Komatsu Industries s.p.a., ve kterém se italská společnost FKI-FAI Komatsu Industries s.p.a. domáhala vynesení soudního rozhodnutí o ukončení platnosti licenční smlouvy z důvodu nesplnění minimálního objemu prodeje vyrobených strojů. *Italský Kasační soud dospěl k závěru, že příslušným soudem k rozhodnutí sporu je francouzský soud a rozhodným právem je francouzské právo, neboť francouzská společnost Ets. Payen Cie S.A. měla prodávat své výrobky (stroje) ve sjednané oblasti ve Francii a závazek tak měl být splněn ve Francii. K tomuto závěru dospěl italský Kasační soud při aplikaci ust. čl. 4 odst. 2 Římské úmluvy, dle kterého platí domněnka, že smlouva nejúžeji souvisí se zemí, v níž má strana, která je povinna plnit předmět smlouvy, v době uzavření smlouvy sídlo nebo místo podnikání⁴⁸.*

Pokud tedy poskytovatel svěří v rámci mezinárodního obchodu výrobu svého zboží ve sjednaném území nabyvateli (ať již ve formě poskytnutí licence

---

⁴⁸ <http://www.rome-convention.org/>

k vynálezu, průmyslovému vzoru, ochranné známce, „know-how“ aj.), je nutné, aby ve smlouvě byly řádně ošetřeny práva a povinnosti smluvních stran, a to i s ohledem na možné důsledky neplnění smlouvy. Z tohoto důvodu by měly být ve smlouvě upraveny alespoň následující práva a povinnosti smluvních stran a způsoby vzájemné spolupráce:

- závazek nabyvatele, aby zboží odpovídalo sjednané kvalitě, případně sankce za nedodržení kvality s možností ukončení spolupráce (licenční smlouvy bývají s ohledem na náklady nabyvatele spojené se zahájením výroby uzavírány na delší časové období),
- postup předávání podkladů a informací a jejich ochrana,
- odborná pomoc poskytovatele ve formě proškolení pracovníků nabyvatele k výrobě zboží, dohled pracovníků poskytovatele nad výrobou zboží (rozdělení nákladů mezi smluvní strany spojených s odbornou pomocí a dohledem poskytovatele),
- nutnost ochrany práva průmyslového vlastnictví (ochrannými známkami, patenty, průmyslovými vzory, aj. řádně registrovanými na daném smluvním území) ve formě registrace licence u místně příslušného úřadu pro průmyslové vlastnictví (rozdělení nákladů),
- nutnost ochrany jiných práv k duševnímu vlastnictví ve formě vysokých sankcí,
- možnost kontroly pokrytí trhu ze strany poskytovatele,
- možnost ukončení spolupráce v případě porušování smlouvy. V případě ukončení spolupráce je nutné sjednat závazek nabyvatele ukončit výrobu zboží na daném území (nutno zjistit možnosti z hlediska ochrany práv průmyslového vlastnictví v dané zemi, případně zajistit smluvní pokutou nebo jiným motivačním způsobem pro nabyvatele dostát svému závazku a ukončit výrobu, neboť v opačném případě může poskytovatel přijít o daný trh, pokud se nabyvatel rozhodne přijaté závazky porušit, ať už ve formě pokračování ve výrobě nebo ve formě výroby stejného zboží pod obdobnou značkou. Domáhání se svých práv soudní cestou přináší pro poskytovatele velmi dlouhou cestu ochrany, která se, i v případě úspěchu ve sporu, mívá účinkem možnosti domáhání se ochrany

v okamžiku porušení závazků ze strany nabyvatele, tzn. v okamžiku pokračování ve výrobě. Všechny výše uvedené možnosti je nutné zvážit hlavně při dnešním zájmu investorů a výrobců z východu, kde soudní řešení sporu se zcela míjí účinkem. Samozřejmě vždy se bude jednat spíše o obchodní než právní rozhodnutí a bude vedeno zájmem podnikatelů o uskutečnění daného obchodu).

3. Zvláštní ustanovení obchodního zákoníku pro obchodní závazkové vztahy s mezinárodním prvkem

V některých státech byly vydány vnitrostátní právní předpisy, které slouží výlučně, příp. převážně, pro úpravu určitých soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem. Nepoužije se jich však na právní vztahy, které patří do jejich předmětu úpravy, bezprostředně, ale teprve jestliže kolizní norma odkazuje na právní řád, jehož jsou součástí. Nemají proto povahu přímých norem (729 - 755 Obchodního zákoníku).

Výraz věcná norma se v terminologii mezinárodního práva soukromého často používá pro označení normy, která věcně (obsahově) upravuje práva a povinnosti účastníků soukromoprávního poměru, tzn. pro hmotněprávní normy, na rozdíl od kolizní normy, která jen na jiné tj. věcné, hmotněprávní normy odkazuje. Věcnými normami jsou tak také uvedené přímé normy a hmotněprávní normy právního řádu povolaneého kolizní normou⁴⁹.

Normy obsažené v hlavě III. obchodního zákoníku mají tedy charakter věcných norem mezinárodního práva soukromého. Aplikují se na závazkové vztahy v mezinárodním obchodním styku, které jsou v obchodním zákoníku vymezeny jako vztahy spadající pod předmět úpravy obchodního zákoníku, na jejichž vzniku se podílí alespoň jeden účastník, který má sídlo či místo podnikání na území jiného státu než ostatní účastníci, pokud se tyto vztahy řídí tuzemským právním řádem. Normy obsažené v hlavě III. obchodního zákoníku se tak použijí v případě, že na základě kolizních pravidel mezinárodního práva soukromého bude určen rozhodný právní řád český právní řád.

Hlava III. (ust. § 729 - § 755) zák. č. 513/1991 Sb., tedy obsahuje zvláštní ustanovení pro obchodní vztahy v mezinárodním obchodu. Hlava III. v ust. § 729 nejprve vymezuje předmět právní úpravy, pak stanoví obecná ustanovení

⁴⁹ Kučera Z. Mezinárodní právo soukromé, 6. opravené a doplněné vydání. Nakladatelství Doplněk, Brno 2004, s. 26.

pro obchodní závazkové vztahy s mezinárodním prvkem a dále obsahuje zvláštní ujednání týkající se mezinárodního obchodu.

3.1. Předmět právní úpravy

V případě, že se na obchodní vztah s mezinárodním prvkem použije dle kolizních pravidel mezinárodního práva soukromého obsažených zejména v Římské úmluvě a zákoně o mezinárodním právu soukromém český právní řád, pak na daný právní vztah budou mimo jiné aplikovány právní normy obsažené v Hlavě III. obchodního zákoníku, v níž je v ust. § 729 uvedeno, že *ustanovení této hlavy se použijí vedle ostatních ustanovení tohoto zákona na závazkové vztahy uvedené v § 261 a 262 (obchodní závazkové vztahy), na jejichž vzniku se podílí alespoň jeden účastník, který má sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území jiného státu než ostatní účastníci, jestliže tyto vztahy se řídí československým (českým) právním řádem.*

K aplikaci českého právního řádu a zvláštních ustanovení týkajících se mezinárodního obchodu však může dojít i dle ustanovení mezinárodního práva soukromého jiného státu, pokud dojde k určení českého právního řádu jako rozhodného práva na základě kolizních pravidel mezinárodního práva soukromého. Při rozhodování sporu před soudem v daném státě tak dojde k aplikaci českého právního řádu, a to včetně zvláštních ustanovení obchodního zákoníku pro obchodní závazkové vztahy s mezinárodním prvkem.

Vždy je však na předmět právní úpravy obchodních závazkových vztahů s mezinárodním prvkem nutno nahlížet i v návaznosti na ust. § 756 obchodního zákoníku (náležející do ustanovení společných a závěrečných obchodního zákoníku), které omezuje použití obchodního zákoníku jako celku, a dle kterého se ustanovení obchodního zákoníku použijí pouze tehdy, pokud mezinárodní smlouva, která je pro Českou republiku závazná a byla uveřejněna ve Sbírce zákonů (od 1.1.2000 ve Sbírce mezinárodních smluv) neobsahuje odlišnou úpravu. Pokud však mezinárodní smlouva, která je pro Českou republiku závazná, obsahuje jinou hmotněprávní úpravu předmětného

obchodního vztahu, pak má tato mezinárodní smlouva přednost před použitím obchodního zákoníku a tedy i před použitím zvláštních ustanovení týkajících se mezinárodního obchodu. Z těchto mezinárodních smluv lze poukázat na Úmluvu OSN o mezinárodní koupi zboží a Úmluvu o promlčení při mezinárodní koupi zboží.

Od některých ustanovení Hlavy III. obchodního zákoníku upravujících zvláštní ustanovení pro obchodní vztahy s mezinárodním prvkem (jedná se o ust. § 729 upravující předmět právní úpravy, tzn. použitelnost zvláštních ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu, ust. § 743 obsahující ujednání o omezení prodeje týkající se lhůty platnosti tohoto ujednání, ust. § 745 odst. 2 stanovící povinnost sjednat smlouvu o výhradním prodeji písemně) se nelze odchýlit, neboť jsou zahrnuta v ust. § 263 obchodního zákoníku, které taxativně vyjmenovává ustanovení, která jsou kogentní, čímž je vyzdvihnuta důležitost této právní úpravy mezinárodních obchodních vztahů. Na kogentní ustanovení Hlavy III. je dále v textu upozorněno. Ostatní ustanovení jsou dispozitivní, tzn. jejich použití lze výslovně vyloučit nebo lze sjednat mezi smluvními stranami odlišnou úpravu jejich práv a povinností.

3.2. Obecná ustanovení

3.2.1. Zvyklosti

Jak již bylo zmíněno v kapitole 1. této práce hrají důležitou úlohu v rámci mezinárodního obchodu obchodní zvyklosti. Obchodní zvyklosti se vytvářely a v podstatě se neustále s rozvojem obchodu a i s technickým pokrokem neustále postupně vytváří. V rámci mezinárodního obchodu se při určení práv a povinností ze závazkového vztahu bude přihlížet i k obchodním zvykostem obecně zachovávaným v mezinárodním obchodě v příslušném obchodním odvětví, pokud nejsou v rozporu se smlouvou nebo právními předpisy. Podřízení daného právního vztahu obchodním zvykostem však podléhá určitým pravidlům a je nutné, aby aplikované obchodní zvyklosti byly obecně zachovávány v mezinárodním obchodě v příslušném obchodním odvětví.

Z hlediska aplikace mezinárodních obchodních zvyklostí je nutné stanovit jejich postavení a použití v rámci práva mezinárodního obchodu v případě, kdy na daný obchodní vztah bude aplikována mezinárodní smlouva a v případě, kdy na základě kolizních pravidel mezinárodního práva soukromého bude na daný právní vztah aplikován český právní řád.

Na vztahy podléhající úpravě mezinárodních smluv budou aplikovány právní normy obsažené v právních předpisech v následujícím pořadí:

1. kogentní ustanovení mezinárodní smlouvy
2. ustanovení soukromoprávní smlouvy
3. obchodní zvyklost nebo obchodní či vykládací pravidla, na které se strany výslovně odvolaly
4. dispozitivní ustanovení mezinárodní smlouvy
5. obchodní zvyklosti či vykládací pravidla

Na vztahy podléhající úpravě vnitrostátních předpisů budou aplikovány právní normy obsažené v právních předpisech v následujícím pořadí:

1. kogentní ustanovení zákona
2. ustanovení soukromoprávní smlouvy
3. obchodní zvyklost nebo obchodní či vykládací pravidla, na které se strany výslovně odvolaly
4. dispozitivní ustanovení zákona
5. obchodní zvyklosti a vykládací pravidla⁵⁰.

Tímto tedy bylo objasněno postavení obchodních zvyklostí v rámci mezinárodních obchodních vztahů a jejich použití. Pro předejití sporu ohledně obecně zachovávaných zvyklostí v daném obchodním odvětví je v rámci práva mezinárodního obchodu vždy praktičtější učinit tyto obchodní zvyklosti součástí smlouvy, příp. součástí obchodních podmínek, na které smlouva odkazuje. Vtělením obchodních zvyklostí do samotné smlouvy je možné

---

⁵⁰ Štenglová, Plíva, Tomsa a kolektiv. Obchodní zákoník, komentář, 10. podstatně rozšířené vydání. CH BECK 2005, s. 1409.

předejít jakýmkoliv pochybnostem mezi smluvními stranami o jejich obsahu, smluvní strany si jsou těchto pravidel vědomy již při uzavírání smlouvy a zaváží se je bez dalšího dodržovat a plnit. V praxi však často nebude možné postihnout v rámci smlouvy veškerá práva a povinnosti smluvních stran, a to s ohledem na rozmanitost obchodních závazkových vztahů a rozmanitost možných situací, ke kterým v rámci obchodních vztahů může dojít a které nelze vždy předvídat. Pak, v případě absence právní úpravy na daný obchodní vztah, bude přistoupeno za podmínek stanovených právním řádem k aplikaci obchodních zvyklostí.

Obchodní zvyklosti používané v mezinárodním obchodě jsou značně rozmanité. Podle potřeb podnikatelských subjektů se rozvíjely obchodní zvyklosti podle druhů zboží a jednotlivých obchodních míst, přičemž výsledkem tohoto procesu jsou často samostatná úprava pro jednotlivá odvětví obchodu, které zohledňují specifika obchodování s jednotlivými druhy zboží. Takto existující obchodní zvyklosti jsou v dnešní době vydávány v písemné podobě ve většině případů některou z mezinárodních organizací nebo alespoň některou z autorit v daném oboru a v obchodním styku se s nimi setkáváme v ustanoveních soukromoprávních smluv, ve kterých smluvní strany sjednávají jejich použití pro případy výslovně neupravené v textu smlouvy.

Evropská hospodářská komise OSN tak vydala řadu standardních obchodních podmínek, vzorů smluv a jiných dokumentů, ze kterých uvádím např.: Všeobecné podmínky pro vývozní dodávky zařízení a strojů č. 188, Všeobecné podmínky pro montáž zařízení a strojů v zahraničí č. 574D, Všeobecné podmínky pro vývoz a dovoz pevných paliv COAL (Cond. Sales) 16, Návod pro sestavování kontraktů o mezinárodním převodu know how ve strojírenském průmyslu TrtADE/222 (Rev. 173-II-E-13), Návod pro sestavování kontraktů o dodávce velkých investičních celků ECE/TrADE/117⁵¹.

---

⁵¹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11 vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 1399.

Je však pravdou, že stejně označené dokumenty jsou vydávány i např. sdruženími výrobců různých průmyslových výrobků (např. ve strojírenském, chemickém aj. průmyslu), kteří vystupují v pozici prodávajících, a to zejména na ochranu jejich práv ze soukromoprávních vztahů. Na takové dokumenty je posléze ve smlouvách odkazováno, čímž jsou ustanovení takových zvyklostí vtělována do obsahu smluvního ujednání.

Do této kategorie bývají někdy zařazována i unifikovaná vykládací pravidla, která definují množství pojmů používaných v mezinárodním obchodě. Smluvní strany musí taková pravidla souhlasným projevem vůle učinit součástí smlouvy. Nejdůležitějšími a nejpoužívanějšími vykládacími pravidly jsou INCOTERMS 2000, o nichž bylo pojednáno v kapitole 1.6 této práce.

3.2.2. Úřední povolení

Ustanovení § 731 stanoví, že dlužník je povinen řádně požádat o vývozní povolení, průvozní povolení nebo jiné úřední povolení, které se vyžaduje pro splnění jeho závazku v místě plnění a věřitel je povinen požádat o dovozní povolení nebo jiné úřední povolení, které se vyžaduje pro přijetí plnění ve stanoveném místě plnění. Z tohoto ustanovení vyplývá, že oba účastníci smluvního vztahu jsou povinni získat veškerá povolení pro splnění závazku ve svém státě. Povinnost získat úřední povolení je mezi účastníky smluvního vztahu rozložena a zatěžuje oba účastníky zpravidla stejným dílem.

Povinnost zajistit potřebná povolení vzniká, pokud výše uvedená povolení jsou vyžadována v době plnění bez ohledu na to, zda byla vyžadována již v době uzavření smlouvy. Jak věřitel tak dlužník nesou plnou odpovědnost za nesplnění závazku z důvodu neúspěšné žádosti o udělení povolení a jsou povinni nahradit druhé straně škodu způsobenou nesplněním tohoto závazku, protože nezajištění potřebných povolení má za následek nemožnost plnění. Tato odpovědnost nenastane v případě, že:

- smlouva byla uzavřena s odkládací podmínkou udělení povolení,
- smlouva byla uzavřena s rozvazovací podmínkou neudělení povolení;

- smluví strany se výslovně odchýlily od dispozitivního ustanovení § 736 obchodního zákoníku („za okolnosti vylučující odpovědnost se nepovažuje neudělení úředního povolení, o které se má požádat podle § 731“) a sjednaly, že neudělení úředního povolení je liberačním důvodem.

Vzhledem k tomu, že odpovědnost účastníků smluvního vztahu je odpovědností objektivní, obchodní zákoník výslovně vylučuje použití ust. § 47 občanského zákoníku, které odkládá účinnost smlouvy až na obdržení rozhodnutí příslušného orgánu.

Většina států vyžaduje pro dovoz či vývoz zboží zajištění určitých povolení a stanoví různé požadavky pro jejich získání. Pravidla a podmínky vydávání úředních povolení jsou součástí mezinárodního práva veřejného. Některá povolení jsou vyžadována z důvodu cenové ochrany vlastního státu před dovozem velmi levného zboží z jiných států, jiná jsou vyžadována z důvodu kontroly pohybu zboží na území státu, tzn. jeho dovozu a vývozu, další jsou vyžadována z důvodu zajištění bezpečnosti vlastního státu nebo z důvodu možnosti kontroly kvality dováženého zboží (např. v případě potravinářských výrobků).

Pro zajišťování úředních povolení pro vývoz a dovoz zboží do a z České republiky a do a z Evropské unie, byl zlomovou událostí vstup České republiky do Evropské unie, čímž povinnost zajistit převážnou většinu úředních povolení pro zahraniční obchod České republiky v rámci Evropské unie zcela odpadla. V současné době je již zahraniční obchod České republiky v rámci Evropské unie téměř volný a úřední povolení nejsou vyžadována.

3.2.3. Měna peněžního závazku a přepočítání měn

Dlužník je povinen splnit svůj peněžitý závazek v měně, v níž byl peněžitý závazek sjednán, a v této měně je rovněž případně povinen nahradit škodu, k jejíž úhradě je dlužník povinen v důsledku porušení smlouvy nebo zániku závazku.

Pro splnění závazku je tedy vždy vhodné sjednat měnu, která je stabilní a jejíž kurz nepodléhá častým výrazným výkyvům. Jestliže dlužník nemůže splnit závazek ve měně, která byla mezi smluvními stranami sjednána, protože mu v tom brání předpisy (např. devizové předpisy) státu jeho sídla nebo místa podnikání nebo jiné rozhodné právní předpisy, je povinen nahradit škodu, která věřiteli vznikne placením v jiné měně. Pokud lze určit měnu, ve které škoda vznikla, nahrazuje se v této měně, např. ve měně, ve které byly zaplaceny přepravní náklady, náklady na skladování apod., k nimž došlo v důsledku porušení povinnosti ze smlouvy⁵².

Pokud v rámci obchodních jednání nelze docílit splnění závazku ve měně, o níž víme, že je měnou stabilní, ale jsme nuceni podstoupit riziko plnění ve měně, o níž nemáme jistotu její stability, je vždy dobré učinit součástí smlouvy ujednání o měnové doložce (viz. Měnová doložka). K zabránění nežádoucích důsledků měnových opatření států byla dříve využívána zlatá doložka (zlatou doložkou se výše částky kupní ceny činí závislou na množství obsahu zlata peněžní jednotky, takže částka se mění jak směrem dolů, tak i směrem nahoru přiměřeně se změnou zlatého obsahu), která se však již v dnešní době nepoužívá. V současné době lze využít k zabránění nežádoucích důsledků způsobených výkyvy měnových kurzů doložky klouzavé (klouzavou doložkou se výše konečné kupní ceny činí závislou na změně cen výrobních vstupů, zejména pohybu cen hlavních surovin potřebných k výrobě prodávaného zboží na komoditních burzách nebo jiném organizovaném trhu odrážejícím skutečnou poptávku a nabídku dané komodity)⁵³ nebo měnové doložky (viz. 3.3.3).

V případě, že je mezi smluvními stranami sjednáno peněžité plnění v určité měně a dlužník podle smlouvy uzavřené s věřitelem nebo podle mezinárodní smlouvy či jiné právní úpravy má svůj závazek plnit v jiné měně, je pro měnový přepočít rozhodující střední kurs mezi oběma měnami platný v době,

⁵² Kučera Z., Pauknerová M., Růžička K., Zunt V. Úvod do práva mezinárodního obchodu. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2003, s. 199.

⁵³ Růžička K. Kupní smlouva se zahraničím: Zvláštní ujednání. ASPI, LIT1762CZ, 1992.

kdy se poskytuje peněžité plnění v místě stanoveném ve smlouvě, jinak v místě, kde má věřitel své sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště (ust. § 733 - přepočítání měn). Strany se mohou ve smlouvě dohodnout na jiné rozhodné době nebo na jiném měnovém kurzu.

Pro měnový přepočítání se používá kurz stanovený ústřední bankou. Vzhledem k tomu, že se pohybuje ve vztazích s mezinárodním prvkem, je vhodné sjednat konkrétně o jakou ústřední banku se jedná, např. Českou národní banku nebo jinou ústřední banku.

V případě, že se dlužník dostane s plněním svého peněžitého závazku do prodlení, je v mezinárodním obchodě obvyklé, že je na věřiteli, aby sám zvolil mezi kurzem platným v době splatnosti nebo kursem platným v den uskutečnění platby rozhodný den, který bude použit pro měnový přepočítání.

3.2.4. Obvyklá cena nebo úplata

Obchodní zákoník na řadě míst stanoví, že v případě, že nebyla mezi smluvními stranami sjednána cena nebo úplata, je pro výši peněžitého závazku rozhodující cena nebo úplata obvyklá. Obvyklou cenou nebo úplatou se rozumí cena nebo úplata, která se obvykle hradí za srovnatelné zboží nebo služby v době uzavření smlouvy za obdobných obchodních podmínek. Obchodní zákoník pro vztahy s mezinárodním prvkem, toto pravidlo modifikuje a při stanovení obvyklé ceny nebo úplaty se přihlédne k cenám nebo úplatám obvyklým na mezinárodním trhu.

Pokud by při zjišťování obvyklé ceny vznikl mezi smluvními stranami rozpor a bylo by nutné stanovit obvyklou cenu nezávislým znalcem, musel by znalec vycházet především z cen komodity na burzovním trhu, obvyklých cen u srovnatelných dodavatelů či obvykle používané výše provize u zprostředkovatelských smluv.

3.2.5. Prodlení s plněním peněžitého závazku

Při prodlení s plněním peněžitého závazku se platí úroky z prodlení v téže měně, na kterou zní peněžitý závazek. Toto ustanovení vychází z akcesorické povahy úroků z prodlení k hlavnímu závazku a doplňuje povinnost dlužníka stanovenou v ust. § 732, dle kterého je dlužník v téže měně povinen nahradit škodu, k níž je zavázán při porušení smlouvy nebo zániku závazku.

Výpočet úroku z prodlení stanoví §735 ve výši o 1% vyšší než činí úroky určené podle §502 (obvyklé úroky požadované za úvěry, které poskytují banky v místě sídla dlužníka v době uzavření smlouvy). Aby nevznikly pochybnosti, jaké obvyklé úrokové míry mají být použity (zda úroky stanovené bankami při poskytování krátkodobých, střednědobých nebo dlouhodobých úvěrů), ust. §735 dále upřesňuje, že jsou rozhodné úrokové sazby stanovené bankami poskytované při úvěrech na dobu odpovídající době prodlení dlužníka ve státu, na jehož území má dlužník sídlo.

Konstrukce úroku z prodlení vychází z toho, že je sankcí za porušení platební povinnosti, který by měl dostatečně reparovat škodu, která vznikne věřiteli z důvodu neplnění povinností dlužníkem.

Smluvní strany si však mohou při prodlení s plněním peněžitého závazku sjednat kromě úroků z prodlení také smluvní pokutu, její výši a měnu, ve které má být smluvní pokuta hrazena.

3.2.6. Průměrný zisk a běžná cena

Ust. § 737 obchodního zákoníku modifikuje ustanovení týkající se obecné úpravy náhrady škody a zvláštních ustanovení o náhradě škody u kupní smlouvy pro potřeby mezinárodního obchodu, a to stanovením místa, ve kterém jsou posuzovány obecné ukazatele pro stanovení výše škody.

Při použití § 381 (obecné ustanovení o náhradě škody upravující výši ušlého zisku) se přihlíží k výši zisku zpravidla dosahovaného ve státu, kde má sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště oprávněná osoba.

Při použití § 470 (zvláštní ustanovení o náhradě škody u kupní smlouvy) je rozhodující běžná cena, která je sjednávána v místě, kde má být zboží dodáno, nebo není-li tam taková cena, běžná cena ve srovnatelném jiném místě, přičemž se vezme zřetel na rozdíl v dopravních nákladech.

Toto ustanovení má svoji logiku, když předpokládá, že straně, která utrpěla škodu by měla být škoda nahrazena podle podmínek v místě jejího sídla. Otázkou zůstává, zda taková konstrukce je opodstatněná v dnešním globalizovaném obchodě, kdy podnikatel může realizovat také nebo dokonce i výhradně svoji činnost na řadě zahraničních trzích, na kterých mohou být podmínky dosahování obvyklého zisku a běžné ceny výrazně odlišné od zisku a běžných cen v prostředí státu, kde má takový podnikatel umístěno sídlo. I z toho důvodu zřejmě zákonodárce zvolil slovní spojení, že při použití §381 „se přihlíží“ k výši zisku zpravidla dosahovanému.

3.3. Zvláštní ujednání v mezinárodním obchodu

3.3.1. Zákaz dalšího vývozu

Zákaz dalšího vývozu je písemné ujednání v kupní smlouvě, ve kterém se kupujícímu zakazuje zpětný vývoz (reexport) koupeného zboží ze stanovené oblasti. Toto ujednání se může dostat do rozporu s mezinárodním soutěžním právem, a to zejména soutěžním právem Evropského společenství, které je blíže rozvedeno v kapitole 5. upravující smlouvu o výhradním prodeji.

Pokud dojde k porušení zákazu reexportu, ať už kupujícím nebo třetí osobou, odpovídá kupující prodávajícímu za vzniklou škodu. Škodu, vzniklou prodávajícímu v důsledku reexportu zboží z daného území, je kupující povinen nahradit prodávajícímu bez ohledu na to, zda zboží vyvezl kupující sám nebo

někdo jiný, a bez ohledu na to, zda kupující zavázal potřebným způsobem další nabyvatele zboží nevyvážet.

Pro případ porušení výše uvedených povinností, tzn.

- porušení zákazu reexportu zboží ze stanovené oblasti kupujícím a
- porušení zákazu reexportu zboží ze stanovené oblasti dalším nabyvatelem (smluvním partnerem kupujícího)

lze sjednat smluvní pokutu, která je jednak dostatečnou motivací pro kupujícího splnit stanovený závazek (kupující pak k její úhradě zaváže další nabyvatele) a rovněž eliminuje povinnost prodávajícího prokazovat vznik škody v důsledku porušení zákazu reexportu a její výši, což může být často velmi složité.

Kupující, který převzal povinnost zboží nevyvážet, je povinen na vyzvání prodávajícího prokázat, kde se zboží nachází nebo že bylo spotřebováno, aniž bylo vyvezeno. V případě, že kupující je konečným spotřebitelem zboží, spočíval by takový důkaz pravděpodobně v předložení dokladů o dalším zpracování zboží nebo o jiném jeho použití. Pokud kupující dále prodává zboží dalšímu nabyvateli, měl by i dalšího nabyvatele zavázat touto povinností, aby měl nadále kontrolu nad již prodaným zbožím. Důsledkem porušení této povinnosti by byla rovněž odpovědnost kupujícího za vzniklou škodu, avšak prokazování vzniku škody, její výše a příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti a vznikem škody by bylo pro prodávajícího ještě mnohem obtížnější než v případě porušení zákazu reexportu ze strany kupujícího.

Je-li pochybné, z kterého území je zpětný vývoz zakázán, má se za to, že je to území státu, kam mělo být zboží prodávajícím podle kupní smlouvy odesláno, jinak území státu, v němž měl kupující v době dodání zboží sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště. Pro určení území státu, z něhož je zpětný vývoz zakázán, bude tedy rozhodující kupní smlouva a ujednání o přepravě zboží v ní obsažené.

3.3.2. Ujednání o omezení prodeje

Toto ujednání bývá součástí kupní smlouvy, vyžaduje písemnou formu a je závislé na platnosti kupní smlouvy, jejíž je součástí nebo v souvislosti s níž bylo smluveno. Tímto ujednáním se prodávající zavazuje, že určité zboží nebude prodávat určitému okruhu zákazníků nebo do určitého státu nebo že toto zboží bude prodávat jen v omezené míře nebo za podmínek stanovených v ujednání.

Toto ujednání je zcela jistě výhodné pro kupujícího a poskytuje kupujícímu určitou „exkluzivitu“ pro prodej zboží na daném území nebo určitému okruhu zákazníků. Takové ujednání vede ke snížení rizika pro kupujícího odstraněním či zmírněním konkurence na daném trhu. Vzhledem k tomu, že by toto ujednání v rámci obchodních vztahů mohlo být soutěžiteli zneužíváno nebo by mohlo být využíváno kupujícím s dominantním postavením na trhu na úkor malých či středních podnikatelů – prodávajících, podléhají tato ujednání kontrole a úpravě z hlediska nekalosoutěžního jednání v rámci českého právní řádu a u mezinárodního obchodu zejména v rámci předpisů Evropského společenství o soutěžním právu.

Některá tato ujednání však vyplývají z povahy práv, která jimi mají být chráněna, a proto jsou zcela přípustná a žádoucí. Jedná se zejména o práva průmyslová nebo jiná práva duševního vlastnictví.

Z tohoto principu vychází i následující kogentní ustanovení, od něžž se nejde odchýlit, které omezuje takové ujednání dobou, na kterou lze sjednat omezení prodeje. *Není-li účelem ujednání podle § 742 plnění povinností stanovené mezinárodní smlouvou nebo předcházení tomu, aby došlo k porušení práv z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, zaniká závaznost tohoto ujednání porušením smlouvy kupujícím nebo nejpozději uplynutím dvou let od dodání zboží.* Dvouleté lhůta platnosti ujednání o omezení prodeje má mimo

jiné bránit nepřiměřenému omezování soutěže na trhu. Mezinárodní smlouvou je třeba rozumět právní dokument ve smyslu mezinárodního práva veřejného⁵⁴.

3.3.3. Měnová doložka

Ustanovení o měnové doložce je upraveno v rámci mezinárodních obchodních vztahů, ale v poslední době bývá často využívána i v rámci vztahů tuzemských, a to z důvodu zajištění stability ceny. Toto ujednání je do smluv vkládáno za účelem ochrany prodávajícího proti ztrátám, které může způsobit znehodnocení měny v mezidobí mezi uskutečněním prodeje a úhradou kupní ceny.

Ust. § 744 obchodního zákoníku je interpretačním ustanovením ujednání o měnové doložce, v případě, že v rámci smluvního vztahu je sice sjednána měnová doložka, ale nejsou stanovena pravidla jejího výkladu. Pokud tedy má být součástí smluvního ujednání mezi účastníky měnová doložka, je nutné ji učinit součástí smlouvy. Pokud měnová doložka sjednaná ve smlouvě nebude obsahovat interpretační pravidla pro její použití, použije se úprava obsažená v obchodním zákoníku. Pokud tedy stanoví smlouva, že cena nebo jiný peněžitý závazek se rozumí při určitém kursu měny, v níž má být závazek plněn (zajišťovaná měna) ve vztahu k určité jiné měně (zajišťující měna), bez dalšího ujednání, upravuje obchodní zákoník pravidlo pro výklad takového ustanovení následovně: stanoví-li smlouva, že cena nebo jiný peněžitý závazek se rozumí při určitém kursu měny, v níž má být závazek plněn (zajišťovaná měna) ve vztahu k určité jiné měně (zajišťující měna), a dojde-li po uzavření smlouvy ke změně kursovního poměru obou měn, je dlužník povinen zaplatit částku sníženou nebo zvýšenou tak, aby částka v zajišťující měně zůstala nezměněná.

Není-li dále ve smlouvě stanoveno, ke kterým měnovým kursům se přihlíží, je stanovena vyvratitelná domněnka, že jsou rozhodné střední devizové kursy platné ve státu, v němž má dlužník sídlo nebo místo podnikání, popřípadě

⁵⁴ Štenglová, Pliva, Tomsa a kolektiv. Obchodní zákoník, komentář, 10. podstatně rozšířené vydání. CH BECK 2005, s. 1416.

bydliště, a to v době uzavření smlouvy a v době, kdy je peněžitý závazek plněn.

Pro zajištění se často používá nejen jedna zajišťující měna, ale i více měn, tzv. koš měn, kdy pro stanovení částky v zajišťované měně, je rozhodující průměr kursů mezi zajišťovanou měnou a zajišťujícími měnami, pokud se smluvní strany nedohodly na jiném pravidlu stanovení částky v zajišťované měně.

3.3.4. Smlouva o výhradním prodeji

Smlouva o výhradním prodeji je upravena v části III. obchodního zákoníku oddíl čtvrtý ust. § 745 – 749. Tato úprava obsahuje jen rámcovou právní úpravu, která upravuje základní náležitosti smlouvy o výhradním prodeji. Podrobnější ujednání pak bude obsahovat smlouva uzavřená mezi prodávajícím a kupujícím. Bude se jednat buď o rámcovou smlouvu o výhradním prodeji, na jejímž základě budou uzavírány jednotlivé dílčí kupní smlouvy anebo o smlouvu o výhradním prodeji, která bude již upravovat jednotlivé dodávky zboží. Dle ust. § 747 obchodního zákoníku se jednotlivé prodeje v rámci smlouvy o výhradním prodeji uskutečňují na základě samostatných kupních smluv. Část obsahu těchto smluv může být dohodnuta již ve smlouvě o výhradním prodeji. Od tohoto ustanovení se však lze odchýlit, proto je možné sjednat i jiný způsob realizace výhradního prodeje mezi smluvními stranami.

Ve smlouvě o výhradním prodeji se dodavatel zavazuje, že zboží určené ve smlouvě nebude v **určité oblasti** dodávat jiné osobě než odběrateli. Smlouva musí být uzavřena písemně a musí v ní být sjednána oblast a druh zboží, na něž se smlouva vztahuje, jinak je neplatná.

Ve smlouvě o výhradním prodeji se dodavatel zavazuje po dobu platnosti smlouvy nedodávat stanovené zboží přímo ani nepřímo (tzn. ani „přes třetí osobu“, např. přes komisionáře) nikomu jinému ve vyhrazené oblasti než odběrateli, popřípadě osobám, kterým to smlouva dovoluje. Smlouva

nezbavuje práva dodavatele provádět propagaci a průzkum trhu ve vyhrazené oblasti.

Na základě smlouvy o výhradním prodeji dodává dodavatel zboží odběrateli a ten je buď přímo spotřebovává nebo dále distribuuje. Odběratel má záruku dodavatele, že na daném území (oblasti) nebude dodavatel dodávat zboží jinému odběrateli, což může vést k eliminaci konkurenčního prostředí na daném trhu. Z tohoto důvodu nesmí být ujednání o výhradním prodeji zneužívána a smlouvy o výhradním prodeji jsou podrobeny kontrole z pohledu soutěžního práva, a to nejen národního práva České republiky, ale v rámci mezinárodního obchodu zejména úpravě soutěžního práva Evropského společenství.

Při uzavírání této smlouvy je tedy třeba respektovat předpisy, které mají zabránit omezování volné soutěže, pokud by se na výhradní prodej vztahovaly. Smlouvu o výhradním prodeji přitom nelze ztotožňovat se smlouvou o obchodním zastoupení. Při smlouvě o výhradním prodeji totiž odběratel zboží od dodavatele nakupuje a dochází k převodu vlastnického práva ke zboží ve prospěch odběratele.

Doba platnosti smlouvy

Pokud není ve smlouvě sjednána doba platnosti smlouvy, zaniká smlouva po uplynutí jednoho roku po jejím uzavření. Vyplývá-li ze smlouvy, že ji smluvní strany zamýšlely uzavřít na dobu neurčitou a nesmluvily výpovědní lhůtu, může ji kterákoli ze stran ukončit výpovědí, jež nabývá účinnosti ke konci kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž výpověď byla doručena druhé straně. Obchodní zákoník tedy stanoví podpůrné ustanovení, jestliže není ve smlouvě výslovně sjednána doba platnosti smlouvy. Pokud z ujednání ve smlouvě nevyplývá, že strany měly zájem uzavřít smlouvu na dobu neurčitou, je stanovena doba platnosti na dobu jednoho roku, poté smlouva zaniká.

Možnost odstoupení od smlouvy

Možnost odstoupení od smlouvy je upravena speciálně pro smlouvu o výhradním prodeji v ust. § 749 (*nedodržel-li odběratel časové rozvržení odběru zboží předpokládané ve smlouvě nebo odebírá-li zboží, jež je předmětem smlouvy o výhradním prodeji, od jiného dodavatele, ačkoliv mu toto právo nebylo ve smlouvě přiznáno, může dodavatel od smlouvy odstoupit, nemá však nárok na náhradu škody*) obchodního zákoníku a je vázáno na porušení povinností odběratelem, které nepředpokládá základní ustanovení smlouvy o výhradním prodeji s tím, že tyto povinnosti mohou být sjednány mezi smluvními stranami nad rámec vymezení podstatných náležitostí smlouvy o výhradním prodeji. Ve smlouvě lze upravit závazek odběratele časového rozvržení odběru zboží nebo omezení odběru od jiných dodavatelů. Prvé omezení bude přicházet v úvahu, jestliže bude uzavírání jednotlivých kupních smluv závislé na odběratelových objednávkách (návrzích na uzavření kupní smlouvy). V druhém případě by se muselo jednat o smlouvu o výhradním prodeji a výhradním nákupu. Jestliže odběratel takto omezen nebude, není možno ustanovení § 749 obchodního zákoníku aplikovat. Sankcí za porušení povinností odběratelem (povinností, jež nepředpokládá základní ustanovení o této smlouvě) je vznik práva dodavatele odstoupit od smlouvy. Právo na náhradu škody je vyloučeno⁵⁵.

Ve druhém odstavci ustanovení § 749 (*dodává-li dodavatel v rozporu se smlouvou jiným odběratelům, může odběratel odstoupit od smlouvy*) je stanovena sankce za porušení povinností ze strany dodavatele. Tato povinnost však vyplývá již ze základních ustanovení smlouvy o výhradním prodeji a obchodní zákoník ji předpokládá. Nejedná se však o podstatnou náležitost smlouvy o výhradním prodeji a ani toto ustanovení není zařazeno mezi kogentní ustanovení závazkových vztahů upravených v obchodním zákoníku, proto se smluvní strany teoreticky mohou od tohoto ustanovení odchýlit, i když by taková smluvní úprava zřejmě postrádala smysl. Pokud by tedy nebyla ve smlouvě upravena povinnost dodavatele nedodávat jiným

⁵⁵ Pelikánová, I. Kometář k zák. č. 513/1991 Sb. Zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu. § 749 odst. 1, ASPI, a.s.

odběratelům, nevzniklo by odběrateli právo odstoupit od smlouvy dle tohoto ustanovení.

Sjednání minimálního odběru

Ve smlouvě o výhradním prodeji bývá často sjednána povinnost odběratele odebrat určité minimální množství zboží za určité časové období (časové rozvržení odběru zboží předpokládané ve smlouvě lze subsumovat po sjednání minimálního odběru). Tímto způsobem dodavatel podmiňuje poskytnutí exkluzivity, aby se nezavázal k dodávání zboží na daném území pouze jedinému odběrateli bez možnosti ukončení spolupráce, pokud odběratel nebude naplňovat předpokládané odběry zboží. Nedodržení minimálních odběrů pak bývá ve smlouvě sankcionováno dvojím způsobem:

- možnost ukončit smlouvu (výpovědí smlouvy nebo odstoupením od smlouvy);
- změnou smlouvy o výhradním prodeji na smlouvy o nevýhradním prodeji (rámcovou kupní smlouvu). Ke změně může dojít automaticky nedodržením předpokládaného minimálního odběru ze strany odběratele nebo na základě oznámení dodavatele o využití této možnosti.

Součástí smlouvy o výhradním prodeji pak mohou být zcela jistě i další ujednání, která se z hlediska mezinárodního obchodu zdají praktická, vždy však bude záviset na dohodě smluvních stran. Součástí smlouvy mohou být dále ujednání o:

- marketingové propagaci zboží odběratelem na sjednaném území;
- povinnosti výběru vhodných obchodních partnerů pro další prodej;
- vyřizování reklamací zboží, aj.

Soutěžní právo Evropského společenství

Smlouvy o výhradním prodeji, ujednání o zákazu dalšího vývozu a ujednání o omezení prodeje podléhají úpravě soutěžního práva, a to nejen práva českého, ale z hlediska práva mezinárodního obchodu zejména práva Evropského společenství. Hlavními cíly soutěžního práva Evropského společenství je odstraňování překážek obchodu, posilování rozvoje jednotného trhu a volné tržní ekonomiky, a zabránění zneužívání nezávislého trhu a spekulacím. Soutěžní právo Evropského společenství je upraveno v primárních pramenech práva Evropského společenství, a to v člancích 81 až 86 Smlouvy o založení ES (SES) a rovněž v sekundárních pramenech provádějících tyto články.

V článku 81 odst. 1 a 2 SES nacházíme úpravu zákazu kartelových dohod, výjimky z těchto zákazů obsahuje článek 81 odst. 3 SES. Zákaz zneužívání dominantního postavení je upraven v článku 82 SES. Článek 83 obsahuje zmocnění k vydání prováděcích směrnic a nařízení provádějících články 81 a 82 SES, zatímco článek 84 SES obsahuje zmocnění pro členské státy, jak postupovat do doby vydání prováděcích předpisů podle článku 83 SES. Konečně článek 85 SES upravuje pověření pro Evropskou komisi a článek 86 řeší vztahy k podnikům veřejného práva⁵⁶.

Distributorské smlouvy (smlouvy o prodeji) obsahující ujednání o exkluzivitě mohou být předmětem zkoumání, zda tyto smlouvy jsou v souladu se soutěžním právem Evropského společenství. Na jedné straně smlouva o výhradním prodeji zavazuje prodávajícího nedodávat zboží v dané oblasti třetí osobě, zatímco kupující se zavazuje neprodávat konkurenční zboží. Z toho ujednání je zřejmé, že neovlivňuje pouze práva a povinnosti smluvních stran, ale i práva a povinnosti třetích osob, např. kupujících, kteří by měli zájem odebírat zboží od prodávajícího. Taková ujednání tedy neumožňují dalším subjektům účastnit se realizovaného obchodu, neboť je realizován jako výhradní. Je však možné nalézt argumenty proti tvrzení, že by takové dohody měly být v rozporu se soutěžním právem Evropského společenství.

---

⁵⁶ *Dědič, J., Čech, P.* Obchodní právo po vstupu ČR do EU, 2. vydání. Praha: Polygon, s. 305.

Je pravděpodobné, že řada smluv o výhradním prodeji, ujednání o zákazu dalšího vývozu a ujednání o omezení prodeje může svým obsahem naplňovat definici kartelu podle článku 81 odst. 1 SES, neboť na jejich základě zřejmě dochází k rozdělování trhů a tím pádem k jejich omezování. V případě, že by některá z uvedených dohod byla shledána jako zakázaná, byla by podle článku 81 odst. 2 od počátku neplatnou. Tato sankce neplatnosti vyplývá přímo ze Smlouvy o založení ES. Následkem tedy je, že zakázané dohody nejsou soudně vymahatelné a nezavazují jejich účastníky, protože se jedná o neplatnost absolutní, které se může dovolat každý.

V případě, že obchodní styk, jehož součástí by byly i zakázané dohody, nebude mít evropskou dimenzi, kterou definice kartelu podle SES výslovně vyžaduje, bude třeba aplikovat právní úpravu podle zákona o ochraně hospodářské soutěže.

3.3.5. Smlouvy o vázaných obchodech

3.3.5.1. Smlouvy závislé

Toto ustanovení obchodního zákoníku řeší ujednání smluvních stran, kdy smluvní strany mají zájem na vzájemném a zároveň podmíněném plnění (tzv. reciproční obchod, nebo-li barter) nebo na více plněních jedné strany, které však má být rovněž vzájemně závislé (tzv. juktimový obchod). Tyto závazky mohou být vzájemně sjednány a propojeny jen v případě, že je připouští soutěžní právo, a to na úrovni národní i mezinárodní (zejména právo Evropského společenství). Jedná se o provázanost obchodů, kdy se rozlišuje mezi smlouvou hlavní, která má platit pouze v případě, že je uzavřena a splněna smlouva vedlejší.

Vyplývá-li ze smlouvy nebo z okolností, za nichž byla smlouva uzavřena a jež jsou při uzavření smlouvy známy oběma stranám, že plnění z této smlouvy (hlavní smlouvy) je závislé na plnění jiné smlouvy (vedlejší smlouvy), má se za to, že plnění z vedlejší smlouvy tvoří odkládací podmínku účinnosti

smlouvy hlavní. Má-li být nebo je-li z hlavní smlouvy plněno předem, má nesplnění vedlejší smlouvy povahu podmínky rozvazovací⁵⁷.

Podmínka odkládací (na jejím splnění závisí, zda právní následky úkonu nastanou) tedy odkládá účinnost smlouvy hlavní do doby plnění z vedlejší smlouvy. Při splnění rozvazovací podmínky (na jejím splnění závisí, zda právní následky úkonu pominou) zaniká účinnost smlouvy hlavní a již poskytnuté plnění musí být smluvními stranami vráceno.

3.3.5.2.Smlouvy o vícestranných výměnných obchodech

Za vícestranné výměnné obchody se pro účely obchodního zákoníku považují obchody, při nichž uzavírá několik osob jednu smlouvu nebo několik spolu souvisejících smluv, podle nichž má dojít k vzájemnému dodání zboží mezi účastníky majícími sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území různých států, avšak kupní cena má být vyrovnána pouze mezi účastníky, kteří mají sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území téhož státu.

Vícestranné výměnné obchody (kompenzační obchody) jsou zpravidla důsledkem mezistátních platebních obtíží a devizových omezení. Podstatou vícestranného výměnného obchodu je vzájemné dodání zboží mezi stranami různých států, aniž by platby překročily hranice států⁵⁸.

Příklad: Dovozece ve státu B zaplatí kupní cenu za dovezené zboží ze státu nikoliv svému vývozci ze státu A, nýbrž vývozci jiného zboží ve svém státu B, který tak tímto způsobem dostane kupní cenu za zboží, jež dodal svému dovozci ve státu A, který kupní cenu za toto zboží zaplatí vývozci ve svém státu A, který tím pak dostane kupní cenu za zboží dodané dovozci ve státu B⁵⁹.

⁵⁷ Ust. § 750 obchodního zákoníku

⁵⁸ Štenglová, Plíva, Tomsa a kolektiv. Obchodní zákoník, komentář, 10. podstatně rozšířené vydání. CH BECK 2005, s. 1420.

⁵⁹ Kučera Z., Pauknerová M., Růžička K., Zunt V. Úvod do práva mezinárodního obchodu. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2003, s. 247.

Kompenzační obchody jsou tak ekonomicky komplikované a odvislé od spolupráce s důvěryhodnými obchodními partnery ze stejného státu, a to s ohledem na vzájemná práva a povinnosti účastníků ze stejného státu, že v praxi se v dnešní době téměř nevyužívá. Důvodem nevyužívání kompenzačních obchodů je pravděpodobně i současná politika mezinárodního obchodu vedoucí spíše k odbourávání jakýchkoliv omezení mezinárodního obchodu než vytváření devizových omezení.

Vztahy vznikající z vícestranných výměnných obchodů se řídí podle ustanovení o smlouvě kupní. Každý z účastníků má nárok na plnění smlouvou mu určené podle ustanovení o smlouvách ve prospěch třetího. Účastníci však nemohou smlouvu zrušit nebo změnit bez souhlasu účastníka, jemuž je plnění dotčené zrušením nebo změnou určeno.

Žádný z účastníků vícestranného výměnného obchodu z jednoho státu nemůže odkládat dodání zboží vůči účastníku, který má sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území jiného státu, jen proto, že mu nesplnil jiný účastník, který má s ním sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území téhož státu.

Ust. § 754 obchodního zákoníku upravuje solidární ručení účastníků vícestranného výměnného obchodu. Účastníci vícestranného výměnného obchodu, kteří mají sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území téhož státu, ručí společně a nerozdílně za splnění závazku každého z nich vůči účastníkům, kteří mají sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště na území jiného státu. Účastník kompenzačního obchodu, který nedostal plnění, na něž má nárok, může proti jinému z účastníků z druhého státu, v němž má sídlo (bydliště) dlužník, požadovat toto plnění jako proti ručiteli. Společné a nerozdílné ručení účastníků z jednoho státu tak vzniká přímo ze zákona.

Z výše uvedených ustanovení vyplývá, že účastníci vícestranného výměnného obchodu z jednoho státu jsou jakoby jednou stranou obchodu a nevztahují se na ně ustanovení obchodního zákoníku upravující vícestranné výměnné

obchody s mezinárodním prvkem, neboť je pravidlem, že právní spory mezi stranami jednoho státu lze snáze vyřešit.

V zájmu právní jistoty účastníků vícestranného výměnného obchodu je v ust. § 755 obchodního zákoníku výrazně omezena možnost odstoupit od smlouvy, neboť v případě plnění účastníka jedné ze smluv je obvykle důvodem plnění ostatních závazků. Účastník vícestranného výměnného obchodu proto může odstoupit od smlouvy při prodlení některého z ostatních účastníků, jestliže některý jiný účastník již splnil svůj závazek, jen za podmínky, že nahradí škodu způsobenou odstoupením od smlouvy účastníku, který již splnil svůj závazek.

4. Kupní smlouva v rámci práva mezinárodního obchodu

4.1. Unifikace úpravy mezinárodní kupní smlouvy

Jak již bylo zmíněno v předcházejících kapitolách, objevovaly se četné snahy o unifikaci přímých norem práva mezinárodního obchodu, které vedly k přijetí právně závazných mezinárodních úmluv nebo jiných obecně uznávaných mezinárodních dokumentů. Nejvýznamnější úspěchy o unifikaci práva mezinárodního obchodu lze spatřovat v oblasti snahy o jednotnou právní úpravu kupní smlouvy.

První snahy o unifikaci ustanovení upravující kupní smlouvu lze spojovat s **Mezinárodním institutem pro sjednocení soukromého práva (UNIDROIT)** zřízeným v roce 1928. Jedním z prvních úkolů tohoto institutu na poli práva mezinárodního obchodu bylo sjednocení práva regulujícího kupní smlouvu. V roce 1936 byl pod výrazným vlivem skandinávského práva vypracován návrh textu, který rozlišoval koupi zboží na obchodní a neobchodní, celkově vycházel z praxe a jeho jednotlivá ustanovení byla více praktická než doktrinární. I přes velký úspěch, který tento projekt měl v oblasti mezinárodního práva soukromého, nestal se návrh platnou mezinárodní smlouvou⁶⁰.

Po druhé světové válce v roce 1951 zahájil UNIDROIT práce na přípravě unifikované právní úpravy kupní smlouvy, které byly dokončeny předložením kompletních návrhů mezinárodních smluv v roce 1964. Hlavní úlohu při vytváření návrhů těchto úmluv sehrály západoevropské státy, které byly kritizovány ze strany socialistických států a států s méně rozvinutým ekonomickým systémem z toho důvodu, že návrhy nehájí zájmy mimoevropských států. Tyto návrhy však byly přijaty v rámci **Haagské konference mezinárodního práva soukromého** konané v Nizozemí⁶¹. Jednalo se o:

⁶⁰ Rozehnalová, N. Právo mezinárodního obchodu. Praha: ASPI, a.s., 2006, s. 248.

⁶¹ Folsom R., Gordon M., Spanogle J. International Business Transaction. West Publishing Co., St. Paul, Minnessotta, 1996, s. 44.

- Konvenci o jednotném zákonu upravující mezinárodní koupi (1.7.1964), k níž přistoupilo 8 států;
- Konvenci o jednotném zákonu upravující uzavírání smluv o mezinárodní koupi zboží (1.7.1964)⁶², k níž přistoupilo 7 států.

Obě úmluvy prošly po jejich přijetí složitým ratifikačním procesem a vstoupily v platnost až v roce 1972. K úmluvám však přistoupilo velmi málo států, což vedlo k tomu, že se nadále vytvářely snahy o jednotnou úpravu kupní smlouvy na poli mezinárodního práva, a to v rámci **Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo UNCITRAL** (dále též jen „Komise UNCITRAL“), na jejíž půdě se objevily první snahy o unifikaci kupní smlouvy již v roce 1968, a to zejména s ohledem na námítky několika států (mimo jiné Spojených států amerických) vůči ustanovením Haagských úmluv.

Komise UNCITRAL byla založena Rezolucí Valného shromáždění OSN ze dne 17.12.1966⁶³ za účelem unifikace právních norem v oblasti práva mezinárodního obchodu. Na prvním zasedání Komise v roce 1968 byly stanoveny podrobnější okruhy otázek, které měly být zpracovány za účelem přijetí jednotné mezinárodní úpravy kupní smlouvy. První návrh pracovní skupiny Komise UNCITRAL byl předložen v roce 1976 (tzv. Ženevský návrh), který byl poté na 11. plenárním zasedání Komise UNCITRAL přijat spolu s navrženými změnami. Tento text návrhu (tzv. Newyorský návrh), spolu s podrobným komentářem vypracovaným sekretariátem OSN, byl podkladem jednání Diplomatické konference svolané v souladu s usnesením Valného shromáždění OSN č. 33/93. Diplomatická konference se konala na základě pozvání vlády Rakouska ve dnech 10.3.-11.4. 1980 ve Vídni. Na této konferenci byl přijat konečný text Úmluvy OSN o mezinárodní koupi zboží (Viedeň, 1980), která představuje jednotnou mezinárodní úpravu kupní smlouvy s nejširší působností.

⁶² Kanda A. Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (s komentářem). PP Agency, 1995, s. 5.

⁶³ internetový portál ministerstva průmyslu a obchodu www.mpo.cz

Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží (dále též jen „**Vídeňská úmluva**“) byla přijata Komisí UNCITRAL jako jeden z jejích nejvýznamnějších dokumentů na poli práva mezinárodního obchodu. Dalším dokumentem, který vzešel z práce Komise UNCITRAL a který je významný z hlediska práva mezinárodního obchodu je **Úmluva OSN o promlčení v mezinárodní koupi zboží** (New York, 1974).

Proto, aby Vídeňská úmluva vstoupila v platnost, bylo nutné její přijetí a ratifikace alespoň deseti státy. Na základě čl. 99 tak Vídeňská úmluva vstoupila v platnost dne 1.1.1988, tj. prvního dne měsíce následujícího po uplynutí dvanácti měsíců ode dne uložení desáté listiny o ratifikaci, přijetí, schválení nebo přístupu jednotlivých smluvních států. Jako první smluvní státy k Vídeňské úmluvě přistoupily Argentina, Čínská lidová republika, Egypt, Francie, Itálie, SFRJ, Lesoto, Maďarská republika, Spojené státy americké, Sýrie, Zambie.

V současné době již přistoupilo k Vídeňské úmluvě celkem 63 států, mezi jinými i Česká republika, což vypovídá o jejím významu z hlediska práva mezinárodního obchodu. Na území 63 smluvních států Vídeňské úmluvy, které tvoří téměř dvě třetiny celosvětového obchodu, se uplatňují zcela odlišné právní systémy. Tyto státy mají velmi rozdílné ekonomiky na odlišné úrovni. Jedním z důvodů přijetí Vídeňské úmluvy tak širokým spektrem smluvních států bylo to, že Vídeňská úmluva užívá neutrální terminologii (tvůrci Vídeňské úmluvy věnovali speciální úsilí tomu, aby se vyhnuli používání terminologie typické pro právní tradice států, jež disponují bohatou právní literaturou a systémem přijatých precedentů, kterou by nebylo možné aplikovat na zcela odlišné právní tradice) a vyzdvihuje obecné právní principy, na nichž by měl mezinárodní obchod spočívat a které by měly být vždy zachovávány. Jedná se zejména o ochranu dobré víry, aplikaci zachovávaných obchodních zvyklostí a dodržování obchodní praxe zavedené mezi smluvními stranami⁶⁴.

⁶⁴ www.uncitral.org, Introduction to the digest case law on the United Nations Sales Convention.

4.2. Vídeňská úmluva

Vídeňská úmluva obsahuje hmotné právní normy, které jsou přímo aplikovatelné na kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku, pokud se Vídeňská úmluva za podmínek v ní stanovených na sjednané kupní smlouvy vztahuje, a to i s ohledem na upravené výjimky z aplikace Vídeňské úmluvy.

Vídeňská úmluva se skládá ze 101 článků, které jsou rozděleny do čtyř částí.

- část I. (čl. 1 až 13) obsahuje vymezení předmětu úpravy a obecná ustanovení společná pro celou Vídeňskou úmluvu;
- část II. (čl. 14 až 24) se zabývá problematikou uzavírání mezinárodní kupní smlouvy a jejích náležitostí;
- část III., která tvoří vlastní jádro Vídeňské úmluvy, se dělí do čtyř kapitol a obsahuje ustanovení o právech a povinnostech prodávajícího a kupujícího, které vznikají na základě uzavření mezinárodní kupní smlouvy a jejího porušení⁶⁵;
- část IV. obsahuje závěrečná ustanovení, z nichž mimořádný význam mají zejména ustanovení umožňující smluvním státům přijetí výhrad k aplikaci Vídeňské úmluvy při přistoupení smluvního státu k Vídeňské úmluvě, což značnou měrou přispělo k přijetí Vídeňské úmluvy tak velkým počtem států.

Vídeňská úmluva umožňuje přijetí stanovených výhrad, tzn. výjimek k aplikaci Vídeňské úmluvy jako celku, příp. pouze části dle typu výhrady. Přistoupení k Vídeňské úmluvě spolu s některou výhradou stanovenou níže, vylučuje pro přistupující stát aplikaci Vídeňské úmluvy v rozsahu specifikovaném ve výhradě. Dle článku 98 mohou přistupující státy přijmout následující výhrady k aplikaci Vídeňské úmluvy:

---

⁶⁵ Kanda A. Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (s komentářem). PP Agency, 1995, s. 6.

- článek 92 – výhrada k použití části II. nebo části III. (v případě přijetí této výhrady vůči aplikaci Vídeňské úmluvy, se stát, který takovou výhradu učinil, nepovažuje ohledně obsahu úpravy obsažené v části II. nebo III. za smluvní stát Vídeňské úmluvy);
- článek 93 – výhrada učiněná směrem k teritoriu státu (možnost výhrady použití pouze na část území daného státu, pokud se přistupující stát dělí na více územních jednotek, na jejichž území platí ve věcech upravených Vídeňskou úmluvou různá právní úprava);
- článek 94 – výhrada učiněná z důvodu podobnosti právních úprav kupní smlouvy v právních řádech smluvních států. Tato výhrada umožňuje, aby smluvní stát kdykoli oznámil deponitáři úmluvy (generálnímu tajemníkovi OSN), že její úprava se nevztahuje na vztahy jeho subjektů se subjekty z jiného státu, jestliže oba tyto státy mají shodnou nebo velmi podobnou úpravu týkající se kupní smlouvy a promlčení práv s ní souvisejících. Tuto výhradu mohou učinit oba smluvní státy nebo jeden z nich;
- článek 95 – výhrada učiněná k typu aplikace úmluvy (tuto výhradu přijala Česká republika). Na základě této výhrady může kterýkoliv přistupující stát prohlásit, že sice přistupuje k Vídeňské úmluvě, ale nebude vázán ustanovením čl. 1 odst. 1 písm. b) Vídeňské úmluvy (viz níže).

4.3. Postavení Vídeňské úmluvy v českém právním řádu

Vídeňská úmluva byla uveřejněna ve Sbírce zákonů v Československé federativní republice sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 160/1991 Sb. a vstoupila v platnost 1.4.1991 s výhradou k čl. 1 odst. 1 písm. b). Česká republika se k nástupnictví přihlásila 30. září 1993 a Slovenská republika 28. května 1993, obě s účinností k 1.1.1993⁶⁶. Tak se zařadila Česká republika mezi v té době již 43 smluvních států Vídeňské úmluvy.

⁶⁶ *Weinhold, D.*: Vztah obchodního zákoníku k Úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (Vídeňská konvence). ASPI, Právní rádce 5/1994, s. 7.

Pro zodpovězení otázky, jaké postavení má Vídeňská úmluva v rámci českého právního řádu, je nutné nahlédnout do tří právních předpisů, a to do samotného právního základu České republiky, tzn. ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, do obchodního zákoníku a do Římské úmluvy.

- **čl. 10 Ústavy České republiky**

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Vídeňská úmluva byla ratifikována ČSFR a následně vyhlášena ve Sbírce zákonů, čímž se v souladu s Ústavou stala součástí československého právního řádu. Po rozdělení ČSFR na Českou a Slovenskou republiku vstoupila Česká republika do práv a závazků bývalé ČSFR, tzn. mimo jiné i do práv a závazků vyplývajících z Vídeňské úmluvy s účinností ke dni 1.1.1993. Vídeňská úmluva je tedy součástí českého právního řádu a má přednost před zákonem, tzn. v rámci obchodních vztahů mimo jiné před obchodním zákoníkem.

- **ust. § 756 obchodního zákoníku**

Ustanovení obchodního zákoníku se použije, jestliže mezinárodní smlouva, která je pro Českou republiku závazná a byla uveřejněna ve Sbírce zákonů, neobsahuje odlišnou úpravu.

Vzhledem k tomu, že Vídeňská úmluva obsahuje ucelenou úpravu kupní smlouvy v rámci mezinárodních obchodních vztahů, použije se na obchodní vztahy s mezinárodním prvkem před ustanoveními obchodního zákoníku úprava kupní smlouvy obsažená ve Vídeňské úmluvě.

- **čl. 21 Římské úmluvy**

Touto úmluvou není dotčeno použití mezinárodních úmluv, jejichž smluvní stranou smluvní stát je nebo se jí stane.

Toto ustanovení uvádí, že Římskou úmluvou není dotčeno použití jiných mezinárodních úmluv, stávajících nebo budoucích, kterých se smluvní stát Římské úmluvy stane smluvní stranou, např. mezinárodní úmluvy vztahující se k přepravě. Toto ustanovení tedy umožňuje přijetí podrobnější mezinárodní právní úpravy na základě a v intencích Římské úmluvy⁶⁷. Mezinárodní úmluvy, které má na mysli článek 21 Římské úmluvy, jsou jak úmluvy unifikující právo kolizní, tak úmluvy unifikující právo hmotné. Použití Vídeňské úmluvy má přednost před použitím kolizních ustanovení Římské úmluvy, neboť Vídeňská úmluva obsahuje přímé normy, které mají vždy přednost před kolizní úpravou.

Pokud Vídeňská úmluva nebude obsahovat právní úpravu určité otázky, bude se daná otázka řešit dle obecných zásad, na nichž Vídeňská úmluva spočívá a pokud taková zásada bude chybět, dle ustanovení právního řádu rozhodného podle ustanovení mezinárodního práva soukromého. V případě, že bude dle mezinárodního práva soukromého určeno jako právo rozhodné právo české, bude na daný smluvní vztah aplikován obchodní zákoník a v jeho rámci podrobná úprava kupní smlouvy obsažená v ust. § 409 – 475 obchodního zákoníku.

4.4. Předmět úpravy Vídeňské úmluvy

Vídeňská úmluva dle článku 1 odst. 1 upravuje *smlouvy o koupi zboží mezi stranami, které mají místa podnikání v různých státech:*

- a) *jestliže tyto státy jsou smluvními státy.* Pro splnění této podmínky je nutné, aby oba státy, na jejichž území mají účastníci smluvního vztahu místo podnikání, byly smluvními stranami Vídeňské úmluvy. Lze tedy konstatovat, že toto ustanovení má povahu jednostranné kolizní normy, která sama určuje okruh použitelnosti Vídeňské úmluvy⁶⁸; nebo

⁶⁷ Zpráva *Giuliano – Lagarde*.

⁶⁸ *Kanda, A.* Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží a náš právní řád, 2. Obecná charakteristika. *Právník*, 1/1997, s. 2.

b) *jestliže podle ustanovení mezinárodního práva soukromého se má použít právního řádu některého smluvního státu.* Toto ustanovení upravuje použití Vídeňské úmluvy, jestliže se na základě kolizního ustanovení mezinárodního práva soukromého použije právního řádu státu, jež je smluvní stranou Vídeňské úmluvy. Dle tohoto ustanovení tedy není nutné, aby oba státy, na jejichž území mají účastníci smluvního vztahu místo podnikání, byly stranou Vídeňské úmluvy. Dokonce může nastat případ, kdy ani jeden z účastníků smluvního vztahu nebude mít místo podnikání na území smluvního státu Vídeňské úmluvy a přesto dojde k aplikaci Vídeňské úmluvy. Přijetí tohoto čl. 1 písm. b) Vídeňské úmluvy předcházely bohaté diskuse. Jak vyplývá z protokolu o jednání Diplomatické konference ve Vídni v roce 1980, řada států namítala komplikovanost spojenou s aplikací tohoto ustanovení a byla to zejména delegace SRN, která navrhovala jeho vyškrtnutí. Československá delegace tehdy zase poukazovala na obtíže spojené s aplikací čl. 1 písm. b) Vídeňské úmluvy v těch státech, které mají zvláštní zákony, upravující výlučně vztahy vznikající v mezinárodním obchodním styku, jako měla např. ČSSR v podobě zákoníku mezinárodního obchodu. Byla to právě československá delegace, která na Diplomatické konferenci navrhla možnost učinit výhradu, dle které by měl smluvní stát právo při ratifikaci nebo přistoupení k Vídeňské úmluvě omezit její použitelnost na případy, kdy státy kupní smlouvy mají místo podnikání ve smluvních státech, tedy v podstatě na okruh použitelnosti vymezený v ust. čl. 1 písm. a)⁶⁹. Čl. 95 Vídeňské úmluvy tak umožňuje učinit výhradu k aplikaci tohoto ustanovení. Této možnosti využily Spojené státy americké, Čínská lidová republika, Česká republika a Slovenská republika. Spojené státy americké učinily tuto výhradu z důvodu, že mají zvláštní úpravu mezinárodních obchodních vztahů upravenou v Uniform Commercial Code a z obdobného důvodu tuto výhradu učinila i Československá federativní republika, neboť v době přistoupení k Vídeňské úmluvě na našem území platil zák. č. 101/1963 o právních vztazích

⁶⁹ Kanda, A. Vídeňská úmluva o mezinárodní koupí zboží a náš právní řád, 2. Obecná charakteristika. Právník, 1/1997, s. 2.

v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu), který rovněž obsahoval speciální úpravu právních vztahů vznikajících v mezinárodním obchodním styku. Při rozdělení Československé federativní republiky se oba státy, tzn. jak Slovenská republika, tak i Česká republika, přihlásily k nástupnictví včetně učiněné výhrady. Vídeňská úmluva se tak při její aplikaci na území České republiky použije na smlouvy o mezinárodní koupí zboží pouze v případě, že obě strany smluvního vztahu mají místo podnikání na území státu, který je smluvní stranou Vídeňské úmluvy.

Dále Vídeňská úmluva v článku 1 odst. 2 vymezuje případy, na něž se Vídeňská úmluva neaplikuje. *Ke skutečnosti, že strany mají místa podnikání v různých státech se nepřihlíží, jestliže tato skutečnost nevyplývá buď ze smlouvy nebo z jednání mezi stranami nebo z informací poskytnutých stranami kdykoli do uzavření smlouvy nebo při jejím uzavření.* Pokud tedy při uzavírání smluvního vztahu z žádné okolnosti nevyplývá, že účastníci mají místa podnikání v různých státech, je chráněna důvěra smluvních stran, příp. jedné smluvní strany, v to, že se jedná o vnitrostátní obchod, a k použití Vídeňské úmluvy na daný smluvní vztah nedojde. Pro aplikaci Vídeňské úmluvy tedy není důležitá státní příslušnost účastníků smluvního vztahu, ale pouze místo podnikání, příp. sídlo.

Vedle výše uvedených způsobů aplikace Vídeňské úmluvy, je možné s využitím principu smluvní svobody odkázat v rámci smluvního ujednání na použití Vídeňské úmluvy jako celku, příp. její části. Na Vídeňskou úmluvu tak bude nahlíženo jako na jakékoliv jiné obchodní podmínky, které smluvní strany učinily součástí smluvního ujednání.

Smluvní strany mají rovněž právo vyloučit použití Vídeňské úmluvy jako celku, příp. pouze části, nebo účinky ustanovení Vídeňské úmluvy změnit (článek 6). Toto oprávnění má jedinou výjimku k aplikaci ustanovení článku 12 Vídeňské úmluvy, jehož použití vyloučit nelze. Článek 12 obsahuje ustanovení o nutnosti dodržet u stanovených právních úkonů písemnou formu, pokud je písemná forma nutná k platnosti právních úkonů na území státu, který

učinil prohlášení dle článku 96 Vídeňské úmluvy (smluvní stát, jehož právní předpisy vyžadují, aby smlouva o koupi zboží byla uzavřena nebo prokazována písemně, může učinit prohlášení, že veškeré smlouvy o koupi zboží, které uzavře strana mající místo podnikání na území tohoto státu, musí mít písemnou formu a ustanovení Vídeňské úmluvy upravující jiné formy uzavření smlouvy o koupi zboží se nepoužijí). V návaznosti na článek 12 je tedy nutné zkoumat, zda smluvní stát, na jehož území má druhá smluvní strana místo podnikání, neučinil takové prohlášení. Takové prohlášení lze učinit kdykoliv, a to i po přistoupení daného státu k Vídeňské úmluvě. V současné době však žádný ze smluvních států Vídeňské úmluvy prohlášení dle čl. 96 Vídeňské úmluvy neučinil.

Článek 6 tedy umožňuje účastníkům smluvního vztahu svobodnou volbu aplikace Vídeňské úmluvy a je tak výrazem základní zásady, na které je postaveno smluvní právo, a to zásady smluvní svobody. Toto ustanovení má stěžejní význam, neboť nepřímo kvantifikuje povahu ustanovení Vídeňské úmluvy, a to jako ustanovení dispozitivní, od nichž se lze dohodou smluvních stran odchýlit.

4.5. Obecná ustanovení Vídeňské úmluvy

4.5.1. Vymezení kupní smlouvy

Vídeňská úmluva neobsahuje pozitivní vymezení kupní smlouvy, ale vymezení negativní. Vídeňská úmluva tedy výslovně uvádí, které druhy smluv nepodléhají úpravě Vídeňské úmluvy. Článek 2 výslovně vylučuje z aplikace Vídeňské úmluvy kupní smlouvy týkající se určité specifické koupě nebo určitého specifického zboží (zboží kupované pro osobní potřebu, pro potřebu rodiny nebo domácnosti, kupní smlouvy uzavírané na dražbách nebo při výkonu rozhodnutí nebo podle rozhodnutí soudu, koupě cenných papírů nebo peněz, lodí, člunů, vznášedel nebo letadel a elektrické energie).

Dále je součástí Vídeňské úmluvy ustanovení, které stanoví kritéria pro určení typu smlouvy, jejímž předmětem je spolu s dodáním zboží i dodávka práce

nebo služeb, a typu smlouvy, jejímž předmětem je sice dodávka zboží, ale smlouva obsahuje závazek kupujícího dodat prodávajícímu materiál pro zhotovení zboží⁷⁰. Z aplikace Vídeňské úmluvy jsou tak vyloučeny smlouvy o dílo. Vídeňská úmluva v článku 3 uvádí rozlišující kritéria mezi smlouvou kupní a smlouvou o dílo následovně:

- *za smlouvy o koupi zboží se považují smlouvy o dodávce zboží, které má být teprve vyrobeno nebo vyhotoveno, ledaže se strana, která zboží objednává, zaváže dodat podstatnou část věcí nutných pro výrobu zboží nebo jeho zhotovení. V takovém případě by se již jednalo o smlouvu o dílo, na jejíž ustanovení nelze Vídeňskou úmluvu aplikovat. Vídeňská úmluva tak mnohdy odlišně od národních právních řádů smluvních států považuje za smlouvy kupní i smlouvy o koupi zboží, které má být teprve vyrobeno nebo zhotoveno, pokud se však kupující nezaváže dodat podstatnou část věcí nutných pro výrobu zboží. Kvalifikace „podstatné části věcí“ bude vždy záviset na posouzení okolností konkrétního případu. Maďarský rozhodčí soud ve svém rozhodnutí sp. zn. VB/94131 ze dne 5.12.1995 dospěl k závěru, že na posouzení podstatných částí věcí bude nutné aplikovat čistě kvantitativní hledisko, tzn. zda věci dodané kupujícím tvoří podstatnou část věcí nutných pro výrobu zboží. V tomto případě se jednalo o dodávku kontejnerů, pro jejichž výrobu dodával kupující železo a některé součásti nutné pro výrobu kontejnerů v celkové hodnotě 23.000,- sA na výrobu 12 kontejnerů, tzn. v průměru méně než 2.000,- na kontejner. Průměrná cena prodávaného kontejneru se pohybovala od 12.000,- sA do 20.000,- sA. Z tohoto vyplývá, že nelze považovat věci dodávané kupujícím za podstatnou část věcí, a to i když u některých kontejnerů se jednalo o dodání dražších věcí, avšak smlouvu je nutno chápat jako celek a nelze na určitou část kupní smlouvy použití Vídeňské úmluvy vyloučit⁷¹.*

⁷⁰ Bridge, M. The International Sale of Goods, Law and Practice. Oxford University Press, New York, 1999, s. 46.

⁷¹ <http://www.cisg.law.pace.edu/cases/951205.html>

Další velmi zajímavý případ ohledně aplikace Vídeňské úmluvy týkající se rozlišení kupní smlouvy a smlouvy o dílo byl řešen v rámci otázky, zda lze za podstatnou část věcí nutných pro výrobu zboží nebo jeho zhotovení považovat poskytnutí instrukcí nebo vzorku (předlohy), které kupující předá prodávajícímu a tímto způsobem specifikuje zboží. Tato otázka je řešena v soudní praxi odlišně. Francouzský odvolací soud v Chambére dne 25.5.1993 dospěl ve sporu mezi italským kupujícím, který si objednal u francouzské společnosti dodání adaptérů, k závěru, že *objednání a zhotovení zboží na základě designu předaného kupujícím a dle požadavků na kvalitu stanovených kupujícím nelze považovat za kupní smlouvu dle Vídeňské úmluvy*⁷². Oproti tomu švýcarský spolkový soud v Zurichu se přiklonil ve svém rozhodnutí ze dne 10.2.1999 k opačnému závěru, kdy rozhodl, že *i když italský kupující předal švýcarskému prodávajícímu materiály obsahující umělecký obsah katalogu, který měl prodávající dodat kupujícímu, nejednalo se o předání podstatné části věcí nutných pro výrobu zboží, neboť bylo na prodávajícím, aby rozhodl o použití materiálu na výrobu katalogu a zajištění jeho tisku. Z tohoto důvodu tedy dojde k aplikaci Vídeňské úmluvy, neboť Vídeňská úmluva obsahuje určující právní úpravu pro daný smluvní vztah*⁷³. Domnívám se, že předání specifikace zboží, vzorku nebo předlohy nelze považovat ze předání podstatné části věcí nutných pro výrobu zboží a tedy považovat takto uzavřenou smlouvu za smlouvu o dílo, nikoliv za smlouvu kupní. Je na kupujícím, aby zboží, které od prodávajícího požaduje určitým způsobem určil a specifikoval. Pokud se jedná o běžně dostupné zboží nebo zboží určitelné např. podle katalogu, je specifikace zboží zcela určitě jednodušší než pokud se jedná o zboží speciální kvality nebo má odpovídat speciálním požadavkům kupujícího. Samotné předání vzorku nebo sdělení instrukcí specifikujících vlastnosti zboží nelze považovat za eliminující znak,

⁷² <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/wais/db/cases2/930525f1.html>

⁷³ www.uncitral.org, CLOUT case No. 331 [Handelsgericht des Kantons Zürich, Švýcarsko, 10.2.1999].

který by měl vyloučit působnost Vídeňské úmluvy na uzavřenou kupní smlouvu;

- za smlouvy o dílo se dle Vídeňské úmluvy považují smlouvy, v nichž **převažující část závazků strany, která dodává zboží, spočívá ve vykonání prací nebo poskytování služeb**. Toto ustanovení se týká případů, kdy dodávka zboží, například strojů do tovární haly, v sobě zahrnuje nejen dodávku těchto strojů, ale i jejich instalaci, příp. jejich uvedení do provozu. Pokud by objem těchto prací nebo služeb převažoval a sama dodávka strojů by představovala jen nepodstatnou část ve vztahu k dalším povinnostem prodávajícího, pak taková smlouva by nebyla považována za smlouvu kupní. Předpokladem ovšem bude, aby dodávka zboží a další závazky byly předmětem jedné smlouvy, tzn. aby byly realizovány na základě jediného právního titulu⁷⁴. Pokud by tedy mezi prodávajícím a kupujícím byly uzavírány smlouvy dvě, jedna na dodávku strojů a druhá na instalaci strojů, pak bude každá smlouva posuzována samostatně a smlouva obsahující závazek prodávajícího nainstalovat stroje se zcela jistě nebude řídit Vídeňskou úmluvou. Pro posouzení převažující části závazků se v judikatuře soudů ustálil postup ohodnocení zboží a ohodnocení práce či poskytnuté služby. Jestliže hodnota poskytnuté služby nebo práce převažuje nad hodnotou zboží, tzn. činí více než 50 % v celkovém součtu, pak taková smlouva nebude podřízena Vídeňské úmluvě. Soudní judikatura však tento závěr ještě rozšířila s tím, že není možné posuzovat smluvní vztahy pouze na základě prostého vyčíslení jednotlivých hodnot, ale je nutné vzít v úvahu i další okolnosti posuzovaného případu a sledovaný záměr smluvních stran při realizaci obchodní transakce⁷⁵.

Vídeňská úmluva se tedy vztahuje pouze na smlouvy kupní, nikoliv smlouvy o dílo. Rozlišení mezi kupní smlouvou a smlouvou o dílo je velmi podstatné, neboť pokud bude učiněn závěr, že se jedná o smlouvu o dílo, nikoliv o

⁷⁴ Kanda A. Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží). Linde Praha a.s. 1999, s. 20.

⁷⁵ <http://www.uncitral.org>, výklad k článku 3 Vídeňské úmluvy.

smlouvu kupní, nebude Vídeňská úmluva aplikována a na smlouvu o dílo bude aplikován právní řád státu, jež bude určen na základě kolizních pravidel mezinárodního práva soukromého. Otázku, zda tedy uzavíraná smlouva spadá pod úpravu Vídeňské úmluvy je třeba řešit již při uzavírání smluvního vztahu a pokud by vyvstaly jakékoliv pochybnosti o aplikaci Vídeňské úmluvy, bude vhodnější učinit volbu práva, a to nejlépe volbu právního řádu, jehož součástí je Vídeňská úmluva, příp. se seznámit s právním řádem státu, který by měl na základě kolizních ustanovení mezinárodního práva soukromého na daný smluvní vztah aplikován. Volbou práva pak bude nastolena jistota, že na předmětnou smlouvu bude v případě sporu aplikována Vídeňská úmluva (pokud se bude jednat o smlouvu kupní), příp. právní řád státu, který byl zvolen (bude-li se jednat o smlouvu o dílo).

4.5.2. Otázky výslovně vyloučené z režimu Vídeňské úmluvy

Z režimu Vídeňské úmluvy jsou výslovně vyloučeny otázky:

- *platnosti smlouvy nebo kteréhokoliv jejího ustanovení nebo jakékoliv zvyklosti.* Vídeňská úmluva upravuje pouze otázku vzniku smlouvy, a to z hlediska její formy a existence. Otázky platnosti smlouvy a jednotlivých ujednání se řídí národním právním řádem určeným na základě kolizních ustanovení mezinárodního práva soukromého;
- *účinku, který může mít smlouva na vlastnické právo k prodávanému zboží.* Vídeňská úmluva obsahuje pouze obecnou povinnost prodávajícího převést na kupujícího vlastnické právo ke zboží, avšak z úpravy Vídeňské úmluvy jsou vyloučeny účinky smlouvy na převod vlastnického práva, okamžik převodu vlastnického práva a jiné otázky související s vlastnickým právem ke zboží, které jsou již ponechány úpravě kolizních norem mezinárodního práva soukromého;
- *odpovědnost prodávajícího za smrt nebo ublížení na zdraví způsobené zbožím kterékoliv osobě.* Škody na zboží nebo jiném majetku spadají do režimu Vídeňské úmluvy.

Jak již bylo zmíněno v článku 4.5.1. této kapitoly jsou z aplikace Vídeňské úmluvy vyloučeny určité druhy kupních smluv, které lze rozdělit do tří skupin, a to dle účelu, za jakým je koupě realizována, dle typu transakce a dle druhu zboží, které je předmětem koupě. Vídeňská úmluva se tak dle článku 2 nepoužije na koupě:

- a) *zboží kupovaného pro osobní potřebu, potřebu rodiny nebo domácnosti, ledaže prodávající před uzavřením smlouvy nebo při jejím uzavření nevěděl a ani neměl vědět, že zboží je kupováno k takovému účelu.* Není až tak podstatné skutečné použití zboží, jako úmysl kupujícího při uzavírání kupní smlouvy. Z tohoto důvodu tedy např. koupě osobního vozidla zakoupeného pro osobní potřebu nespadá pod sféru aplikace Vídeňské úmluvy. Pokud by se však jednalo o koupi fotoaparátu profesionálním fotografem za účelem jeho užití v podnikání, pak již takto uzavřená kupní smlouva spadá pod aplikaci Vídeňské úmluvy;
- b) *na dražbách.* Toto ustanovení zahrnuje, jak dražby státní, tak dražby soukromé. Uzavření kupní smlouvy na komoditní burze, pak není vyloučeno z aplikace Vídeňské úmluvy, neboť se jedná o jeden ze způsobu uzavření kupní smlouvy;
- c) *při výkonu rozhodnutí nebo podle rozhodnutí soudu;*
- d) *cenných papírů nebo peněz.* K vyloučení těchto obchodních transakcí došlo z důvodu možnosti kolize s kogentními ustanoveními národních právních řádů;
- e) *lodí, člunů, vznášedel nebo letadel.* I když jsou vyloučeny z působnosti Vídeňské úmluvy koupě lodí, člunů, vznášedel nebo letadel, spadají pod aplikaci Vídeňské úmluvy kupní smlouvy, jejichž předmětem je koupě částí lodí, člunů, vznášedel nebo letadel, a to i velmi významných částí, jako např. motorů;
- f) *elektrické energie.* Ačkoliv je z aplikace Vídeňské úmluvy vyloučena koupě elektrické energie, je Vídeňská úmluva soudy aplikována na prodej plynu, neboť plyn není v tomto ustanovení výslovně uveden⁷⁶.

⁷⁶ www.uncitral.org, výklad k článku 2 Vídeňské úmluvy.

Dále jsou z režimu Vídeňské úmluvy vyloučeny *smlouvy o dílo*, jejichž odlišení od smluv kupních bylo rozebráno v rámci článku 4.5.1. této kapitoly.

4.5.3. Zásady Vídeňské úmluvy

Otázky spadající do předmětu právní úpravy Vídeňské úmluvy, které v ní nejsou výslovně řešeny, se řeší podle obecných zásad, na nichž Vídeňská úmluva spočívá, nebo, jestliže takové zásady chybějí, podle ustanovení právního řádu rozhodného podle ustanovení mezinárodního práva soukromého.

Článek 7 odst. 2 Vídeňské úmluvy řeší problematiku interpretace Vídeňské úmluvy v případě nedostatku právní úpravy v ní obsažené. Dle tohoto ustanovení *se otázky spadající do předmětu úpravy Vídeňské úmluvy, které v ní nejsou výslovně řešeny, řeší podle obecných zásad, na nichž Vídeňská úmluva spočívá, nebo, jestliže takové zásady chybějí, podle ustanovení právního řádu rozhodného podle ustanovení mezinárodního práva soukromého*. Ustanovení o aplikaci mezinárodního práva soukromého je zcela běžné, neboť k určení rozhodného právního řádu dle mezinárodního práva soukromého dochází u ostatních smluvních typů, u nichž chybí existence jednotné mezinárodní právní úpravy. K aplikaci mezinárodního práva soukromého se však přistoupí až poté, co danou otázku nelze vyřešit dle zásad, na kterých Vídeňská úmluva spočívá. Vzhledem k tomu, že ve Vídeňské úmluvě nenalezneme ustanovení, které by definovalo její zásady či dokonce obsahovalo jejich výčet, je nutné jednotlivé zásady odvodit z jejího textu. V textu Vídeňské úmluvy lze nalézt tyto výslovně vyjádřené zásady:

- zásada dobré víry (zásada dobré víry je výslovně uvedena v článku 7 odst. 1 a lze ji obecně aplikovat na výklad Vídeňské úmluvy);
- zásada autonomie vůle smluvních stran (článek 6);
- zásada hodnocení jednání osoby objektivními kritérii (článek 8);
- vázanost zvyklostmi a známými a rozšířenými praktikami (článek 9);
- vzájemná informační povinnost smluvních stran (článek 72, 79);

- na dohodu mezi stranami nejsou kladeny žádné formální požadavky (článek 11), vyjma případů uvedených v článku 12 a 14;
- zásada plné náhrady utrpěných škod (článek 74).

Dále jsou ve Vídeňské úmluvě obsaženy následující zásady, které nejsou výslovně uvedeny, ale lze je ze znění Vídeňské úmluvy dovodit. Jedná se o:

- zásadu přiměřenosti, resp. rozumnosti, podle které strany musí vykládat prohlášení či chování jiné strany dle významu, který by jim přikládala za týchž okolností rozumná osoba v tomtéž postavení jako druhá strana (čl. 8 odst. 2);
- zásadu mírnosti, která se objevuje zejména v případě porušení smlouvy. Pokud strana ví, že hrozí porušení smlouvy, musí vynaložit přiměřené úsilí, aby zabránila škodě, která s tímto porušením smlouvy nastane či může nastat;
- zásadu spolupráce, podle které by smluvní strany měly v rámci mezinárodního obchodu spolupracovat;
- zásadu favor contractus. Zásada favor contractus znamená, že kdykoli je to možné, řešení by mělo být nalezeno a přijato ve prospěch existující smlouvy, resp. v neprospěch jejího předčasného ukončení na základě iniciativy jedné ze stran⁷⁷.

Všechny výše uvedené zásady by měly být na smluvní vztah aplikovány v případě, že Vídeňská úmluva výslovně danou otázku neupravuje. Až poté, co na základě těchto zásad nebude možné jednoznačně stanovit práva a povinnosti smluvních stran, budou aplikovány kolizní pravidla mezinárodního práva soukromého. Ustanovení o aplikaci kolizních ustanovení mezinárodního práva soukromého a následné aplikaci národního právního řádu, je mnohými odborníky kritizováno z důvodu omezení jednotné právní úpravy mezinárodní kupní smlouvy, a proto by mělo být využíváno minimálně a s plným vědomím toho, jak rozdílné výsledky může volba národních právních řádů přinést.

⁷⁷ Pavlová, B. Stručně o Úmluvě OSN o mezinárodní koupi zboží. Právní fórum (ASPI, a.s.), 6/2007, s. 206.

Bez ohledu na výše uvedené mohou účastníci smluvního vztahu omezit nejistotu obsahu jejich práv a povinností při vyplňování mezer Vídeňské úmluvy, a to dvěma způsoby:

- smluvní strany mohou výslovně upravit v kupní smlouvě otázky Vídeňskou úmluvou neřešené, avšak za respektování kogentních ustanovení národních právních řádů (např. limitace náhrady škody, respektování výše úroků, aj.);
- smluvní strany mohou odkázat na právní řád, tzn. učinit volbu práva, které se použije v případě nedostatku právní úpravy smluvního vztahu dle Vídeňské úmluvy.

4.6. Kupní smlouva

Vídeňská úmluva, narozdíl od obchodního zákoníku, výslovně nestanoví podstatné náležitosti kupní smlouvy. Podstatné náležitosti kupní smlouvy však lze nepřímo dovodit z článku 14 Vídeňské úmluvy, stanovícího náležitosti návrhu na uzavření kupní smlouvy, které musí být splněny kumulativně. Návrh na uzavření kupní smlouvy podle Vídeňské úmluvy musí splňovat tyto náležitosti:

- musí být určen jedné nebo několika osobám;
- musí být dostatečně určitý, tzn. musí obsahovat určení zboží, jeho množství (výslovně nebo nepřímo), stanovení kupní ceny nebo způsobu jejího určení (ujednání o kupní ceně je dále rozvedeno pod bodem 4.6.3. této kapitoly);
- musí obsahovat projev vůle navrhovatele, že v případě přijetí návrhu jím bude navrhovatel zavázán.

Návrh, který splňuje výše uvedené náležitosti se považuje za nabídku a Vídeňská úmluva obsahuje podrobná ustanovení o závaznosti nabídky, možnosti odvolání nabídky a způsobu jejího přijetí. Tento kontraktační proces je obsažen v části II. Vídeňské úmluvy, a to článcích 14 až 24. Z článku 14 lze tedy dovodit podstatné náležitosti kupní smlouvy dle Vídeňské úmluvy,

kterými jsou určení zboží, jeho množství a stanovení kupní ceny nebo způsobu jejího určení, aby kupní smlouva byla dostatečně určitá. Bez těchto náležitostí by se nejednalo o platně uzavřenou kupní smlouvu.

Kromě popsaného kontraktačního způsobu uzavírání smlouvy, tzn. na základě zaslání nabídky a jejího přijetí, bude v rámci mezinárodního obchodu docházet k uzavírání kupních smluv v písemné formě za současného podpisu obou smluvních stran, na které se sice nebudou vztahovat ustanovení Vídeňské úmluvy o kontraktačním procesu, ale taková smlouva by měla rovněž obsahovat alespoň výše uvedené podstatné náležitosti kupní smlouvy. Tyto požadavky na obsah platné smlouvy, jsou však pouze minimálními náležitostmi, které kupní smlouva musí obsahovat, aby byla platně sjednána, ale zcela jistě se nejedná o dostačující náležitosti smlouvy z hlediska ekonomického nebo z hlediska dostatečné informovanosti smluvních stran o prováděné transakci a z toho vyplývajících práv a povinností. Tak budou zpravidla součástí kupní smlouvy i další ujednání.

4.6.1. Vymezení smluvních stran, tzn. prodávajícího a kupujícího

Smluvní strany, tzn. prodávající a kupující, by měly být vymezeny uvedením veškerých údajů nutných pro specifikaci smluvních stran včetně údajů daňových, tzn. název a sídlo u právnických osob, jméno a místo podnikání u osob fyzických, zápis do příslušného rejstříku nebo jiné evidence, příp. číslo živnostenského či jiného příslušného oprávnění, u právnických osob pak uvedení osoby oprávněné jednat jejím jménem, příp. odkaz na zmocnění (mělo by být přiloženo ke smlouvě). Z hlediska praktického je dobré ve smlouvě uvést u smluvních stran kontaktní údaje (telefony, emaily, faxy) a rovněž jméno kontaktní osoby, která může být odlišná od osoby uzavírající smlouvu, ale která bude schopna operativně řešit provozní otázky vznikající při realizaci smlouvy.

4.6.2. Vymezení předmětu smlouvy

Vymezení předmětu smlouvy bude obsahovat zejména **určení zboží** (individuálně nebo druhově) a jeho množství. Při specifikaci zboží lze zboží určit buď obecně ve smlouvě, ať už individuálně nebo druhově, a bližší specifikaci určit odkazem na přílohu, nákres, katalog, technickou specifikaci zboží, vzorky zboží, aj. Pokud má zboží mít určité speciální vlastnosti nebo obsahovat běžné příslušenství, je dobré i tyto zdánlivě z obchodní praxe zřejmé vlastnosti zboží nebo jeho příslušenství učinit součástí specifikace zboží ve smlouvě nebo její příloze a předejít tak jakýmkoliv sporům týkajícím se nedostatečného provedení zboží.

Množství zboží bude zpravidla uváděno počtem kusů nebo určitou sjednanou mírou, tzn. zboží o určitém objemu, hmotnosti, aj. Množství zboží lze sjednat pevným určením množství, stanovením tolerované odchylky od sjednaného množství nebo pouze přibližným určením (cca 1.000 ks). Z hlediska určení množství, je vhodné sjednat práva a povinnosti smluvních stran při nedodržení dodání sjednaného množství spočívající buď v dodání menšího než sjednaného množství nebo případně i dodání zboží ve větším než sjednaném rozsahu (blíže k množství zboží viz 4.7.1.1.).

Dále je zcela jistě namístě sjednat **jakost zboží**, a to buď bez jakýchkoliv odchylek od stanovené kvality nebo případně sjednáním určité procentuální části z množství zboží jako možnou toleranci odchýlení od stanovené kvality (např. dodání 100 ks zboží s tolerovanou odchylkou 10 % od stanovené kvality). Se sjednáním jakosti zboží souvisejí odpovědnostní nároky kupujícího vzniklé z důvodu dodání vadného zboží (vada jakosti nebo vada množství, tzn. faktické vady zboží). Právní nároky z vad zboží jsou řešeny v článku 35 Vídeňské úmluvy (blíže k jakosti zboží viz 4.7.1.1.).

Vzhledem k tomu, že v rámci práva mezinárodního obchodu dochází k obchodním transakcím se značnou vzdáleností mezi státem prodávajícího a kupujícího a kontrola kvality zboží až při dodání zboží v místě dodání kupujícím sebou nese zvýšené náklady, např. při odmítnutí zboží a nutnosti

jeho vrácení, využívají smluvní strany služeb společností, které zajišťují (přímo v podniku prodávajícího nebo v místě nakládky zboží k přepravě) kontrolu zboží dle stanovené specifikace nebo dle obdržených vzorků. Tyto kontrolující společnosti pak v případě potvrzení stanovené jakosti zboží odpovídají za dodání zboží vadného nebo v rozporu s potvrzením sjednané kvality. Kontrolou zboží přímo u prodávajícího nebo při nakládce zboží se tak smluvní strany vyhnou nákladům a administrativním problémům spojeným s odmítnutím a případnou reklamací zboží (nutnosti hrazení nákladů na vrácení zboží kupujícím a jejich následné často neúspěšné vymáhání po prodávajícím). Tento způsob kontroly kvality (jakosti) využívají účastníci smluvních vztahů v dnešní době zejména při dovozu zboží z Asie.

Součástí smlouvy by mělo být i ujednání o **obalu zboží** a o způsobu balení zboží. Otázka obalu je v mezinárodní obchodní praxi považována za záležitost prodávajícího, který odpovídá za řádné zajištění zboží během jemu známému druhu přepravy proti poškození (ve Vídeňské úmluvě srovnej článek 35 odst. 1 a odst. 2)⁷⁸. Prodávající má tedy povinnost opatřit zboží obalem, který je obvyklý pro takové zboží a zabezpečí jeho ochranu při stanovené přepravě. Pokud má prodávající zájem na speciálním zabalení zboží (např. ve formě zvláštního zabalení každého kusu zboží) je nutné toto sjednat ve smlouvě, příp. zohlednit tuto zvláštní povinnost prodávajícího v kupní ceně nebo pro předejití jakýchkoliv pochybností výslovně sjednat, že speciální balení zboží je součástí kupní ceny a v ní zahrnuté.

4.6.3. Sjednání kupní ceny

Dle článku 14 Vídeňské úmluvy je ujednání o kupní ceně podstatnou náležitostí návrhu na uzavření kupní smlouvy. V kupní smlouvě by tak měla být kupní cena stanovena výslovně, nepřímou nebo by měl být určen způsob jejího určení. Otázka sjednání kupní ceny, jakožto podstatné náležitosti kupní smlouvy přináší velké množství výkladových problémů, a to s ohledem na článek 55 Vídeňské úmluvy, který je v rozporu s článkem 14.

---

⁷⁸ Rozehnalová, N. Právo mezinárodního obchodu. Praha: ASPI, a.s., 2006, s. 303.

Článek 55 Vídeňské úmluvy připouští, aby kupní cena ani způsob jejího určení nebyly součástí kupní smlouvy a smlouva byla přesto platná, a pro takový případ stanoví pravidlo jejího nepřímého určení smluvními stranami. Pokud tedy není v kupní smlouvě výslovně nebo nepřímo stanovena kupní cena a ani ustanovení umožňující její určení, má se za to, že smluvní strany nepřímo určily kupní cenu odpovídající kupní ceně, která se všeobecně účtovala v době uzavření smlouvy za takové zboží za srovnatelných okolností v příslušném obchodním odvětví.

Článek 55 je tak v rozporu s ustanovením článku 14 Vídeňské úmluvy a je tedy nutné určit, zda smlouva, pokud v ní není stanovena kupní cena a ani způsob jejího určení je smlouvou platnou nebo zda chybí podstatná náležitost kupní smlouvy a smlouva je neplatná a smluvní strany tak na jejím základě plní bez právního důvodu. Při výkladu Vídeňské úmluvy lze dospět s odkazem na možnost přistoupení k Vídeňské úmluvě s výhradou dle článku 92 (možnost vyloučení použití ustanovení části II. a části III. Vídeňské úmluvy) k následujícím závěrům ohledně určení nebo neurčení kupní ceny v kupní smlouvě:

- v případě, že určitý smluvní stát není vázán částí II. (obsahující článek 14) a je vázán částí III. (obsahující článek 55), pak lze kupní smlouvu uzavřít i bez určení kupní ceny (pokud takové ujednání není v rozporu s kogentní právní úpravou kupní smlouvy v daném státu nebo v právním řádu státu, jehož by mělo být použito na základě kolizního ustanovení mezinárodního práva soukromého). Stejně řešení, pak přichází v úvahu v případě smluvního státu, který není vázán ani částí II. a ani částí III. Vídeňské úmluvy;
- v případě, že určitý smluvní stát není vázán částí III. (obsahující článek 55) a je vázán částí II. (obsahující článek 14), pak je nutné v kupní smlouvě sjednat kupní cenu nebo způsob jejího určení, jinak je kupní smlouva neplatná;
- pokud však smluvní stát nečinil výhradu dle článku 92 Vídeňské úmluvy a je vázán jak částí II., tak i částí III., nelze ustanovení článku

55 aplikovat a stanovení kupní ceny nebo způsob jejího určení je považováno za podstatnou náležitost kupní smlouvy (pokud se smluvní strany v souladu s článkem 6 Vídeňské úmluvy nedohodnou jiným způsobem).

Výše uvedeným výkladem tedy lze odstranit rozpor mezi článkem 14 a článkem 55 Vídeňské úmluvy. V praxi však smluvní strany z důvodu jistoty týkající se práv a povinností smluvních stran, a to i s ohledem na hrozící neplatnost kupní smlouvy, téměř vždy přistoupí ke stanovení kupní ceny nebo způsobu jejího určení přímo ve smlouvě. Kupní cena může být stanovena několika způsoby:

- stanovením kupní ceny přímo ve smlouvě,
- odkazem na katalogovou cenu,
- odkazem na ceník, který tvoří přílohu smlouvy (umožňující změnu přílohy kupní smlouvy dohodou smluvních stran bez zásahu do samotné smlouvy),
- stanovení způsobu určení kupní ceny.

Ujednání o kupní ceně je základem úspěšné transakce, kdy jsou si smluvní strany od jejího začátku vědomy nákladů spojených s realizací obchodu (z hlediska kupujícího) a možného zisku při uskutečnění transakce (z hlediska prodávajícího). Smluvní strany tak budou mít zájem nejen na tom učinit součástí kupní smlouvy ujednání o ceně, ale sjednat již v samotné kupní smlouvě i další otázky s kupní cenou související. Bude se jednat zejména o ujednání o způsobu dodání zboží a hrazení nákladů spojených s dodáním zboží, kdy smluvní strany většinou učiní součástí smluvního ujednání odkaz na doložky INCOTERMS upravující práva a povinnosti smluvních stran při dodání zboží, a to včetně nákladů na přepravu zboží a dalších nákladů s přepravou souvisejících.

V souvislosti se sjednáním kupní ceny a s ohledem na inflační nebo deflační pohyby měn, mohou strany dále učinit součástí kupní smlouvy nejen ujednání o měně, v níž má být kupní cena hrazena, ale i o zajištění měny proti těmto

rizikům ve formě měnové doložky nebo doložky klouzavé (viz kap. 3 této práce).

4.7. Práva a povinnosti smluvních stran

Při zkoumání práv a povinností smluvních stran vyplývajících z Vídeňské úmluvy, je nutné ujasnit si, jaká je hierarchie norem při aplikaci právní úpravy na konkrétní smluvní vztah. Při aplikaci Vídeňské úmluvy je možné uvést, že vztah založený kupní smlouvou se řídí:

- a) ustanoveními smlouvy sjednané mezi účastníky, včetně zvyklostí a obchodních podmínek učiněných součástí smlouvy na základě výslovného ujednání účastníků (článek 6);
- b) mezinárodními obchodními zvyklostmi a praktikami zachovávanými v daném obchodním odvětví (článek 9);
- c) jednotlivými ustanoveními Vídeňské úmluvy upravujícími práva a povinnosti smluvních stran;
- d) v otázkách neupravených Vídeňskou úmluvou, zásadami, na kterých Vídeňská úmluva spočívá;
- e) v ostatních otázkách národním právním řádem určeným na základě kolizních pravidel mezinárodního práva soukromého.

Podle výše uvedené hierarchie právních norem upravujících kupní smlouvu budeme tedy postupovat při určení práv a povinností smluvních stran. Vzhledem k tomu, že úprava Vídeňské úmluvy je úpravou dispozitivní mohou se smluvní strany dohodnout na úpravě práv a povinností odlišně od Vídeňské úmluvy (ad a) a b)). Pokud však neurčí dostatečně obsah svých práv a povinností, jejichž určení je rozhodující pro obsah závazkového vztahu, bude se postupovat podle Vídeňské úmluvy (ad c) a d)) nebo dle mezinárodního práva soukromého (ad e)).

4.7.1. Povinnosti prodávajícího

Vídeňská úmluva upravuje v kapitole II. člancích 30 – 52 povinnosti prodávajícího. Základní povinnosti prodávajícího, které jsou dále rozvedeny v rámci II. kapitoly Vídeňské úmluvy, jsou upraveny v článku 30 Vídeňské úmluvy. Jedná se o:

- povinnost prodávajícího dodat zboží,
- povinnost předat veškeré doklady vztahující se ke zboží,
- povinnost převést vlastnické právo ke zboží.

Další povinnosti lze odvodit z jednotlivých ustanovení kapitoly V. Vídeňské úmluvy (článek 71 – 88), která upravuje společná ustanovení o povinnostech prodávajícího a kupujícího. Určité povinnosti je možné dovodit z obchodní praxe zachovávané mezi smluvními stranami (viz článek 9 Vídeňské úmluvy).

4.7.1.1. Povinnost dodat zboží

Povinnost prodávajícího dodat zboží je dále specifikována v člancích 31 až 33 Vídeňské úmluvy, které stanoví pravidla dodání zboží v případě, že mezi smluvními stranami nejsou sjednány podmínky dodání zboží, tzn. pokud mezi smluvními stranami není sjednáno místo dodání zboží a doba dodání.

Články 31 až 33 Vídeňské úmluvy tedy stanoví pravidla dodání zboží z hlediska místa dodání a doby dodání, pokud mezi smluvními stranami neexistuje výslovná dohoda o těchto skutečnostech. Dodání zboží však sebou nese i další otázky, které by měly být ve smlouvě upraveny a pro něž Vídeňská úmluva ne vždy stanoví podpůrná pravidla. Jedná se o:

- množství, jakost a provedení zboží (článek 35),
- práva a povinnosti smluvních stran při zajištění vývozních a dovozních povolení ke zboží,
- způsob převzetí a kontroly zboží (článek 38),
- označení zboží pro účely přepravy.

- zajištění přepravy do místa dodání,
- náklady spojené s přepravou zboží, aj.

Většina výše uvedených otázek, které smluvní strany ne vždy učiní součástí smlouvy, neboť na ně při uzavření smlouvy nepamatují, mohou být v mezinárodním obchodě vyřešeny odkazem na jednu z doložek INCOTERMS, která stanoví práva a povinnosti smluvních stran při dodání zboží včetně nákladů spojených se zajištěním přepravy zboží a povinností zajistit dovozní a vývozní povolení ke zboží. Doložky INCOTERMS dále stanoví okamžik přechodu nebezpečí škody na zboží z prodávajícího na kupujícího, který je velmi významný pro stanovení okamžiku přechodu rizika spojeného s přepravou zboží a možnosti vzniku škody na zboží.

Místo dodání zboží

Místem dodání zboží se rozumí místo, ve kterém má prodávající připravit zboží pro kupujícího k jeho převzetí nebo místo, kam má prodávající zboží přepravit. Místo dodání zboží bude zpravidla sjednáno v kupní smlouvě ve znění: „podnik prodávajícího na adrese“, „podnik kupujícího na adrese“, a to s ohledem na určitost a jednoznačnost tohoto ustanovení. Ve smlouvě lze dále sjednat „povinnost předat zboží dopravci“, a to výslovným uvedením předáním zboží prvnímu dopravci nebo předáním zboží dopravci na určitém místě. Pouhé stanovení města by se použilo např. při dodání zboží lodí, kdy by stanovením města byl označen přístav, ve kterém má dojít k dodání zboží. I v případě užití doložky INCOTERMS pro předání a převzetí zboží bude nutné stanovit místo dodání zboží, a to výše uvedeným způsobem. Místo dodání zboží je zpravidla i místem plnění, toto místo však bývá odlišné od místa určení, tj. místa konečného situování zboží⁷⁹. Prodávající však splní svou povinnost dodat zboží již okamžikem splnění podmínky dodání zboží do sjednaného místa dodání a již dále nenesé za zboží odpovědnost. Místo konečného situování zboží tak pro povinnost prodávajícího dodat zboží není podstatné. Pokud dojde k poškození zboží po splnění povinnosti prodávajícího

⁷⁹ Rozehmalová, N. Právo mezinárodního obchodu. Praha: ASPI, a.s., 2006, s. 306.

dodat zboží, a to např. v průběhu přepravy nebo z důvodu zpoždění přepravy, a povinnost prodávajícího dodat zboží spočívala např. v předání zboží prvnímu dopravci, prodávající již za vzniklou škodu neodpovídá.

Pokud se smluvní strany nedohodly na místě dodání zboží, stanoví Vídeňská úmluva v článku 31 podpůrné pravidlo pro případ, že není výslovně sjednána povinnost prodávajícího dodat zboží v určitém místě, tak, že povinnost prodávajícího dodat zboží spočívá

- a) v předání zboží prvnímu dopravci k přepravě pro kupujícího, jestliže smlouva o koupi **zahrnuje přepravu zboží**. Toto pravidlo se uplatní v případě, že dodání zboží zahrnuje přepravu zboží (buď stanoveno ve smlouvě nebo vyplývá z okolností prodeje, a to za předpokladu, že zboží je přepravováno nezávislým dopravcem, tzn. samostatným podnikatelem, odlišným od kupujícího a prodávajícího);
- b) u zboží, jež je ve smlouvě určeno jednotlivě, nebo sice podle druhu, avšak má být dodáno z určitého skladu nebo vyrobeno nebo zhotoveno a strany věděly v době uzavření smlouvy, že zboží se nachází nebo má být vyrobeno nebo zhotoveno v určitém místě, v **umožnění kupujícímu nakládat se zbožím v tomto místě**. Toto pravidlo se použije, pokud dodání zboží nezahrnuje přepravu zboží. Další nutnou náležitostí je, aby strany věděly v době uzavření smlouvy, že se zboží nachází na určitém místě, toto místo se pak považuje za místo dodání;
- c) v ostatních případech v **umožnění kupujícímu nakládat zbožím v místě, kde má prodávající své místo podnikání** v době uzavření smlouvy.

Článek 31 upravuje tři různé způsoby určení místa dodání zboží, pokud toto místo nestanoví samotná smlouva. Z obecného výkladu lze dovodit, že jako místo dodání zboží převažuje místo prodávajícího.

V článku 32 Vídeňské úmluvy jsou zahrnuty další povinnosti prodávajícího v případě, že dodání zboží **zahrnuje přepravu zboží**. Jestliže prodávající předává zboží podle smlouvy nebo Vídeňské úmluvy dopravci a není-li zboží zřetelně označeno pro účely smlouvy značkami na zboží, dopravními doklady

nebo jinak, musí prodávající zaslat kupujícímu oznámení o odeslání zásilky a zboží v něm specifikovat. Nesplnění této povinnosti může mít za následek, že kupující nebude moci převzít zboží od dopravce, čímž dojde k porušení smlouvy ze strany prodávajícího a vzniku dalších souvisejících nákladů. Dále je stanovena povinnost prodávajícího obstarat přepravu zboží uzavřením nezbytných smluv pro zajištění přepravy do stanoveného místa určení, a to dopravními prostředky odpovídajícími daným okolnostem a za podmínek obvyklých pro takovou přepravu. V tomto ustanovení již není prodávajícímu uložena povinnost zajistit přepravu zboží požadovaným dopravním prostředkem, pokud toto nebylo výslovně sjednáno nebo nebyl výslovně sjednán druh dopravního prostředku. Tuto otázku řešil švýcarský Bezirksgericht der Saane (Zivilgericht) v rozhodnutí pod sp. zn. T 171/95, kdy došlo ke sporu, zda zboží mělo být přepravováno nákladním vozidlem, jak požadoval kupující nebo zda volba dopravního prostředku byla ponechána na prodávajícím. Švýcarský soud dospěl k závěru, že Vídeňská úmluva neobsahuje ustanovení o nesení důkazního břemene k prokázání tvrzené skutečnosti, bylo tedy nutné aplikovat mezinárodní právo soukromé, na jehož základě dospěl švýcarský soud k aplikaci švýcarského práva. Vzhledem k tomu, že kupující nebyl schopen prokázat dohodu smluvních stran o způsobu dopravy zboží, dospěl soud k závěru, že volba druhu dopravního prostředku pro přepravu zboží je ponechána na prodávajícím. *V případě absence výslovné dohody smluvních stran o způsobu dopravy zboží nebo v případě nemožnosti kupujícího prokázat existenci takové dohody, je volba druhu dopravního prostředku ponechána na prodávajícím*⁸⁰.

Doba dodání zboží

Doba, kdy má být zboží dodáno kupujícímu, bude stanovena většinou ve smlouvě, a to buď ve formě přesného určení (např. uvedením termínu „dne 25.4.2008“), určením způsobu stanovení doby („dva týdny po Vánocích“, „14 dní po uplynutí stávajícího měsíce“) nebo stanovením určité lhůty („od

⁸⁰ www.uncitral.org, výklad k článku 31 Vídeňské úmluvy.

25.4.2008 do 25.5.2008“, „do dvou měsíců od podpisu smlouvy“, aj.). Vídeňská úmluva stanoví v článku 33 povinnost prodávajícího dodat zboží

- a) *dne, který je určen ve smlouvě nebo určitelný podle smlouvy. Ve smlouvě je přesně stanoven den dodání zboží nebo lze tento den ze smlouvy určit a dodání zboží po stanoveném dni je porušením smlouvy;*
- b) *kdykoli během lhůty, která je ve smlouvě určena nebo podle smlouvy určitelná, ledaže z okolností vyplývá, že dobu dodání určuje kupující. Zboží může být dodáno kdykoliv během lhůty stanovené ve smlouvě. Konkrétní dobu dodání zboží určuje prodávající, ledaže ze smlouvy vyplývá, že dobu určuje kupující; nebo*
- c) *v přiměřené lhůtě po uzavření smlouvy v ostatních případech. Pokud není ve smlouvě výslovně sjednána doba dodání zboží, je prodávající povinen dodat zboží v přiměřené lhůtě. Přiměřená lhůta se posuzuje vždy dle okolností konkrétního obchodního vztahu. Termín dodání zboží sice stanoví prodávající, avšak prodávající není oprávněn stanovení termínu nepřiměřeně oddalovat. Německý soud v Mnichově ve svém rozhodnutí sp. zn. 7 U 1720/94 ze dne 8.2.1995 řešil, zda zboží bylo dodáno v přiměřené lhůtě. Smluvní strany sjednaly v březnu roku 1992 kupní smlouvu na prodej jedenácti osobních automobilů. Pět automobilů bylo připraveno k dodání v srpnu, zbytek až v říjnu. Kupující z důvodu pozdního dodání zboží od smlouvy odstoupil. Německý soud dospěl k závěru, že pokud si strany nedohodly přesný termín plnění, prodávající dodáním zboží až po několika měsících smlouvu neporušil (srov. čl. 33 c) Vídeňské úmluvy)⁸¹. V tomto případě tedy německý soud dospěl s ohledem na veškeré okolnosti případu k závěru, že i dodání části zboží po dvou měsících je dodáním zboží v přiměřené lhůtě.*

I když toto ustanovení (článek 33 Vídeňské úmluvy) upravuje zejména lhůty pro dodání zboží, použije se i k určení lhůt pro splnění jakékoliv jiné

⁸¹ Židek, P. Podstatné porušení smlouvy z hlediska Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, *Evropské a mezinárodní právo*. 1/2002, ASPI, s. 67.

povinnosti prodávajícího vyplývající ze smluvního vztahu. Bude se jednat např. o povinnost prodávajícího předat kupujícímu doklady vztahující se ke zboží.

Ve smlouvě lze dále uvést, zda je prodávající oprávněn dodat zboží před sjednanou lhůtou nebo zda mu toto oprávnění nepřísluší a pokud by zboží bylo dodáno před stanovenou dobou, zda je kupující oprávněn odmítnout převzetí zboží, a to až do sjednaného termínu dodání zboží.

Vídeňská úmluva neobsahuje ujednání o fixních smlouvách, tzn. smlouvách, které musí být splněny (zboží musí být dodáno) v den sjednaný ve smlouvě, jinak kupující nemá zájem na dodání zboží a marným uplynutím lhůty k plnění smlouva zaniká a nastávají stejné účinky jako při odstoupení od smlouvy. Vzhledem k tomu, že Vídeňská úmluva neobsahuje toto ustanovení, je nutné, aby kupující, pokud nemá zájem na pozdním dodání zboží, učinil takové ujednání součástí smlouvy. V rámci smluvního ujednání je tedy třeba velmi pečlivě stanovit účinky spojené s pozdním dodáním zboží, které lze sjednat následovně:

- pozdní dodání zboží je považováno za podstatné porušení smlouvy ze strany prodávajícího a kupující je oprávněn odstoupit od smlouvy;
- účinky odstoupení od smlouvy nastávají marným uplynutím lhůty pro splnění smlouvy ze strany prodávajícího, tzn. nedodáním zboží ve stanovené lhůtě, neboť kupující nemá zájem na pozdním dodání zboží (fixní smlouva);
- stanovením povinnosti dodat zboží ve stanoveném termínu jako odkládací podmínku vzniku smlouvy nebo nedodání zboží ve stanoveném termínu jako rozvazovací podmínku zániku smlouvy.

Množství, jakost a provedení zboží

Podle článku 35 Vídeňské úmluvy *prodávající musí dodat zboží v množství, jakosti a provedení, jež určuje smlouva, a musí je zabalit nebo opatřit tak, jak určuje smlouva*. Tento článek upravuje požadavky na předmět dodání

s ohledem na množství, jakost a provedení zboží a z toho vyplývající případné nároky z vadného dodání zboží. Prodávající je povinen dodat zboží odpovídající ujednání smluvních stran, co se týče množství, jakosti nebo provedení zboží. Nesplnění kteréhokoliv z těchto tří požadavků vede k tomu, že zboží nebylo dodáno v souladu se smlouvou a že tedy bylo dodáno zboží vadné. Článek 35 Vídeňské úmluvy tak upravuje faktické vady zboží. Dodáním vadného zboží vzniká kupujícímu právo zboží reklamovat a uplatňovat vady zboží, a to za podmínek a ve lhůtách stanovených buď v kupní smlouvě, příp. ve Vídeňské úmluvě.

Množství zboží může být určeno buď výslovným počtem kusů („150 kusů“) nebo určitým stanovým rozmezím („cca 150 kg“, „1200-1300 ks“), kdy dodání zboží v rámci sjednaného rozsahu se považuje za řádné dodání zboží, příp. přicházejí v úvahu další způsoby určení množství zboží. V případě, že je dodáno menší než sjednané množství, považuje se dodání části zboží pouze za částečné splnění smlouvy a práva a povinnosti kupujícího jsou upravena v článku 51 Vídeňské úmluvy. Ohledně nedodané části zboží má kupující stejná práva jako by bylo v této části dodáno zboží vadné (článek 46 až 50 Vídeňské úmluvy). Ve smlouvě lze nad rámec ustanovení Vídeňské úmluvy rovněž sjednat, zda kupující je povinen převzít případnou částečnou dodávku zboží a z toho vyplývající oprávnění prodávajícího dodat zboží po částech nebo zda prodávající toto oprávnění nemá a kupující je oprávněn částečnou dodávku zboží odmítnout, a to až do doby než bude dodávka zboží úplná.

Jakost zboží může být sjednána jako jakost obvyklá nebo mohou být výslovně vymíněny speciální vlastnosti zboží, které musí zboží splňovat. Může být rovněž sjednáno určité procento z dodávaného zboží, které může vykazovat vady a přesto je dodávka považována za bezvadnou, příp. jiné způsoby stanovení jakosti zboží. Stejně tak provedení zboží může být sjednáno mezi smluvními stranami jako obvyklé provedení zboží anebo provedení zboží vyhovující použití k určitému specifickému účelu. Takto stanovené požadavky, které jsou speciální a byly výslovně sjednány ve smlouvě, jsou považovány za speciální požadavky na vlastnosti zboží a pak nelze aplikovat

článek 35 odstavec 2 Vídeňské úmluvy, který stanoví pravidla pro určení, za jakých podmínek zboží odpovídá smlouvě, pokud se strany nedohodly jinak.

Nejvyšší soud České republiky dospěl v rozhodnutí ze dne 29.3.2006 pod sp. zn. 32 Odo 725/2004 k následujícímu závěru. Pokud nebyla v objednávce výslovně uvedena speciální vlastnost zboží (v tomto případě se jednalo o objednávku koberců, ve které sice byla uvedena jakost koberců, ale již nebylo výslovně uvedeno, že se má jednat o koberce zátěžové), pak dodáním zboží v souladu s objednávkou došlo k řádnému splnění povinnosti prodávajícího dodat zboží sjednané jakosti. *V daném případě si strany ve smlouvě sjednaly, že budou dodány koberce ADOS v ceně 590,- za m² (pokud koberce ADOS nejsou tzv. "zátěžovými koberci", pak nelze dovodit, že by měly splňovat požadavek kladený na zátěžové koberce). Tím byla podle článku 35 odst. 1 Vídeňské úmluvy dohodnuta vlastnost zboží. Tyto koberce byly též žalované dodány. Aplikace ustanovení článku 35 odst. 2 nepřichází v tomto případě v úvahu, neboť prodávající není odpovědný za vady zboží, pokud si kupující sám určí typ zboží nebo parametry, který příslušný druh zboží má mít. Kupující pak samozřejmě nemá ani právo na slevu z kupní ceny podle článku 50 Vídeňské úmluvy⁸².*

Nedodání zboží ve sjednaném množství, jakosti nebo provedení je považováno za porušení smlouvy ze strany prodávajícího, které může být za stanovených podmínek považováno za porušení podstatné (viz článek 25 Vídeňské úmluvy).

Článek 35 odst. 2 pak stanoví pravidla pro určení, za jakých podmínek zboží odpovídá smlouvě, pokud se strany výslovně nedohodly jiným způsobem. Zboží tedy bylo dodáno v souladu se smlouvou, pokud

a) se hodí pro účely, pro něž se používá zpravidla zboží téhož provedení.

Dle judikatury bude tento případ posuzován vždy podle povahy zboží a jeho konkrétních vlastností, a to i pokud se zboží např. neshoduje

⁸² Nejvyšší soud České republiky, rozhodnutí ze dne 29.3.2006, sp. zn. 32 Odo 725/2004, ASPI, a.s.

s právními předpisy státu, jehož je příslušníkem jeden z účastníků smlouvy⁸³;

- b) se hodí pro zvláštní účel, o kterém byl prodávající výslovně nebo jinak uvědomen v době uzavření smlouvy s výjimkou případů, kdy z okolností vyplývá, že kupující se nespoléhal nebo kdyby nebylo od něj rozumné, aby spoléhal na odbornost a úsudek prodávajícího;
- c) má vlastnosti zboží, které prodávající předložil kupujícímu jako vzorek nebo předlohu;
- d) je uloženo pro přepravu nebo zabaleno způsobem, který je obvyklý pro takové zboží nebo, nelze-li tento způsob určit, způsobem přiměřeným k zachování a ochraně zboží.

Prodávající neodpovídá podle písmen a) až d) předchozího odstavce za vady zboží, o kterých kupující v době uzavření smlouvy věděl nebo nemohl nevědět. Pokud tedy zboží vykazuje vady a nelze na základě písmen a) až d) dospět k závěru, že zboží odpovídá smlouvě, tak i přesto není prodávající odpovědný za vady zboží, pokud o takových vadách zboží kupující v době uzavření smlouvy věděl nebo nemohl nevědět. Zpravidla se bude jednat o vlastnosti použitého zboží (pokud nebyly výslovně sjednány), tzv. second hand zboží.

Nejvyšší soud České republiky k výkladu Vídeňské úmluvy judikoval dne 25.1.2005 pod sp. zn. 29 Odo 1206/2003 následující závěr týkající se povinnosti prokázání porušení smlouvy dodáním vadného zboží a nesení důkazního břemene, kdy se Nejvyšší soud neztotožnil se závěrem Vrchního soudu, který tvrdil, že pokud má dodané zboží vady tíží důkazní břemeno kupujícího. Nejvyšší soud uzavřel, že *pokud kupující prokáže existenci vad, pak - při absenci jiné dohody - v situaci, kdy prodávající tvrdí, že přes tyto vady má dodané zboží vlastností předloženého vzorku [tj. odpovídá smlouvě -*

⁸³ Rozehnalová, N. Právo mezinárodního obchodu. Praha: ASPI, a.s., 2006, s. 316; Autorka poukazuje na rozhodnutí Oberlandsgericht Frankfurt am Main (sp. zn. 13U51/93), kdy tento soud dospěl k závěru, že i přesto, že švýcarský prodávající dodal německému kupujícímu novozélandské mušle s vyšším obsahem kadmia než činila doporučená výše daná směrnicí Německého federální zdravotního úřadu, jsou mušle v souladu se smlouvou, neboť se hodily pro účel, pro který je zboží stejného určení pravidelně užito. Směrnice není dle názoru soudu závazná, neboť mušle jsou jedeny v malých množstvích. Smluvní strany si navíc výslovně nedohodily jiné množství kadmia.

srov. čl. 35 odst. 2 písm. c) Úmluvy] a že za vady zboží ve smyslu ustanovení čl. 35 odst. 3 Úmluvy neodpovídá, je nositelem důkazního břemene o shodě dodaného zboží se vzorkem prodávající⁸⁴.

4.7.1.2. Povinnost předat veškeré doklady vztahující se ke zboží

V článku 30 Vídeňské úmluvy je stanovena povinnost prodávajícího předat kupujícímu veškeré doklady vztahující se ke zboží. Tento článek však neukládá prodávajícímu povinnost vydat nebo vyhotovit jakékoliv podklady vztahující se ke zboží, proto je prodávající povinen předat veškeré doklady, které má k dispozici.

Tyto doklady se mohou vztahovat k předmětu smlouvy přímo (návod k použití, osvědčení původu, osvědčení o kontrole a jakosti) nebo nepřímo, tzn. k dodávce zboží (dokumenty související s přepravou) či k placení⁸⁵.

Pokud je prodávající povinen předat doklady vztahující se ke zboží, musí je předat v době, v místě a způsobem, jež jsou stanovené ve smlouvě. Předal-li prodávající doklady před stanovenou dobou, může do doby dodání zboží odstranit jakékoli vady dokladů, jestliže tím nezpůsobí kupujícímu nepřiměřené obtíže nebo nepřiměřené náklady.

Povinnost předat veškeré doklady vztahující se ke zboží je sice v ust. článku 30 Vídeňské úmluvy upravena jako samostatná povinnost prodávajícího, ale spíše ji lze považovat za součást povinnosti prodávajícího řádně dodat zboží kupujícímu (včetně veškerých dokladů umožňujících nakládání se zbožím) a povinnosti převést vlastnické právo ke zboží (pokud podle práva rozhodného pro přechod vlastnického práva ke zboží nabývá kupující vlastnické právo ke zboží získáním oprávnění nakládat se zásilkou, k čemuž potřebuje příslušné doklady).

⁸⁴ Nejvyšší soud České republiky, rozhodnutí ze dne 25.1.2005, sp. zn. 29 Odo 1206/2003, ASPI, a.s.

⁸⁵ *Rozehnalová, N. Právo mezinárodního obchodu. Praha: ASPI, a.s., 2006, s. 318.*

4.7.1.3. Povinnost převést vlastnické právo ke zboží

Otázky týkající se přechodu vlastnického práva ke zboží jsou vyloučeny z úpravy Vídeňské úmluvy dle článku 4 písm. b). Účinky, které může mít smlouva na vlastnické právo ke zboží, jsou tak ponechány úpravě kolizních norem mezinárodního práva soukromého a na jejich základě příslušnému národnímu právnímu řádu. Národní právní řády tedy upravují otázku, zda vlastnické právo ke zboží přechází na kupujícího v okamžiku uzavření smlouvy, příp. jaké dokumenty je povinen prodávající předat kupujícímu pro nabytí vlastnického práva ke zboží, atd.

Existují však určitá ujednání, která lze považovat za komplikovanou kombinaci národního právního řádu a Vídeňské úmluvy. Pokud se prodávající zaváže převést vlastnické právo ke zboží až poté, co kupující uhradí kupní cenu (tzv. **výhrada vlastnictví**), jedná se vlastně o pouhou modifikaci povinnosti prodávajícího převést vlastnické právo ke zboží stanovenou Vídeňskou úmluvou. Otázky, zda je prodávající oprávněn učinit výhradu vlastnictví i přes to, že zboží bylo dodáno, a zda vlastnické právo přechází automaticky uhrazením kupní ceny zboží nebo je třeba učinit nějaký další akt o převedení vlastnického práva, jsou předmětem úpravy národního práva. Z úpravy Vídeňské úmluvy jsou tak vyloučeny účinky výhrady vlastnictví sjednané mezi smluvními stranami na přechod vlastnického práva ke zboží. Otázka platnosti výhrady vlastnictví sjednané mezi smluvními stranami však spadá do působnosti Vídeňské úmluvy a dle jejích pravidel bude posuzována platnost takového ujednání včetně toho, zda uplatněná výhrada vlastnictví je porušením smlouvy či nikoliv⁸⁶.

Komplikovaný výklad však může přinést i výhrada, která nepodmiňuje přechod vlastnictví z prodávajícího na kupujícího uhrazením kupní ceny, ale zajišťuje splnění všech závazků vyplývajících ze smlouvy, které nejsou předmětem úpravy Vídeňské úmluvy. Pokud je součástí smluvního ujednání takové ustanovení, pak nastává otázka, zda, příp. v jakém rozsahu, spadá toto

⁸⁶ <http://www.uncitral.org>, výklad k článku 30 Vídeňské úmluvy vyplývající z rozhodnutí australského Federálního soudu ze dne 28.4.1995, sp. zn. SG 3076 of 1993; FED No. 275/95.

ujednání do působnosti Vídeňské úmluvy. Takoveto ujednání ve smlouvě může být spíše určitým zajištěním, které nelze považovat za ujednání typické pro kupní smlouvu. Je zřejmé, že takové ujednání překračuje hranice o finančním vyrovnání kupní ceny a nebude spadat pod aplikaci Vídeňské úmluvy. Stejně tak, pokud kupující je povinen hradit kupní cenu ve splátkách a samotná úhrada všech splátek neznamena bez dalšího přechod vlastnického práva na kupujícího, ale je nutná výzva kupujícího prodávajícímu k převodu vlastnického práva, je otázkou, zda je takové ujednání ujednáním o úhradě kupní ceny nebo spíše určitým typem nájmu, který nespada pod aplikaci Vídeňské úmluvy⁸⁷. Veškeré výše uvedené příklady výhrady vlastnictví a jejich subsumování pod aplikaci Vídeňské úmluvy by byly posuzovány až v rámci konkrétních okolností řešení sporu mezi smluvními stranami.

Vídeňská úmluva ukládá prodávajícímu obecnou povinnost převést na kupujícího vlastnické právo ke zboží nezatížené vlastnickým právem třetí osoby nebo právem duševního nebo průmyslového vlastnictví třetí osoby, pokud z kupní smlouvy nevyplývá jiná dohoda smluvních stran.

Nezatíženost vlastnického práva právy jiných osob je upravena v článku 41 Vídeňské úmluvy tak, že prodávající musí dodat zboží, které není omezeno žádným právem nebo nárokem třetí osoby, ledaže kupující souhlasil s převzetím zboží s takovým omezením nebo nárokem. Pokud však právem třetí osoby je právo průmyslového nebo duševního vlastnictví řídí se povinností prodávajícího článkem 42 Vídeňské úmluvy.

Článek 41 tedy upravuje povinnost prodávajícího dodat zboží nezatížené jakýmkoliv právními nároky (držby nebo vlastnictví) třetích osob. Práva třetích osob budou posuzována pouze z hlediska účinků na vlastnické právo ke zboží. Odpovědnost za právní vady zboží vylučuje, narozdíl od vad faktických (pouhá vědomost kupujícího), pouze výslovný souhlas prodávajícího s převzetím zboží s takovým omezením nebo nárokem. Pokud tedy kupující

---

⁸⁷ *Schlechtriem, P.* The Seller's obligation Under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. publikováno Galston & Smit ed., International Sales: The United Nations Convention on Contracts for the International Sales of Goods, Matthew Bender (1984), kap. 6.

výslovně souhlasí s tím, že zboží je předmětem práv třetích osob a přesto má zájem o jeho koupi, a v kupní smlouvě bude výslovně uveden souhlas kupujícího s převzetím zboží s takovým omezením nebo nárokem, prodávající neporuší povinnost stanovenou ve Vídeňské úmluvě.

Existuje několik rozhodnutí k výkladu článku 41, která se zaměřila na stanovení důvodů zakládajících odpovědnost prodávajícího za porušení povinností uvedených v článku 41 Vídeňské úmluvy. V jednom rozhodnutí ze dne 2.2.1995, sp. zn. 10 Ob 518/95 řešil rakouský Nejvyšší soud otázku, zda se prodávající dopustil porušení článku 41, pokud dodal zboží kupujícímu (ze země Beneluxu) a porušil tím ujednání o omezení prodeje sjednané se svým vlastním dodavatelem (zákaz prodeje zboží do zemí Beneluxu). Rakouský Nejvyšší soud dospěl k závěru, že *pokud prodávající dodal kupujícímu zboží, s jehož disponováním byl omezen v možnosti jeho dalšího exportu (na určitá území), vázanost takovým ujednáním je porušením povinnosti prodávající stanovené v článku 41 dodat zboží nezatížené právy třetích osob*⁸⁸.

Nezatíženost vlastnického práva právy jiných osob vyplývajících z práv průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví je upravena v článku 42 Vídeňské úmluvy.

Prodávající je tedy povinen dodat kupujícímu zboží, které není omezeno žádným právem nebo nárokem třetí osoby založeným na průmyslovém nebo jiném duševním vlastnictví, o němž v době uzavření smlouvy věděl nebo nemohl nevědět, pokud práva průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví lze uplatňovat na území státu, kde má kupující místo podnikání nebo kde zboží bylo znovu prodáno nebo jinak použito v případě, že strany v době uzavření smlouvy zamýšlely takový další prodej nebo jiné takové použití na území tohoto státu.

Prodávající však neodpovídá za dodání zboží zatížené právy jiných osob vyplývajících z práv průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví:

⁸⁸ <http://www.uncitral.org>, Case 176: CISG 8(1);9(1);41; 54: Nejvyšší soud v Rakousku, sp. zn. 10 Ob 518/95, ze dne 2.2.1995.

- pokud kupující v době uzavření smlouvy věděl nebo nemohl nevědět o takovém právu nebo nároku. Je nutné, aby kupující věděl nebo nemohl nevědět o takovém právu nebo nároku v okamžiku uzavření smlouvy. Vědomost následná neovlivní odpovědnost prodávajícího dle článku 42 Vídeňské úmluvy;
- pokud právo nebo nárok z práva průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví vyplývá z toho, že prodávající postupoval podle technických podkladů (*výkresů, návrhů, vzorců nebo jiných podkladů*), které mu opatřil kupující.

Při aplikaci Vídeňské úmluvy byl článek 42 soudy interpretován tak, že důkazní břemeno týkající se skutečnosti, zda prodávající věděl nebo nemohl nevědět o právu průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, leží na kupujícím⁸⁹.

K tomuto článku lze dále poukázat na rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu pod sp. zn. 10 Ob 122/15x ze dne 12.9.2006⁹⁰. V tomto rozhodnutí došlo ke sporu mezi německou obchodní společností (prodávajícím), která prodala rakouské společnosti (kupujícím) prázdné CD. Prodávající koupil CD od své mateřské společnosti se sídlem na Taiwanu, která měla oprávnění CD vyrábět a prodávat na základě licenční smlouvy. Licenční smlouva opravňovala mateřskou společnost prodávat CD v Německu, ale o prodeji v Rakousku neobsahovala žádné ustanovení. Poté, co došlo mezi poskytovatelem licence a nabyvatelem (mateřskou společností) ke sporu ohledně licenčních poplatků, byla licenční smlouva ukončena a došlo k soudnímu řízení mezi poskytovatelem licence a nabyvatelem. V návaznosti na tyto skutečnosti došlo ke sporu mezi německým prodávajícím a rakouským kupujícím. Nejvyšší soud se tedy komplexně zabýval otázkou uplatnění práv z průmyslového či jiného duševního vlastnictví ke zboží a dospěl k následujícím závěrům

⁸⁹ Hof Arnhem, Nizozemí, 21.5.1996, Unilex; Rechtbank Zolle, the Netherlands, 1.5.1995 (konečné rozhodnutí) a 16.5.1994 (prozatímní rozhodnutí), Unilex.

⁹⁰ <http://cisg3.law.pace.edu/cases/060912a3.html>

- *odpovědnost prodávajícího za vady dle článku 42 Vídeňské úmluvy je omezena geograficky. Pokud třetí strana oprávněně uplatní vůči zboží právo duševního vlastnictví, je prodávající odpovědný za podmínky stanovených v článku 42 Vídeňské úmluvy;*
- *důkazní břemeno týkající se rozsahu uplatněného práva duševního vlastnictví zakládající nedostatek souladu zboží se smlouvou leží na té smluvní straně, která se domáhá určení porušení smlouvy (v tomto případě kupujícím);*
- *odpovědnost za uplatnění práv z průmyslového nebo duševního vlastnictví se týká jakéhokoliv patentu;*
- *prodávající je povinen garantovat soulad zboží s právem průmyslového vlastnictví pouze v určených oblastech (dle Vídeňské úmluvy nebo kupní smlouvy), nikoliv celosvětově;*
- *prodávající je primárně odpovědný za porušení práva průmyslového vlastnictví státu, ve kterém (nikoliv do kterého!) dochází k dalšímu prodeji zboží nebo k jeho užití, s tím, že smluvní strany měly tento stát na mysli v době uzavření smlouvy;*
- *prodávající je rovněž odpovědný za jakékoliv uplatnění práva třetích osob, a to i neoprávněné, tuto odpovědnost prodávajícího tak lze považovat za riziko prodávajícího, který je povinen práva třetích osob (i neoprávněná) vypořádat.*

4.7.2. Povinnosti kupujícího

Kupující je povinen **zaplatit za zboží kupní cenu a převzít dodávku zboží** v souladu s ujednáním ve smlouvě a v souladu s ustanoveními Vídeňské úmluvy. Ujednání ve smlouvě týkající se povinností kupujícího má přednost před ustanoveními Vídeňské úmluvy.

Povinnosti kupujícího zaplatit za zboží kupní cenu a převzít dodávku zboží jsou upraveny v článku 53 Vídeňské úmluvy, který uvádí Kapitulu III. – Povinnosti kupujícího. Toto ustanovení obsahuje i část definice kupní smlouvy, která ve Vídeňské úmluvě chybí a lze ji odvodit z ustanovení článku

30 upravujícího povinnosti prodávajícího a z tohoto ustanovení upravujícího povinnosti kupujícího. Povinnost kupujícího zaplatit za zboží kupní cenu lze tedy považovat za podstatnou náležitost vzniku kupní smlouvy.

Smlouva však může uložit kupujícímu mnohem širší povinnosti než pouze povinnost zaplatit za zboží kupní cenu a převzít dodávku zboží. Může se jednat např. o povinnost kupujícího poskytnout prodávajícímu zajištění úhrady kupní ceny, povinnost kupujícího dodat prodávajícímu nepodstatnou část věci nutných k výrobě zboží (článek 3 odst. 1), nebo dodat specifikaci zboží obsahující vlastnosti zboží speciálně požadované kupujícím, pokud tyto povinnosti byly učiněny součástí smlouvy.

4.7.2.1. Povinnost zaplatit za zboží kupní cenu

Povinnost kupujícího zaplatit kupní cenu zahrnuje nejen povinnost samotné úhrady kupní ceny, ale i povinnost učinit opatření a vyhovět formalitám, jež stanoví smlouva nebo zákony a jiné právní předpisy k tomu, aby došlo k zaplacení kupní ceny.

Kupující je tedy povinen uhradit kupní cenu zboží a zároveň splnit veškeré povinnosti, které mu ukládá smlouva nebo které jsou na placení kupní ceny kladeny právními předpisy. Právními předpisy budou převážně národní právní řády států, na jejichž území mají subjekty smluvního vztahu sídlo nebo místo podnikání a bude se jednat o podmínky kladené veřejnoprávními normami národních právních řádů.

Povinností kupujícího učinit opatření a vyhovět formalitám, které ukládá smlouva, se rozumí povinnost zajistit úhradu kupní ceny ve formě zajišťovacích instrumentů, a to např. povinnost kupujícího otevřít ve prospěch prodávajícího dokumentární akreditiv, vystavit bankovní záruku, vystavit šek nebo vystavit, příp. akceptovat směnku.

Opatření a formality kladené na placení kupní ceny právními předpisy, jsou povinnosti, které stanoví devizové předpisy či jakékoliv jiné právní předpisy vyžadující pro převod peněžních prostředků speciální povolení.

Z výkladu těchto článků Vídeňské úmluvy týkající se povinnosti kupujícího uhradit kupní cenu lze dovodit, že veškeré náklady spojené s hrazením kupní ceny nese kupující, pokud se ovšem smluvní strany nedohodnou jinak. Co se týče odpovědnosti kupujícího za splnění povinností stanovených smlouvou nebo právními předpisy na placení kupní ceny, existuje k této problematice více výkladů. Nejprve dochází k rozlišení povinností kladených na placení kupní ceny smlouvou, a které jsou zcela v kompetenci kupujícího, a povinností kladených na placení kupní ceny právními předpisy. Kupující je odpovědný za porušení povinností kladených na placení kupní ceny smlouvou, neboť byly mezi stranami sjednány, kupující je převzal za plného vědomí povinnosti jejich splnění a je v jeho moci je splnit. Co se týče povinností kladených právními předpisy, tak tyto již nejsou odvislé od konání a vůle kupujícího, ale jejich splnění závisí na rozhodnutí státních úřadů, tzn. udělení či neudělení souhlasu k provedení transakce. Zde se objevil dvojitý výklad k nesplnění povinnosti stanovené právními předpisy, a to:

- kupující nese plnou odpovědnost za nesplnění povinnosti kladené na hrazení kupní ceny právními předpisy a článek 79 Vídeňské úmluvy (okolnosti vylučující odpovědnost), upravující vyloučení odpovědnosti smluvních stran nelze v tomto případě aplikovat;
- kupující je povinen vyvinout veškeré úsilí k obdržení souhlasu státních orgánů a pokud i přes vyvinutí veškerého úsilí státní orgán souhlas neudělí, nenese kupující odpovědnost za nesplnění povinnosti uhradit kupní cenu a jeho odpovědnost dle článku 79 Vídeňské úmluvy je vyloučena⁹¹.

Další ujednání týkající se hrazení kupní ceny kupujícím budou uvedena v platební podmínce. **Platební podmínka** bude obsahovat:

⁹¹ www.uncitral.org, výklad k článku 54 Vídeňské úmluvy.

- ujednání o **měně**, v níž má být kupní cena hrazena (Vídeňská úmluva neobsahuje ujednání o určení měny kupní ceny);
- o **způsobu**, jakým má být kupní cena hrazena (bezhotovostním převodem, hotově při dodání zboží, prostřednictvím dokumentárního akreditivu, aj.);
- **místo**, kde má být kupní cena hrazena (zpravidla se bude jednat o bankovní instituci prodávajícího s tím, že závazek uhradit kupní cenu bude splněn po připsání kupní ceny na účet prodávajícího). V článku 57 Vídeňské úmluvy jsou stanovena podpůrná pravidla pro stanovení místa placení kupní ceny, pokud nebylo mezi smluvními stranami sjednáno. Pokud tedy nedošlo k jiné dohodě smluvních stran, je kupující povinen uhradit kupní cenu zboží v místě podnikání prodávajícího nebo pokud má být kupní cena placena při předání zboží nebo dokladů, v místě tohoto předání;
- **doba**, kdy má být kupní cena uhrazena. Doba, kdy má být kupní cena zaplacená, může být sjednána různými způsoby, a to např. „v okamžiku převzetí zboží kupujícím“, „30 dnů po převzetí zboží kupujícím“, „30 dnů od vystavení faktury“, „30 dnů od doručení faktury kupujícím“. Až v případě marného uplynutí doby, kdy má být kupní cena hrazena, se kupující dostává do prodlení se splněním povinnosti uhradit kupní cenu a prodávající je oprávněn domáhat se splnění této povinnosti právními prostředky. Pokud není doba, kdy má být kupní cena hrazena sjednána mezi smluvními stranami, je kupující povinen *ji zaplatit, když prodávající v souladu se smlouvou a Vídeňskou úmluvou umožní kupujícímu nakládat se zbožím nebo s doklady, na základě kterých může kupující nakládat se zbožím. Prodávající může učinit závislým předání zboží nebo dokladů na takovém zaplacení kupní ceny* (článek 58 odst. 1 Vídeňské úmluvy). Vídeňská úmluva, v případě absence dohody smluvních stran, tak chrání prodávajícího před tím, aby byl povinen dodat zboží kupujícímu bez současné úhrady kupní ceny, a splnění povinností obou smluvních stran, tzn. povinnost prodávajícího dodat zboží a povinnost kupujícího zaplatit kupní cenu, vzájemně podmiňuje. Další otázkou související s určením doby hrazení kupní

ceny je, jaké doklady se považují za doklady umožňující prodávajícímu nakládat se zbožím. Dle výkladu k Vídeňské úmluvě se těmito doklady nerozumí automaticky celní doklady nebo doklady o původu zboží a bude záležet vždy na konkrétních okolnostech případu, zda předané doklady objektivně umožňovaly kupujícímu nakládat se zbožím. *V tomto smyslu judikoval i Kantonský soud ve Švýcarsku, kdy německý prodávající žaloval uhrazení kupní ceny zboží, kterou švýcarský kupující odmítl uhradit z důvodu, že prodávající nedodal kupujícímu doklady umožňující kupujícímu nakládat se zbožím, neboť na základě dodaných podkladů nemohl zboží proclít a musel tedy zboží vrátit. Soud dospěl k závěru, že kupující je povinen uhradit kupní cenu v okamžiku, kdy prodávající umožní kupujícímu nakládat se zbožím nebo s doklady, na základě kterých může kupující nakládat se zbožím, k čemž v tomto případě došlo. Obecně je povinnost proclít zboží uložena tomu, kdo zboží vyváží, což nemusí vždy být prodávající. Povinnost předat podklady pro proclení zboží, tak není zcela bez dalšího povinností pouze prodávajícího, ledaže by to bylo mezi smluvními stranami výslovně sjednáno, což nebyl tento případ⁹².*

V případě, že dodání zboží zahrnuje i přepravu zboží, je prodávající oprávněn podmínit dodání zboží nebo dokladů umožňujících nakládání se zbožím úhradou kupní cenu. Kupující však *není povinen zaplatit kupní cenu, dokud nemá možnost zboží si prohlédnout, ledaže postup při dodávce nebo placení, jenž byl mezi stranami dohodnut, mu takovou možnost neposkytuje* (článek 58 odst. 3 Vídeňské úmluvy). Ve Vídeňské úmluvě však není dále řešeno oprávnění kupujícího odmítnout hrazení kupní ceny, pokud prohlídkou zboží zjistí, že není v pořádku. Tato otázka nebyla po dlouhou dobu v soudní praxi řešena, ale v roce 2006 tuto otázku řešil rakouský Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 12.9.2006, který po podrobném zkoumání rozdílných stanovisek v literatuře, dospěl k závěru, že *dlužník (prodávající) má právo se bránit se řádnému nesplnění smlouvy ze strany druhé smluvní*

⁹² CLOUT case No. 216 [Kantonsgericht St. Gallen, Switzerland, 12 August 1997], www.uncitral.org

strany a zdržet se vlastního plnění až do doby, dokud druhá smluvní strana nesplní nebo neprojeví vůli současně splnit svou povinnost⁹³.

Pokud uplyne doba stanovená pro dodání zboží na základě smlouvy nebo Vídeňské úmluvy, dostává se kupující do prodlení s její úhradou bez dalšího a prodávající není povinen vyzývat kupujícího k úhradě kupní ceny nebo činit jakékoliv jiné úkony.

4.7.2.2. Povinnost převzít dodávku zboží

Povinnost kupujícího převzít dodávku spočívá:

- a) v provedení všech úkonů, které lze od něho rozumně očekávat k tomu účelu, aby prodávající mohl dodat zboží, a*
- b) v převzetí zboží.*

Místo a doba dodání jsou řešeny v rámci povinnosti prodávajícího dodat zboží. Povinnost převzít dodávku zboží je tak zrcadlovou povinností kupujícího k povinnosti prodávajícího dodat zboží. Pokud byla mezi smluvními stranami sjednána dodací podmínka INCOTERMS, jsou práva a povinnosti smluvních stran při dodání a převzetí zboží řešeny touto dodací podmínkou.

Provedení všech úkonů, které lze od kupujícího rozumně očekávat k tomu účelu, aby prodávající mohl dodat zboží

Tyto úkony se budou lišit v závislosti na ujednání ve smlouvě týkající se místa dodání, dodací podmínky (např. určení dopravce, kterému má být zboží předáno), specifikace zboží, aj. Pokud bude např. sjednáno jako místo dodání podnik kupujícího, je kupující povinen zajistit přístup prodávajícího do podniku kupujícího, aby mohl zboží vyložit nebo nainstalovat a poskytnout prodávajícímu jinou potřebnou součinnost odpovídající povaze dodání zboží nebo výslovně sjednanou ve smlouvě.

⁹³ <http://cisg3.law.pace.edu/cases/060912a3.html>

Převzetí zboží

Převzetí zboží je další podmínkou ke splnění povinnosti kupujícího převzít dodávku zboží. Kupující je povinen převzít zboží od prodávajícího v místě dodání zboží, které bylo sjednáno ve smlouvě nebo které vyplývá z ustanovení Vídeňské úmluvy.

Vzhledem k tomu, že celá tato práce se zabývá právní úpravou závazkových vztahů v mezinárodním obchodu, a to jednotlivými smluvními typy a jejich náležitostmi, lze považovat výše uvedený výklad ke kupní smlouvě za dostačující, neboť se týká smluvního procesu a práv a povinností smluvních stran vyplývajících ze smlouvy nebo Vídeňské úmluvy při realizaci obchodní transakce. Vídeňská úmluva samozřejmě řeší i další otázky týkající vytykání vad zboží, porušení smlouvy ze strany prodávajícího a kupujícího, úpravu úroků z prodlení, vyloučení odpovědnosti smluvních stran, jejichž bližší výklad by šel nad rámec této disertační práce a nelze jej tedy do práce zahrnout.

Závěr

Ve své disertační práci jsem se zabývala právní úpravou závazkových vztahů v mezinárodním obchodu se zaměřením na právní úpravu jednotlivých smluvních typů, s hodnocením jejich výhod a úskalí, a odkazem na případné další právní možnosti realizace mezinárodního obchodu. K posuzování dané problematiky jsem přistupovala převážně z pohledu českého práva, tzn. českých právních předpisů a mezinárodních úmluv, kterými je Česká republika vázána.

V první kapitole této práce rozebírám prameny práva mezinárodního obchodu se zaměřením na Římskou úmluvu, poukazuji na nová právní pravidla vznikající na poli mezinárodních institucí a zamýšlím se nad jejich postavením v českém právním řádu a pramenech práva vůbec. Rovněž odkazuji na význam obchodních zvyklostí a jejich aplikaci v rámci smluvních vztahů. Tato část práce je tedy úvodem k právním otázkám závazkových vztahů v mezinárodním obchodu, která má podat ucelený přehled o jednotlivých pramenech práva a celkové právní úpravě mezinárodního obchodu v českém právním řádu a v Evropském mezinárodním právu soukromém.

V další kapitole se pak zabývám jednotlivými smluvními typy, jejichž prostřednictvím lze realizovat mezinárodní obchod a expandovat na zahraniční trhy. Z těchto smluvních typů nejvíce prostoru věnuji úpravě smlouvy o obchodním zastoupení, neboť se domnívám, že je v současné době v rámci mezinárodního obchodního styku jednou z nejvyužívanějších obchodních smluv. Právní úprava smlouvy o obchodním zastoupení je rovněž poměrně komplexní přinášející řadu zajímavých právních závěrů z hlediska aplikace v mezinárodním obchodu, a to zejména v rámci práva Evropského společenství. Mezi další nejvyužívanější smluvní typy pak patří smlouva komisionářská a smlouva licenční. U všech těchto smluvních typů lze nalézt inspiraci ohledně jejich obsahu v obchodním zákoníku a v nejideálnějším případě dosáhnout volby českého práva v rámci daného smluvního vztahu. I když neexistuje unifikovaná hmotněprávní úprava těchto smluvních typů, došlo v rámci práva Evropského společenství k vytvoření jednotné kolizní

úpravy obsažené v mezinárodní Úmluvě o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Římská úmluva), která však ne vždy v judikatuře soudů přináší smluvním stranám jistotu ohledně určení rozhodného právního řádu. Co se týče obsahu smluvních ujednání lze se dále nechat inspirovat obecnými právními zásadami upravenými v „nestátních“ dokumentech vytvořenými mezinárodními organizacemi na základě praktických dopadů práva mezinárodního obchodu nebo zásadami neupravenými, z nichž nejzákladnější je zásada autonomie vůle stran vyplývající z principu smluvní svobody.

Pro komplexní přiblížení úpravy práva mezinárodního obchodu je věnována třetí kapitola zvláštním ustanovením závazkových vztahů v mezinárodním obchodu, které jsou součástí obchodního zákoníku. Z jednotlivých institutů je v praxi nejvíce využívaným institutem úprava smlouvy o výhradním prodeji, která umožňuje v rámci předpisů soutěžního práva realizovat exkluzivní mezinárodní obchod na vybraném smluvním území. Tento smluvní typ umožňuje oběma smluvním stranám lépe čelit konkurenčním bojům, zajistit dostatečnou marketingovou podporu prodeje zboží a investovat do rozvíjející spolupráce.

Stěžejní kapitola této práce je věnována právní úpravě kupní smlouvy a významné mezinárodní úmluvě sjednocující přímé normy úpravy kupní smlouvy, a to Úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z roku 1980, jejíž postavení na poli práva mezinárodního obchodu je výjimečné. Zaměřila jsem se na náležitosti kupní smlouvy, úpravu vzájemných práv a povinností smluvních stran s poukazem na výklad k Vídeňské úmluvě ze strany aplikujících soudů, který by měl být pro smluvní strany určitým návodem pro eliminaci neurčitosti smluvních ujednání či nedostatečné úpravy jejich práv a povinností.

Dle mého názoru je mezinárodní obchod neustále se vyvíjející institut z pohledu ekonomického, který je bezprostředně následován vývojem právním, neboť právní předpisy by měly reflektovat potřeby mezinárodního obchodu a jeho realizace a pro účastníky právních vztahů tak představovat právní jistotu ohledně obsahu jejich práv a povinností, která by měla spočívat

v jednotné aplikaci právních předpisů ze strany rozhodujících institucí a v respektování zavedené praxe mezi smluvními stranami a základních zásad, na nichž mezinárodní obchod spočívá, ať již oficiálně formulovaných v mezinárodních dokumentech nebo jen zažitých a ustálených v rámci obchodní praxe.

Co se týče právní úpravy mezinárodního obchodu, domnívám se, že snahy o unifikaci právních norem mezinárodního práva soukromého budou nadále vedeny cestou unifikace norem kolizních, ať již ve formě mezinárodních úmluv nebo přímo aplikovatelných předpisů práva Evropského společenství, nikoliv formou unifikace norem přímých. I když význam a postavení stěžejní hmotněprávní mezinárodní úmluvy obsahující úpravu kupní smlouvy (Vídeňské úmluvy) je nepochybný a v současné době si nelze realizaci mezinárodního obchodu bez této úmluvy představit, nedomnívám se, že by byly vytvořeny stabilní podmínky pro tvorbu a následné přijetí unifikovaných hmotněprávních pravidel a ani nelze stanovit, který ze smluvních typů by mohl být předmětem takovéto právní úpravy. I když např. smlouva o obchodním zastoupení nabývá v posledních letech na významu, jsou její odlišnosti zejména mezi anglosaským a kontinentálním právem tak značné, že její unifikace ve světovém měřítku nepřichází v úvahu.

Seznam použité literatury

Bejček K., Eliáš K., Raban P. a kolektiv. Kurs obchodního práva. C.H.Beck, 4. vydání, 2007

Bělohlávek, A. Volba práva v závazkových vztazích. Právní fórum, ASPI, a.s., 3/2006

Bogdan, M. Concise Introduction to EU Private International Law. Gronigen: Europa Law Publishing

Boháček, M. Základy amerického obchodního práva. Linde Praha, 2007

Bridge, M. The International Sale of Goods, Law and Practice. Oxford University Press, New York, 1999

D'Arcy L., Murray C., Cleave B. Schmitthoff's Export Trade: The Law and Practice of International Trade. London, Sweet & Maxwell, 2000

Dědič, J., Čech, P. Obchodní právo po vstupu ČR do EU, 2. vydání. Praha: Polygon

Fletcher I., Mistelis A., Cremona, M. Foundations and Perspectives of International Trade Law. London, Sweet & Maxwell, 2001

Folsom R., Gordon M., Spanogle J. International Business Transaction. West Publishing Co., St. Paul, Minnesota, 1996

Giuliano, M., Lagarde, P. Zpráva o Úmluvě o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy. Úřední věstník C 282, 31.10.1998, s. 1-50 („Zpráva Giuliano-Lagarde“)

Janátka F., Hándl J., Novák R. a kolektiv. Obchodní operace ve vývozu a dovozu. Kodex Bohemia, 1999

Kanda A. Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží). Linde Praha a.s., 1999

Kanda A. Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (s komentářem). PP Agency, 1995

Kanda, A. Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží a náš právní řád, 2. Obecná charakteristika. Právník, 1/1997

Koppenol-Laforce M. et al. International Contracts: Aspects of Jurisdiction, Arbitration and Private International Law. London, Sweet & Maxwell, 1996

Kučera Z., Pauknerová M., Růžička K., Zunt V. Úvod do práva mezinárodního obchodu. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2003

Kučera Z. Mezinárodní právo soukromé, 6. opravené a doplněné vydání. Nakladatelství Doplněk, Brno 2004

Marek, K. K závazkovým vztahům v mezinárodním obchodu. Právní fórum (ASPI, a.s.), 9/2007

Marek, K. Smlouva mandátní a smlouva komisionářská. Právní fórum, 8/2006

Myšáková, P. Principy evropského smluvního práva. <http://www.e-polis.cz/mezinarodni-pravo/>

Nesnídal J. Licenční smlouva k předmětům průmyslového vlastnictví. Právní rádce, 2/2000

Pauknerová M. Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008

Pauknerová, M. K některým stále aktuálním otázkám obchodních smluv s mezinárodním prvkem, II. část. Právní praxe a podnikání, 12/1994, s. 22

Pauknerová, M. Recenze ke knize Principles, Definitions and Model Rules of European Privat Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Interim Outline Edition, Sellier, European Law Publisher, Mnichov, 2008, Právník, 7/2008

Pavlová, B. Stručně o Úmluvě OSN o mezinárodní koupi zboží. Právní fórum (ASPI, a.s.), 6/2007

Pelikánová, I. Komentář k zák. č. 513/1991 Sb. Zvláštní ustanovení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu. § 749 odst. 1, ASPI, a.s.

Plíva, S. Obchodní závazkové vztahy. Praha: ASPI, a.s., 2006

Pocta Martě Knappové k 80. narozeninám. Praha: ASPI, a.s., 2005 (článek: *Kučera Z.* Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy a zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním)

Pokorný, M. Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, Komentář. C.H.Beck, Praha, 1998

Rozehnalová, N. Doložky o právním režimu a řešení sporů v případě smluv v mezinárodním obchodním styku. Právní praxe v podnikání, 1/1998

Rozehnalová, N. Právo mezinárodního obchodu. Praha: ASPI, a.s., 2006

Růžička K. Kupní smlouva se zahraničím: Zvláštní ujednání. ASPI, LIT1762CZ, 1992

Růžička, K. Volba práva. ASPI, Právo a podnikání, 1/1996

Slechtriem P. Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG). C.H.Beck Verlag 1998

Schlechtriem, P. The Seller's obligation Under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. publikováno Galston & Smit ed., International Sales: The United Nations Convention on Contracts for the International Sales of Goods, Matthew Bender (1984)

Stone P. EU Private International Law: Harmonization of Laws. London: Elgar European Law Publishing, 2007

Štenglová, Plíva, Tomsa a kolektiv. Obchodní zákoník, komentář, 10. podstatně rozšířené vydání. C.H. Beck 2005

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 11 vydání. Praha: C.H.Beck, 2006

Švarc, Z. Mandátní smlouva, komisionářská, smlouva o zprostředkování, smlouva o obchodním zastoupení. Ekonomický a právní poradce podnikatele. 10/1995

Weinhold, D.: Vztah obchodního zákoníku k Úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (Vídeňská konvence). ASPI, Právní rádce 5/1994

Židek, P. Podstatné porušení smlouvy z hlediska Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, Evropské a mezinárodní právo. 1/2002, ASPI

Internetové servery:

<http://www.cisg.law.pace.edu/cases>

<http://eur-lex.europa.eu/>

<http://www.mpo.cz>

<http://www.rome-convention.org/>

<http://www.uncitral.org>